

מראי מקומות

על הרמב"ם

הלכות ביאת מקדש

בהוצאת 'בית מדרש גבוה לכהנים'

'עץ חיים היא למחזיקים בה'

בהיות ובית מדרשנו 'בית מדרש גבוה לכהנים' אינו מתקצב ע"י שום גורם כל שהוא, וכל החזקתו ממומן מתרומות הציבור, אשר נדבם רוחם להיות מכינים את הכהנים לעבודה, ע"כ נפנה לכל אותם המכירים בערך לימוד תורת הקרבנות אשר בכוחה להגן ולהטיב, לבוא לעזרת ה' בגיבורים וליטול חלק בהעמדת מקום חשוב ונשגב זה, ולסייע למען בית ה' אלוקנו.

לשותפות קבע ולתרומות 0504166339

ניתן לתרום דרך מכשירי נדרים וקהילות עבור בית מדרש גבוה לכהנים

~~~~~

מראי מקומות אלו נכתב בדרך לימודנו לפום ריהטא וכחותה על גחלים, וישנם עוד מראי מקומות רבים אשר נותרו לכתוב וכן בירורי דינים, וע"כ נפנה ונבקש מכל הלומדים להאיר עיננו, ולציין כל מראי מקום או הערה ולהביאם אלינו במייל המערכת k0504166339@gamil.com בכדי שנוכל לקובעם במהדורה הבאה, ויהא זה לזיכוי הרבים, למען ישוטטו בהם רבים.

הזכויות בספר זה אינם שמורות

וניתן להשתמש בו למטרת זיכוי הרבים

יוצא לאור ע"י 'בית מדרש גבוה לכהנים- ביתר'

בביהמ"ד אהל יששכר רח' המגיד ממעזריטש 144 ביתר

לפרטים הערות והארות 0504166339

ערך וסידר: חננאל עמר

ניתן לקבל קובץ זה במייל k0504166339@gamil.com

מכתב ברכה מהגאון רבי חיים אקרמן שליט"א ראש הישיבה הגדולה ביתר עילית,
ומהגאון רבי מאיר שמחה אויערבאך שליט"א רב שכונת הדקל וחבר הכד"ץ

ביהמ"ד
"חניכי הישיבות"
בית משה

בראשות מורינו הגאון הרב חיים אקרמן שליט"א

בס"פ. ארצות שבת שלום, ושלום.

בוא ונמציך טובה ואי שאלוה אמרתי סתם יקרה בידי צדק לני ברנש לבן דברי
טוב, ואין טוב אלא תורה. ביסודו והקניאנו כולו אליהם סדר הצדקה גבית מקדשנו
של אומינו - עם קדשיו ולבא מלכותו - כבנים הצדקים גבית ה' הארץ לי אמת.

בן ציונו - הגאון ר' בן היה אלך צמר שיטא - הוא האיל הקמץ זול לחפול
ואתצטק בקדשים ולשם פנים לפתחו בהרכבות ים הולות המקדש דבר יום ביאור
בהמות לא להיכרת של הכהן הקדוש אמרו ה' חיים לאות הצואה למנוח האומות הקרן לית.

ישל כן אכנה לך אולם האקניים והמכניים בזכות לימודיך, אפילו את המסייעים
בהצלת מסגרת זו, ולסודו ולמאור הכול החבוה להורינו אמרנו אל גפול
ואתהבוא לבית תורה וצדקה לעינו.

וכי אלך עבדי לבן אלתו יקרב אמי נאמן התורה בבכילת שנים אצל יצנה
לכולו מתרה בזמן אפסיון ושם מספיק ציונו בסדני הצדקה כפי אלף הכינו לעת
בני אמנו הכבדים האמוה הנולד.

החולם ביקר אמנו תורה באברה

חיים אקרמן

ועליו ואלו צדקתו (על כחש ביחוד
הוא כ' חיים שליט"א. זמנו (כח) חתום
על יצנה. הצדק והאמוה ה' ה' ה'
ועל הצדקה לפי חוקי אמתו אמרו
בכבודו לך אמי צדקה

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכות ביאת המקדש

פרק א

הלכה א

1 כל כהן הכשר לעבודה² אם שתה יין אסור לו להכנס³ מן המזבח ולפנים⁴, ואם נכנס⁵ ועבד עבודתו פסולה⁶ וחייב מיתה בידי שמים שנאמר ולא תמותו⁷, והוא ששתה רביעית יין חי בבת

¹ כתב בשו"ת רדב"ז (מכתב יד - אורח חיים, יורה דעה (חלק ח) סימן א): הלכות ביאת מקדש [פ"א ה"א] פתח, כל כהן הכשר לעבודה אם שתה יין וכו', היה ראוי שיפתח מצות עשה לשלח טמאים וכו' [שם פ"ג ה"א], א"נ לקדש הכהן העובד ידיו ורגליו וכו' [פ"ה ה"א], אלא לפי שקרא שם ההלכות ביאת מקדש, פתח באותם שאסורים לבוא אל המקדש ויש בהם מיתה בידי שמים, והדר לסדריה מצות עשה לשלח טמאים, מצות עשה לקדש הכהן העובד ידיו ורגליו.

² דדרשינן יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך, מה אתה כשר, אף בניך כשרים, יצאו חללים (תו"כ שמיני פרשתא א), שחלל שתוי שעבד אין בו חיוב מיתה מחמת היין מפני שעבודה מחוללת היא. (רמב"ן בסהמ"צ ל"ת עג. ועי' מנ"ח מצוה רעה, שאף אם עבודת חלל כשרה בדיעבד, שתוי יין פטור מהלימוד הנ"ל). או שבא למעט שחלל מותר להיכנס שתוי יין לכתחילה בלא עבודה, שאם עבד כשהוא שתוי, חייב מיתה משום חלל שדינו כזר (זית רענן על הילקוט רמז תקכט).

³ כתב הרב רבי חיים שבתי לאגו מחכמי טבריה (שנת תקל"ג) בס' שמחת עולם: כל כהן הכשר לעבודה אם שתה יין אסור ליכנס וכו'. כתב מוהרדב"ז וא"ת כיון דחייב מלקות כדכתב לקמן מאי לישנא דאסור וי"ל דג' דינים יש בו אם נכנס שלא בשעת עבודה איכא איסורא ואם נכנס בשעת עבודה לוקה ואם עבד חייב מיתה בידי שמים עכ"ל. לענ"ד נראה דאסור קאי אפחות מכשיעור דאיכא איסורא כמ"ש מרן הכסף משנה על מ"ש רבינו פטור ואינו מיחל עבודה.

⁴ כתב המנחת חינוך (פרשת שמיני מצוה קנב): והנה אי דוקא הלאו מן המזבח ולפנים או כל המזבח עמ"ל פ"ו מהב"מ וכתבתי לך במצוה הקודמת דאפשר דגם כל מקום המזבח בכלל לאו זה.

⁵ יש לדקדק למה נקט ש"נכנס ועבד" והרי האיסור על העבודה אינו תלוי בכניסה, וראה ברדב"ז שנקט כי "נכנס" לאו דוקא, ובודאי חייב מיתה אם הפך בצינורא מבחוץ.

והנה בפשטות דעת הרמב"ם שלוקה גם על כניסה גרידא, ודעת הרמב"ן [בסהמ"צ ל"ג] שאין איסור אלא בעבודה ולא בכניסה [וראה בהט"ו שכתב הרמב"ם "יראה לי וכו' שאף על פי שלא עבד לוקה", וביאר הגר"ח שדין האיסור מן התורה מפורש בגמרא [ביומא מד ב], ורק לגבי המלקות נקט הרמב"ם סברא שלו, אך הרמב"ן שם כתב שכוונת הרמב"ם על עצם איסור הכניסה, ונחלק עליו וסבר כהראב"ד לאיסור הכניסה רק דרבנן].

אך הר"י קורקוס ורדב"ז ביארו שאינו לוקה אלא באופן שנכנס בשעת העבודה כשהוא ראוי לעבוד אף שלא עבד, אך בכניסה גרידא אין אלא איסור, והיינו משום שאיסורו הוא על הכניסה, וחייב מיתה עליה נאמר רק כשעבד בפועל, ומלקות מתחייב על כניסתו לעבודה כשהוא מנוול, [ובחזו"א [כלים י' ב'] נקט כי כהן זר או בעל מום אינו לוקה על כניסה, כי איסורו רק בעבודה, וכן מבואר בכסף משנה [כאן בה"א] לענין בעל מום. אך במשנה למלך פ"ט הט"ו האריך בזה, עיין שם]. (העי' חברותא לזבחים יז).

⁶ מדברי הרמב"ם מבואר שרק אם עבד כשהוא שתוי חייב מיתה אך לא חייב על עצם הכניסה, ועיין מש"כ רבי אליהו מזרחי (פרשת שמיני פרק י).

⁷ וברמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"א הט"ו) כתב: יראה לי שכל כהן הכשר לעבודה אם נכנס מן המזבח ולפנים והוא שתוי יין או שכור משאר המשכרין או פרוע ראש או קרוע בגדים כדרך שקורעין על המתים, אף על פי שלא עבד עבודה, הרי זה לוקה, הואיל והוא ראוי לעבודה ונכנס בשעת העבודה מנוול ככה, והרי הוא מוזהר שלא יכנס, לוקה. ושם הט"ז, ודין הנכנס ככה מן המזבח ולפנים ודין היוצא משם אחד הוא, כיצד כגון ששתה רביעית יין בין האולם ולמזבח, או קרע בגדיו שם ויצא, לוקה וכן אם עבד ביציאתו חייב מיתה, עכ"ל הרמב"ם.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

אחת מיין שעברו עליו מ' יום, אבל אם שתה פחות מרביעית יין, או שתה רביעית והפסיק בה⁸, או מזגה במים⁹, או ששתה יין מגיתו בתוך מ' אפילו יתר מרביעית פטור ואינו מחלל עבודה¹⁰, שתה יתר מרביעית מן היין אף על פי שהיה מזוג ואף ע"פ שהפסיק ושהה מעט מעט חייב

ועיין בחי' רבינו חיים הלוי, שהביא מדברי הרמב"ן (ספר המצוות ל"ת ע"ג) שחלק על הרמב"ם בזה, דהרמב"ן סבירא ליה דאזהרת שתויי יין, קרועי בגדים ופרועי ראש הויין רק איסורי עבודה, וחייב עליהם רק בשעבד, אבל לא בכניסה ויציאה גרידא, ודלא כדעת הרמב"ם דכניסה ויציאה גרידא הויין בכלל האיסור גם כן. והנה יעויין שם (ד"ה והנה בתו"כ), שהביא הגר"ח מדברי התורת כהנים וז"ל, יין ושכר אל תשת וגו', נאמר כאן בבואכם ונאמר להלן בבואם אל אהל מועד, מה בבואם אל אהל מועד עשה את היציאה כביאה ואת המזבח כאהל מועד ואינו חייב אלא בשעת עבודה, אף בבואכם אל אהל מועד האמור כאן וכו'. ומכאן הקשה הגר"ח על דברי הרמב"ן וז"ל, והרמב"ן מפרש דהא דאין חייבין עליו אלא בשעת עבודה ר"ל, דכל איסורו הוא רק על עבודה, אלא דקשה לפי"ז, מאי נ"מ איכא בין יציאה לביאה, כיון דאין איסורו תלוי רק בעבודה, עכ"ל הגר"ח.

⁸ בס' צרור החיים (הלכות ביאת המקדש פרק א) כתב: הנה הרב מוהר"י אלפאנדארי זלה"ה בספר מוצל מאש סי' נ"א על מה שכתב רבינו אף על פי שהפסיק ושתה מעט מעט וכו' נסתפק במאי דלא פירש רבינו שיעור הפסקה אם היא כמו אכילת פרס כשיעור שהיה אכילת איסור או לא יעו"ש. ועיי"ש שהאריך בזה.

⁹ כתב המנחת חינוך (מצוה קנב): וכן בשתה רביעית יין בצמצום והי' מעט מים ביין ה"ל מזוג ופטור ואינו מחלל עבוד' כ"ה כאן בה"א משמע אבל איסורא איכא, ובה"ה כת' דאם שתה כדי רביעית בלבד יהי' בו מעט מים מותר לעבוד מבואר דאף לכתחלה מותר, והראב"ד השיג עליו דפטור אמרינן ולא מותר ובכ"מ מחלק דבה"א מיירי שהי' רביעית יין חי שלם והוסיף עליו מעט מים פטור אבל אסור וכאן מיירי שהי' פחות מרביעית יין חי והמים השלימו לרביעית מותר אף לכתחלה וחילוק זה נאה ומתקבל. וז"ב ופשוט אם נשתכר בזה דינו כשאר משקין המשכרים וכן צריך שישתה הרביעית בפ"א הפסיק בה מעט אינו חייב ואינו מחלל עבודה וג"כ דוקא בלא נשתכר כמ"ש וא"צ לכפול. ודוקא בשתה רביעית אבל יותר מרביעית יין אף על פי שהוא מזוג והפסיק בה מ"מ ח"מ ומחלל עבודה והיינו יותר מרביעית יין חי והי' בו מים אבל אם הי' רק רביעית יין ועי" מים הנוסף הי' יותר מרביעית פטור אבל אסור

¹⁰ הכסף משנה הקשה וז"ל: ומ"מ יש לתמוה כיון שמוזהרים על כל שהוא ועל יין מגתו למה לא כתב שלוקים עליהם. וי"ל דעל כל שהוא פשיטא שאין לוקין כשם שאין לוקין על כל שאר איסורין שבתורה בכל שהוא ומדלא לקי על יין כל שהו ה"ה דלא לקי על יין מגתו דתרווייהו חד טעמא להו שאינם משכרים. ועיין באבן האזל מה שדן בדבריו באריכות. ובהערות הגר"ש אלישיב למסכת כריתות דף יג: כתב: ויש להקשות לפ"ז אמאי איצטריך כלל ריבוי ללמדנו שמוזהר על פחות מרביעית, תיפוק ליה דלא גרע מדינא דחצי שיעור דבעלמא דקיי"ל דאסור מן התורה. אך באמת נראה דלא שייך כלל איסורא דחצי שיעור בענין שתויי יין, דהרי כאן השתיה עצמה אינה חפצא דאיסורא, ועל כן שפיר איצטריך ריבוי מיוחד למילף דאף בכה"ג חצי שיעור גורם לאיסור תורה.

עוד ראה בשו"ת הרדב"ז [הלכות ביאת המקדש פרק א] שכתב: שאלת על לשון הרב ז"ל וז"ל אבל אם שתה פחות מרביעית או שתה רביעית והפסיק בה או מזגה במים וכו' פטור ואינו מחלל עבודה משמע דלכתחלה אינו עובד ולקמן כתב שתה כדי רביעית בלבד והיה בה מים כל שהוא או ישן מעט או הלך כדי מיל כבר עבר היין ומותר לעבוד והראב"ד ז"ל לא השיג עליו שדבריו סותרים זה את זה.

תשובה. היה לך לדקדק בלשון הרב דלעיל קאמר שתה רביעית ומזגה במים ובסיפא קאמר שתה כדי רביעית והיה בה מים כל שהוא. והענין הוא דברישא איירי דשתה רביעית שלם ומזגה כדרך העולם ומשו"ה לכתחלה לא יעבוד. אבל בסיפא איירי ששתה כדי רביעית בין יין ומים והרי לא שתה רביעית יין ואף על גב דברישא קאמר שתה פחות מרביעית ועלה קאמר פטור ואינו מחלל עבודה לא קשיא דהתם שתה אותו בלא מים ולפיכך לכתחלה לא יעבוד אבל בסיפא איירי דשתה פחות מרביעית ויש בו מים. ותו לעיל איירי שמזג אותו וכן דרך שותי היין וגזרו שלא יעבוד לכתחלה אבל בסיפא איירי שלא מזג אותו אלא שהיה בו מים ובהצטרפות ג' דברים חדא שלא היה ביין רביעית ושהיה בו מים ולא היה דרך מזיגה אין כאן שכרות ולא כן דרך שותי היין ולפיכך לא גזרו בו ומותר לעבוד לכתחלה וכל שכן שמותר להורות והראב"ד חולק בעבודה ומודה בהוראה ואפי' שלא תחלוק בין מזגו להיה בו מים שני הטעמים הראשונים קיימים דהיינו שהוא פחות מרביעית ויש בו מים מה שאין כן ברישא ולפיכך מותר לעבוד.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

מיתה ופוסל העבודה. +/השגת הראב"ד/ ופוסל העבודה. א"א לא מחוור מן הגמרא שיהא חייב מיתה ופוסל עבודה אלא שהוא באזהרה. +

הלכה ב

היה שכור משאר משקין המשכרין¹¹ אסור להכנס למקדש ואם נכנס ועבד והוא שכור משאר משקין המשכרין אפילו מן החלב¹² או מן הדבלה הרי זה לוקה ועבודתו כשרה¹³, שאין חייבין מיתה אלא על היין בשעת עבודה, ואין מחלל עבודה אלא שכור מן היין.

הלכה ג

וכשם שאסור לכהן להכנס למקדש מפני השכרות כך אסור לכל אדם בין כהן בין ישראל להורות כשהוא שתוי¹⁴, אפילו אכל תמרים או שתה חלב ונשתבשה דעתו מעט אל יורה שנאמר ולהורות את בני ישראל, ואם הורה בדבר שהוא מפורש בתורה עד שידעוהו הצדוקים¹⁵ מותר כגון שהורה שהשרץ טמא והצפרדע טהור והדם אסור וכיוצא בזה¹⁶.

הלכה ד

---

¹¹ בס' הר המוריה דייק מלשונו דלא בעינן הכא שיעור רביעית כמש"כ ביין. עי"ש. ועיין בשו"ת אפרקסתא דעניא (חלק ב - אורח חיים סימן מה).

¹² ובזה יובן מש"כ בספר עיקרי הד"ט (סימן ז'), ובשדי חמד (מערכת ראש השנה) שיש לאסור שתיית חלב לפני התפלה, כיון שהחלב משכר. וראה אריכות בזה בשו"ת יביע אומר (חלק ד - אורח חיים סימן יב, ג).

¹³ עיין בס' מגן גיבורים שלטי גיבורים סימן קכח שהק' דהו"ל למיחל עבודה. עי"ש.

וע"ע מש"כ באבן האזל הלכות ביאת המקדש פרק ו בהשמטות.

עוד נציין למש"כ הט"ז (אורח חיים סימן קכח אות לה) דנראה ברור שאם שתה שאר דבר המשכר אף ע"ג דלגבי עבודה אינו חייב מיתה כמ"ש הרמב"ם בפ"א דמקדש שאין חייב מיתה אלא דוקא ביין אבל בשאר מידי דמשכר כגון דבילה הרי זה לוקה ועבודתו כשרה מ"מ גבי נ"כ ודאי אסור כיון דעכ"פ יש איסור בעבודה מן התור' וכ"ש שכור מן שכר או מי דבש שאסור לדוכן וכיון שאין בזה שיעור מפורש כמו שיש ביין אסור לכהן לשתות כלל מידי דמשכר קודם נ"כ. אך עיין בשו"ת יד אליהו סימן ח שכ' לחלוק ע"ד הט"ז עי"ש.

¹⁴ אמנם השו"ע (חו"מ סימן ז ס"ה) שיש אומרים דשתויי יין מותרים לדון דיני ממונות. ומקור הדברים הוא בתוספות (סנהדרין דף מב ע"א ד"ה העוסקים) שמה שנאמר שתה רביעית יין אל יורה, היינו הוראה דאיסור והיתר. וראה בישמח משה (שמיני ד"ה יין ושכר) שהקשה כן, שהרי האיסור להורות הוא משום דלא צליל דעתיה, אם כן למה דיני ממונות מותר, הלא אמרינן דאין לך מקצוע בתורה יותר מהם. ובאמת שהרבה אסרו שאף בדיני ממונות אסור להורות ראה בכנה"ג שם הנב"י אות ג, ע"פ מדרש רבה פ' נשא; שו"ת הב"ח סי' מא; ברכ"י שם ופת"ש ס"ק ו בשם ס' היראה לרבנו יונה. ועי' כנה"ג שם שכ' אולי נחלקו בזה המדרש וגמ' דילן, והלכה כגמ'. וראה עוד בתומים שם ובנתה"מ מה שרצו לחלק וליישב.

¹⁵ וכתב התרומת הדשן (סימן מב): נראה דצריך לזהר מאד בדבר, דמשמע בפ' אמרו לו דכל מידי דלאו זיל קרי בי רב הוא, כגון שרץ טמא וצפרדע טהור, שתויי יין אסורין להורות בו, וא"כ אפי' נטל"פ, ובטל בס' דכתבו דמותר להורות בהן, לפני רבו שתויי יין אסורים בהן, דהא לאו זיל קרי בי רב הוא. וכ"כ הרמב"ם בספר עבודה, דאסור להורות בשכרות אלא בדבר שהצדוקים מודים בו, והנה ודאי דצדוקים לא מודים בהו, וצ"ע בפ' אמרו לו אמנם כתבו התוס' משאנ"ץ סוף פ' היו בודקין בסנהדרין מב. דשתויי יין מותרים לדון דיני ממונות ע"ש.

¹⁶ והנה ברמ"א (יו"ד סימן רמב ס"ג) כתב שבדבר פשוט מותר להורות, כגון דבר הברור בפוסקים וזיל קרי בי רב הוא. אמנם בש"ך (ס"ק כא) כבר תמה שהוא נגד כל הפוסקים. וכתב שאולי צריך לומר ברמ"א דבר הברור 'בפוסקים', שהיינו שהוא מפורש בתורה.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

ומותר לשכור ללמד תורה ואפי' הלכות ומדרשות והוא שלא יורה¹⁷, ואם היה חכם קבוע להוראה לא ילמד שלימודו הוראה היא¹⁸.

הלכה ה

שתה כדי רביעית בלבד והיה בה מים כל שהוא¹⁹, או ישן מעט או הלך כדי מיל²⁰ כבר עבר היין ומותר לעבוד, אבל אם שתה יותר מרביעית אפילו מזוג, שינת מעט או הדרך מוסיפין בשכרותו, אלא ישהא לפי השכרות עד שלא ישאר משכרותו שום דבר שבעולם²¹. +/השגת הראב"ד/ שתה רביעית. א"א אף זה לא מחוור דפטור קאמרינן אבל מותר לעבוד לא אמרינן אלא שהוא מותר להורות²².

הלכה ו

אנשי משמר מותרין לשתות יין בלילות אבל לא בימי שבת²³, ואפילו שאר בתי אבות של משמר שאין עבודתן היום, שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב של יום ויצטרכו לאחרים

---

¹⁷ ובשאלות (פב) כתב שכשמורה הוראה אסור אפילו שאינו עושה מעשה עכשיו.

¹⁸ וכתב הערוך השולחן (יורה דעה סימן רמב, לב): ונראה שכוונתו ללמד לאחרים וכן מבואר ממקור הדין בכריתות [י"ג א] ע"ש ולרש"י שם גם ללמד שרי אלא אם הוא אדם גדול שרבים שואלים אצלו שאלות ואין ביכולתו להמלט מזה אסור ללמד:

¹⁹ עיין דבר נחמד שכתב בזה בשו"ת דובב מישרים חלק א סימן צב.

²⁰ וראה בעירובין סד: שאם רוכב, הדרך מפיגה אפילו כששתה יותר מרביעית שאין לו לטורח כל כך וחומר ברוכב מבמהלך, שאין הדרך מפיגה ברוכב אלא כשהלך שלשה מילין שלפי שאין לו טורח אינה מפגתו כל כך. אמנם יש שכתבו שאין חילוק בין רכוב למהלך (ב"ח יו"ד רמב, ועי' ש"ך שם שתמה, ובשו"ת חו"י סי' קעז האריך ליישב ולקיים דברי הב"ח).

²¹ וכתב בשו"ת משנה הלכות (חלק יט סימן קנז): ונראה דסבירא ליה להרמב"ם, דלאחר שסר יינו, שפיר מותר לו לדון ולהורות, ודלא כהרשב"א. ונמצא דלענין לדון לאחר שסר יינו, הריטב"א והרמב"ם והתוספות והבית יוסף אזלו בדעה אחת, דמותר לדון.

²² כתב בס' יד מלאכי (כללי התלמוד כלל תקכו): פטור, כי קאמר תלמודא בשאר דוכתי חוץ מפטורי שבת. כתב המרדכי ר"פ כל שעה דהא דנקט פטור לאו דווקא אלא פטור ומותר דלאו מפטורי שבת הוא דפטור אבל אסור וכ"כ עוד בסוף תענית דמדאמרינן כל פטורי שבת פטור אבל אסור מכלל דשאר פטורי פטור ומותר וכן מצאתי בדמשק אליעזר על חולין דף ר"ט ג' שכתב דאולי ס"ל להטור דדוקא באיסור שבת דייקנין כל היכא דתנא פטור רוצה לומר פטור אבל אסור אבל בשאר איסורין אפילו היכא דתני פטור רוצה לומר מותר לכתחילה ע"כ וכ"כ בעל ראש יוסף על א"ח סי' תקפ"ז ע"ש ועיין שו"ת חוות יאיר סוף סי' קצ"ג שפירש פטור ומותר גבי אף פועל אם חסמת פטור אך מדברי הראב"ד בהשגותיו בפ"א מהלכות ביאת מקדש הלכה ה' מוכח דכל היכא דאמר פטור אף בשאר איסורין הוא פטור אבל אסור שעל מ"ש הרמב"ם שם שתה כדי רביעית בלבד מותר לעבוד כתב הוא ז"ל א"א אף זה לא מחוור דפטור קאמרינן אבל מותר לעבוד לא אמרינן אלא שהוא מותר להורות ע"כ וע"ש בכ"מ וע"ע בה"ה ריש פ"ט מהלכות מאכלות אסורות שכתב ובכל אלו נראה שסבור רבינו שהוא פטור אבל אסור וכן עיקר.

²³ רש"י גרס "אנשי מעמד", וכתב שהיינו אחד כהנים לויים וישראלים, הקבועים ועומדים ומתפללים על קרבן אחיהם שיתקבל לרצון, ועומדים שם בשעת העבודה, דהאיך קרבנו של אדם קרב, והוא אינו עומד על גביו. ותמה הגבורת ארי, הרי לא מצינו שלוי שתוי יין - אסור בשיר, וכל שכן שאנשי המעמד מישראל אינם אסורים ביין, שהרי לא אסרה תורה שתוי יין - אלא לכהן, כפי שנאמר: "אתה ובניך בגשתכם אל המזבח לשרת!" עיין שם.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

מאנשי משמרתן לסייען²⁴, ואנשי בית אב של אותו היום אסורים לשתות בין ביום בין בלילה²⁵, שמא ישתה בלילה וישכים לעבודתו ועדיין לא סר יינו מעליו. /השגת הראב"ד/ ועדיין לא סר יינו מעליו. א"א אינו מן הטעם הזה אלא מפני שהקטרת אימורין כל הלילה²⁶.

²⁴ וראוי לציין כאן את ביאורו הנפלא של מרן החיד"א (נחל קדומים פרשת שמיני) שכתב: יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד. יש לדקדק מה פי' תיבת אתך ועוד מהו שאמר בבואכם והלא דוקא בשעת עבודה הוא. ופירש מז"ה מהר"א אזולאי ז"ל בשם הרב הגדול מהר"ר סלימאן ז"ל במ"ש אנשי משמר אסורים לשתות יין בימים שמא תכבד העבודה על בית אב ויצטרכו לסייעם כמ"ש פ"ד דתעניות. וז"ש ובניך אתך אף שבניך אינם עובדים רק הם אתך כאנשי משמר וזהו בבואכם אפילו שלא יעבדו כאנשי משמר וק"ל:

²⁵ כתב בשולי הגליון פני מנחם: עי' ירושלמי שקלים פ"ה ה"א בן אחייה על חולי מיעים, על ידי שהיו הכהנים מהלכין יחפים על הרצפה והיו אוכלין בשר ושותין מים היו באין לידי חולי מיעים, והוה ידע הי דין חמר טב למעייא, משמע שכהנים שחלו שתו יין. י"ל דמיירי בחולה שיש בו סכנה, ואפילו באין בו סכנה כגון ששתו בלילה ומיירי באנשי משמר, ואף שאסור להכנס למקדש שתוי יין, כדלקמן הי"ז, יש לומר שיצאו חוץ לעזרה ושתו. ואפילו באנשי בית אב יש לומר כיון דחולה פסול לעבודה יש לומר שיצאו ושתו, ועי' לקמן פ"ז הי"ב מהלכות אלו. ובפני זקן בירושלמי שם כתב דהרופא היה צרכי צבור שיוכלו הכהנים לאכול בשר שלא יבא לידי נותר, וא"כ בעיקר מיירי באנשי המשמר שהקריבו ואכלו בשר קדשים, ויש לומר כמו שכתבתי לעיל. ורבינו ז"ל בפ"ז הי"ד מכלי המקדש השמיט הא דירושלמי הנ"ל, ואולי כלל אותם בכל מיני רפואות, עי"ש [ועי' מעשה רוקח שם].

²⁶ וכן דעת רש"י בתענית טו ע"ב ד"ה אנשי בית אב, דאסור שישתו בלילה משום שמעלין אברים ופדרים כל הלילה. ובר"ח ופסקי רי"ד כתב מפני שהן תדירין בעבודה. [ובאמרי אמת כתב דנראה ליישב שהרמב"ם לשיטתו בפ"ד מהל' מעשה הקרבנות ה"ב שפסק שהקטרת אימורין אינה נוהגת אלא עד חצות כדי להרחיק האדם מן העבירה, לכן הוכרח לחדש טעם זה. וראה עוד בערל"ג סנהדרין כב:].

וכתב בס' אבן האזל (הלכות ביאת המקדש פרק א): כתב הכ"מ דבגמ' איתא מפני שהם עסוקין תמיד בעבודה ופירש"י כדברי הראב"ד, והרמב"ם סובר דאי משום הקטרת אימורים הי' אפשר לתקן שיקטירו אותם קודם שישתו, ודבריו אינם מובנים דמעשה ההקטרה לחוד ופעולת ההקטרה וגמר עכולם לחוד, ולהדיא אמרינן בברכות דף כ"ו ע"ב מפני מה אמרו תפלת הערב אין לה קבע שהרי אברים ופדרים שלא נתעכלו מבערב קרבים והולכים כל הלילה והיינו שמהפכים בהם בצנורא שיתעכלו, וא"כ איזה גבול יש לזה ואטו יתקנו כשיתעכלו כל האברים ופדרים יבדקו בכולם אם נתעכלו ויודיעו כדי שמשעה זו יהי מותר לכהנים לשתות, ודאי שזהו מן התימה לטפל בהקרבנות שלא לצרכם אלא בשביל שתיית יין, אלא דבאמת צריך באור דמה מהני הך טעמא דעכ"פ אטו הכהנים ניעורים כל הלילות וע"כ הם הולכים לישן ומסתמא חלק מן הכהנים ישנים בחצי הלילה הראשונה וחלק מהם בהשני' כדי שיהיו כהנים מוכנים להשגיח על הקטרת האמורים, וא"כ עכ"פ כשהכהן הולך לישן והוא כבר על מטתו שלא ילך לעזרה קודם שישן למה אסור אז לשתות יין, וצ"ל דרש"י והראב"ד סוברים דמ"מ אין גבול לדבר דכשיראו הכהנים מהבית אב שיש הרבה עבודה בהקטרת האימורין ילכו ויקיצו אפי' אותם שהלכו לישן, אבל הרמב"ם לא ניחא לי' בדוחק זה ומפרש הגמ' באופן אחר דמה דאמר מפני שהן עסוקין תמיד בעבודה, היינו דשמא ישכים לעבודתו ועדיין לא סר יינו מעליו, והיינו כמו שכתב בהל' ה' דאם שתה יותר מרביעית צריך שישהא לפי השכרות עד שלא ישאר משכרותו שום דבר שבעולם, וצריך להוסיף דאף דלפי טעם זה הי' יכול לשתות עד רביעית, שבשינה מעט כבר עבר היין ומותר לעבוד, מ"מ לא התירו בזה משום דכשיהיה מותר לשתות ישתה יותר מרביעית וגדרו שלא ישתה כלל והוא פשוט.

עוד נציין למש"כ בס' כתר המלך (הלכות ביאת המקדש פרק א) שכתב: כתב הכ"מ דטעם זה דפירש הוא פירש"י ז"ל ולדעת רבינו יש לומר דאי משום הקטרת אימורים היה אפשר לתקנו שיקטירו אותם קודם שישתו ע"כ. והנה לענ"ד לא אבין את דברי הראב"ד והכ"מ ז"ל דהמה מפרשי דדעת רבינו הוא דאסור לשתות יין בלילה שלאחריו הוא אחר היום ומקטיר הוא האימורין וע"ז תקשה האיך אמר רבינו שמא ישכים לעבודתו ועדיין לא סר יינו והלא למחר אותו בית אב אינו עובד עוד אלא נ"ל דרבינו קאי על הלילה שלפניו טרם יתחיל לעבוד אסור לשתות יין שמא ישכים ביום עבודתו ועדיין לא סר יינו אבל בלילה שלאחריו נמי רבינו

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה ז

²⁷ כל כהן שיודע מאי זה משמר הוא ומאי זה בית אב הוא ויודע שבתי אבותיו קבועים בעבודה היום אסור לו לשתות יין כל אותו היום, היה יודע מאי זה משמר הוא ואינו מכיר בית אב שלו אסור לו לשתות כל אותה שבת שמשמרתו עובדין בה, לא היה מכיר משמרתו ולא בית אבותיו הדין נותן שאסור לשתות יין לעולם, אבל תקנתו קלקלתו והרי הוא מותר לשתות תמיד שאינו יכול לעבוד עד שיקבע בבית אב שלו ובמשמרתו. +/השגת הראב"ד/ כל כהן שיודע וכו'. א"א הלכה כרבי שתקנתו קלקלתו שאין עכשיו שעת עבודה ולמהרה יבנה לא חיישינן ובין מכיר ובין שאינו מכיר מותר לשתות יין דסתמא אמר אביי כמאן שתו כהני האידינא חמרא כרבי. /השגת הראב"ד/ עד שיקבע בבית אב שלו. א"א כמה דבריו חלושים וקלושים וכי כשיבנה בית המקדש לא יהיה שם מצרף ומטהר ומודיע המשמרות הראויות ושבתם ויומם ואי זה שהות יהיה שם לקביעותם. +

הלכה ח

כהן שגדל שערו אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים ואם נכנס ועבד חייב מיתה בידי שמים כשכור שעבד, שנאמר ויין לא ישתו כל כהן וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו, מה שתויי יין במיתה אף מגודלי פרע במיתה²⁸.

מודה לדעת רש"י ז"ל דאסור משום הקטרת אימורין דנוהג כל הלילה והוא מקטיר ורבינו דקאי על הלילה שלפניו שמא למחר ישכים כמבואר וכן צ"ל הא דקאמר בגמ' בתחלה דאנשי משמר אינו שותה ביום אבל שותה בלילה והוא נמי הפי' בלילה שלפניו דהא התם בגמ' (דף יז) אמרינן דהטעם דאינו שותה ביום שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב ויסייעו להם וזהו רק ביום דתכבד העבודה אבל בלילה שלפניו דהטעם הוא שמא ישכים למחרתו ועדיין לא סר יינו בבקר זה לא חיישינן דתיכף בבקר תכבד העבודה על אנשי בית אב ולהכי בלילה מקודם שרי לשתות דעד שתכבד העבודה יסור יינו מעליו אבל ביום חיישינן שמא תכבד ואסורים לשתות אנשי משמר וכמו שכתב רבינו בה"ז כאן דאף דרבינו כתב תחלה ביום ואח"כ בלילה ומפרשינן על הלילה שלפניו והו"ל לומר אפכא בלילה תחלה אך מצינו כיוצא בו במס' ערכין (דף כא ע"ב) במשנה שם ומכריזין בבקר ובערב ומפרש לה רב יהודה שם דבתחלה בערב ואח"כ בבקר כמו שכתבו התוס' שם ד"ה בשעת ואף שאמרה המשנה בבקר ובערב הכונה הוא דתחלה הוא בערב ואח"כ בבקר וה"נ כן כמבואר ודוק.

²⁷ נחלקו המפרשים בדעת הרמב"ם אי מיירי אף אזמן הזה וכדברי רש"י. וכן מתבאר מהכס"מ. אך המאירי בתענית יז. ביאר דקאי אזמן שביהמ"ק קיים. וכן פירשו בד' הרמב"ם בקרן אורה תענית שם ובשפת אמת שם ובערוך לנר סנהדרין כב ב,

²⁸ כתב האבן האזל: הקשה הכ"מ דלמה לן ללמוד מקרא דיחזקאל דהא מקרא מפורש הוא ראשיכם אל תפרעו ולא תמותו, וכתב דמקרא הו"א דהוא רשות וה"ק קרא אף על פי ששאר אבלים שלא קרעו ולא פרמו במיתה אינכם בכלל חיוב זה, והמהרש"א בסנהדרין הביא דברי הכ"מ וכתב על זה שהרמב"ן כתב דהא דאמרינן במו"ק דף כ"ד דאבל שלא פרע ולא פירם חייב מיתה אינו אלא אסמכתא בעלמא שאין פריעה ופרימה באבלות אלא מד"ס, וכן כתבו בתוס' במו"ק שם והוכיחו ממה שלא הוזכר בסנהדרין דף פ"ג גבי אלו שבמיתה, וכתב המהרש"א ובדוחק יש ליישב דאי לאו קרא דיחזקאל הו"א דדוקא בכהנים אבלים חייבים מיתה שלא יהיו מראים אבלות, וצריך קרא דיחזקאל דכן הוא בכל הכהנים. ועיי"ש עוד מש"כ בזה. וע"ע בס' כתר תורה (לר' מאיר מברדיטשוב) דברים נחמדים בזה. וכן בס' לחם יהודה.

עוד נציין להא דכתב בשו"ת רדב"ז (חלק ה ללשונו הרמב"ם סימן צא (אלף תסד): קרועי בגדים הוקשו לפרועי ראש שנאמר ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אם עבד והוא קרוע בגדים חייב מיתה בידי שמים וכשם שפרועי ראש אין מחללין עבודה אף קרוע בגדים אינו מחלל עבודה. וא"ת כיון

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה ט

ואין פרועי הראש מחללין עבודה אף על פי שהוא במיתה עבודתו כשירה²⁹.

הלכה י

כשם שאין הכהנים מוזהרין על היין אלא בשעת ביאה למקדש כך אין אסורין לגדל פרע אלא בשעת ביאה למקדש, בד"א בכהן הדיוט אבל כהן גדול אסור לגדל פרע ולקרוע בגדיו לעולם³⁰, שהרי תמיד הוא במקדש³¹ ולכך נאמר בו את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום³².
+/השגת הראב"ד/ אלא בשעת ביאה. א"א ליתיה להאי כללא שאפילו שלא בשעת ביאה אסור

שכתוב בהדיא דפרועי ראש במיתה אמאי אצטריך למילף ליה משתויי יין כתב הרב באותו הפרק וז"ל כהן שגידל שערו אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים ואם נכנס ועבד חייב מיתה בידי שמים כשכור שעבד שנאמר ויין לא ישתו כל כהן וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו מה שתויי יין במיתה אף מגודלי פרע במיתה ואין פרועי ראש מחללין עבודה אף על פי שהם במיתה. וי"ל דאי לאו קרא ה"א דהאי ולא תמותו לא קאי אלא אקרועי בגדים דסמך ליה [א"ה ושור"ר שכיון לתי זה הרש"ש במו"ק כד. וציינו בס' מעשי למלך]. א"נ דהוה מוקמינן ליה בכ"ג לכך יליף מקרא דכתיב כל כהן ואף על גב דאתיא מהיקש מקרא ניחא ליה לאתויי שהוא מפורש טפי.

עוד נציין לדברי למש"כ בחידושי הר"ן (סנהדרין דף כב:): מה שתויי יין במיתה אף פרועי ראש במיתה. וא"ת ול"ל למילף פרועי ראש במיתה מדברי קבלה הא מקרא מלא כתוב ויאמר משה אל אהרן כו' ראשיכם אל תפרעו וכו' ולא תמותו הא אם יפרעו ימותו. איכא למימר דההיא צואה אינה לדורות ולא היתה אלא הוראת שעה לבני אהרן שלא יהיו פורעין ופורמין על המת בשביל שהיו מחנכין הבית בימי המילואים והצואה ההיא היתה בין בשעת עבודה בין שלא בשעת העבודה אבל לדורות ודאי אין שם איסור מדאזהר רחמנא כ"ג דכתיב והכהן הגדול מאחיו את ראשו וכו' מכלל דהדיוט שרי. ומאי דילפינן פרועי ראש במיתה מדברי קבלה אינו אלא על שעת עבודה בלבד. ומש"ה לא מנו בכלל אלו שבמיתה קרועי בגדים דבקרא דיחזקאל לא מיירי אלא שתויי יין ופרועי ראש ואלו מקרא דאל בני אהרן ראשיכם וכו' הוה ילפינן מיתה אף לקרועי בגדים אלא ש"מ כדכתיבנא.

²⁹ ראה בכס"מ למקור הדברים והיינו שהרמב"ם גריס כתי' הגמ' שם דלאחולי עבודה הלא אתקוש. וראה בזה אריכות גדולה בשו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"ד סי' מד אות ד). [וראה בגבורת ארי משה"ק ע"ד הגמ']. וע"ע בדברי התוס' בזבחים טו: ד"ה אתיא.

³⁰ כתב החינוך (מ' קמט): כגון שאירע לו אונס, וצריך לעמוד מחוץ למקדש כמה ימים. וע"ע באבן האזל מה שביאר בדברי הרמב"ם הללו.

³¹ ביאר הרלב"ג (רלב"ג ויקרא י ו ו כא י) דתמיד הוא משמש כשירצה, וראוי שיהיה תמיד ראוי לעבודה. ויש שכתבו שלמדים כן מהכתוב: ומן המקדש לא יצא, שלא יצא כה"ג מקדושתו, היינו שצריך שיהא ראוי לעולם להיכנס למקדש (חסדי דוד לתוספתא מכות פ"ג ה"י). ויש שכתבו שבפריעת ראש האיסור הוא משום העבודה, אבל בפרימת בגדיו האיסור הוא למעלתו ולגדולתו של כה"ג, שיהא תמיד בהידור ובכבוד, ולפי זה אסור בפרימה אף בבגדי חול שלו, ולא רק בבגדי כהונה (ס' הבתים מגדל דוד ל"ת קסג קסד, וכע"ז בחסדי דוד שם. וע"ע מש"כ בר"י קורקוס שם)

³² כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה רביעאה חלק ב סימן קסב): מ"ש להקשות על מ"ש הרמב"ם בכלי המקדש ה"ו ואינו מרבה פרע לעולם שנאמר את ראשו לא יפרע ואפילו בעת שלא יכנס למקדש ובהלכות ביאת מקדש פ"א כתב בהל' יו"ד בהא בכה"ד אבל כה"ג אסור לגדל פרע ולקרוע בגדיו לעולם שהרי תמיד הוא במקדש ולכך נאמר בו את ראשו לא יפרע וכו' ומשמע דעיקר הוא בשביל המקדש בעת שהוא במקדש ושם כתב אף שאינו במקדש לק"מ דהרמב"ם נתן טעם דלכך אסרה תורה לכה"ג לעולם לפי שהוא תמיד במקדש ע"כ נאמר סתם את ראשו לא יפרע והיינו שכה"ג כל אימת שירצה עובד כמבואר בירושלמי ולכך תמיד אסור אבל הכה"ד שתלוי במשמרת שלו ולכך לא אסור רק בעת בואו למקדש. ובזה יש ליישב קושית הראב"ד שם. ע"כ. וע"ע בס' מעשי למלך כע"ז.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

לגדל פרע שהרי חייב להסתפר משלשים יום לשלשים יום כדכתיב ופרע לא ישלחו³³, (ביאה למקדש פירוש במשמרתם³⁴)³⁵.

הלכה יא

כמה הוא גידול פרע, שלשים יום כנזיר³⁶ שנאמר בו גדל פרע שער ראשו ואין נזירות פחותה משלשים יום, לפיכך כהן הדיוט העובד³⁷ מגלח משלשים יום לשלשים יום³⁸.

הלכה יב

ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבתן כדי שלא יעלו למשמרתן כשהן מנוולין אלא מגלחין ורוחצין ומכבסין קודם שיעלו³⁹.

הלכה יג

---

³³ וכתב הכסף משנה: וכתב בהשגות א"א ליתיה להאי כללא וכו'. ותירץ במגדל עוז דלאו בשעת ביאה קאמר אלא בזמן ביאה למעוטי בזמן הזה עכ"ל. ואינו נראה שהרי בגמרא אמרו בזמן ביאה ורבינו שינה וכתב בשעת ביאה ולכן נ"ל שרבינו מפרש דאפילו בזמן הבית כהן שאינו רגיל לעבוד הוא שלא בזמן ביאה כלומר שלא בשעת ביאה ומותר לו לגדל פרע וכן מבואר בדברי רבי שכתב לפיכך כהן הדיוט העובד מגלח מל' יום לל' יום:

³⁴ כוונתו למעט בזמן הזה. כ"מ שם. וכ"ד רש"י תענית יז א ד"ה שלא בזמן.

³⁵ ושיטת הרמב"ן (בהשגות לסהמ"צ) שמהלכה למשה מסיני האיסור הוא על העבודה במקדש בגידול פרע, וחכמים גזרו שישתפרו משלשים יום לשלשים יום שלא יהיו פרועי ראש כלל, כדי שלא יעמדו מנוולים פסולים מן העבודה, והתירו להם שלא בזמן ביאה, היינו בזמן הזה, שאין בית המקדש קיים.

³⁶ ועי' בשו"ת תורה לשמה לשמה סימן שפח שהוכיח מהכא דכל שלא שהה יותר משלושים יום לא חשיב ניוול. עי"ש.

³⁷ כתב התורת חיים (מסכת סנהדרין דף כב:): לכאורה משמת דבכל כהן הדיוט שבעולם קאמר שצריך להסתפר כל שלשים יום ואפילו במשמר שאינו שלו ובבית אב שאינו שלו ותימה דאם כן כי פריך בסמוך אי הכי האידינא נמי מאי משני דומיא דין מה יין בזמן ביאה הוא דאסור וכו' הא על כרחך לא הוי דומיא דין דין אינו אסור מדאורייתא לכהנים אלא בשעת עבודה כשנכנסין לבית המקדש כדכתיב יין ושכר אל תשת בבאכם אל אהל מועד וגידול פרע אסור לכל כהן שבעולם ואפילו שלא בשעת עבודה ומדאורייתא דהא מקרא קא יליף לכך נראה דהא דקתני כהן הדיוט אחד לשלשים דוקא בכהן הדיוט העובד עבודה איירי שמשמר בית אב שלו הוא וכן משמע קצת דדוקא בכהן העובד איירי מדפריך בסמוך הכא נמי בעינן כהן הראוי לעבודה וכן משמע בהדיא מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות ביאת המקדש שכתב לפיכך כהן העובד מגלח משלשים יום לשלשים יום וכ"כ בכסף משנה שם.

³⁸ וכתב המנ"ח (מצוה קמט) דשלשים יום של גידול פרע הם כ"ט יום שלמים ומקצת מיום השלשים, שהרי הנזיר, אף על פי שלכתחילה מגלח ביום שלשים ואחד, בדיעבד אם גילח ביום שלשים יצא, הרי שזהו שיעור של גדל פרע האמור בו.

³⁹ כתב הכסף משנה: ומסיים שם במשנה ובחמישי מותרים מפני כבוד השבת ואיני יודע מפני מה השמיטו רבינו. ועיין משנה למלך מה שתי, ובמרכבת המשנה (חעלמא) [הלכות יום טוב פרק ז] תי' דסובר רבנו דהא דמסיים במתניתין ובחמישי מותרים מפני כבוד השבת קאי אאנשי מעמד גרידא לענין גילוח וה"ק אנשי משמר ואנשי מעמד אסורים לספר ולכבס בשבתן משום גזרה שלא יכנסו למשמרתן כשהם מנוולין ובחמישי מותרים אנשי מעמד לספר ואלו ואלו לכבס מפני כבוד השבת אבל אנשי משמר לגלח אסורים דליכא כבוד השבת כדלקמן. אמנם עיין בברכי יוסף אורח חיים סימן תקלא דפליג ע"ד. עי"ש.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

מי ששלמה משמרתו בתוך הרגל⁴⁰ מותר לגלח ברגל, אבל אם שלמה בערב הרגל אינו מגלח אלא בערב הרגל.

הלכה יד

דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא⁴¹ שנאמר ראשיכם לא תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אם עבד והוא קרוע בגדים חייב מיתה בידי שמים אף על פי שעבודתו כשירה ולא חללה⁴².

⁴⁰ עיין בברכי יוסף (אורח חיים סימן תקלא) שכתב: מדברי הרמב"ם שם שכתב מי ששלמה משמרתו בתוך הרגל, נראה דמפרש כפירש"י, דהכונה שחל יום ראשון דרגל בה: וכפ"ז גם מ"ש דשלימא משמרתו ערב הרגל, כפירש"י, ולא כפירוש הראשון דהריטב"א. [וכתב שם עוד: ומכלל הדברים אמורים נמצא שהרמב"ם כבר רמז גם באנשי משמר דמותרין לגלח לכבוד שבת, במאי דכתב בדין זה, דאם שלמה משמרתו ערב הרגל דמגלח ערב הרגל, והכונה דאם הרגל יום א' דיגלח יום הששי בתוך משמרתו, כמו שפירש"י, ובזה הורה דדינים כאנשי מעמד. וזוק]. וע"ע במרכבת המשנה (חעלמא, הלכות יום טוב פרק ז) מה שביאר בזה. וע"ע בס' מעשי למלך.

⁴¹ כתב התוספות יום טוב (מסכת סנהדרין פרק ט): זה שדקדק הרמב"ם לכתוב דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא וכו'. ולמאי נ"מ תליין אהדדי. אלא משום דמיחזקאל ילפינן דלא תמותו לחיוב אתא. וא"כ פרומי בגדים נמי בחיוב מיתה הן. דהא הך דלא תמותו על פרומי בגדים נמי קאי ובהדיא תניא בת"כ ובגדיכם לא תפרומו ולא תקרעו בגדיכם ולא תמותו. ממשמע לאו אתה שומע הן. ע"כ. ש"מ דלחיוב אתא.

עוד נציין לחידושו של המרומי שדה (מסכת הוריות דף יב:.) שכתב: במשנה. כהן גדול פורם מלמטה. מיירי בבגדיו, ולא בבגדי כהונה. שהרי כתיב בהם לא יקרע, וזה פשוט. אבל א"כ קשה מש"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' ביאת מקדש הלי"ד, דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא, שנא' ראשיכם אל תפרעו וגו', הא אם עבד והוא קרוע בגדים חייב מיתה בידי שמים אף על פי שעבודתו כשרה ולא חללה עכ"ל. והוא תמוה דמאי שייטיא דהני בגדים לעבודה, והרי הוא מיותר בגדים דמחלל עבודה. ואין לומר דמיירי בב"כ, חדא דאיך אפשר לקורען, ותו דא"כ ודאי דמחלל עבודה. אלא עיקר דעת הרמב"ם, דלא הוי מיותר בגדים אלא בשתי כתנות וכדומה ולא בבגדי חול. ויש לזה ראייה מפסחים סוף פרק מקום שנהגו דף נ"ז א', דלא עבד ההוא כה"ג איסור במה דכריך ידיו בשיראי אלא בזיון קדשים, ולא משום יתור בגדים. וע"ע במש"כ בחידושו לזבחים יח. שכתב דיש להוכיח הכי מל' הגמ' בחולין דף ל' א' כגון דשחט חד גברא בשני סודרים כו', הרי שמותר ללבוש סודר בעת שחיטת הפרה, אף על גב דבעי בגדי כהונה. אם שיש לדחות דאתיא אליבא דשמואל ביומא דף מ"ג א' דשחיטת הפרה כשרה בזר. אכן באמת הוי מצי למימר שנגע בכלי בשעת התחלת השחיטה ואתי לכו"ע, אלא מוכח דסוגיא דעלמא שאין דין יתור בגדים בבגדי חול.

והעיר בס' דף על הדף שם דהנה ברש"י כאן (ד"ה זבח אחד וכו') כתב: כגון דשחטה חד גברא בתרי סודרי שבאמצע שחיטה בא חברו ונטל סודרו מראשו ועטפו בסודר אחר וכו' ע"כ.

וכתב במרחשת (ח"א סי' כ"ה) לבאר הא דלא נקט רש"י דאיירי באופן שהי' עליו ב' סודרים ובא חיברו ונטל אחד מהם, משום דבכה"ג הו"ל מיותר בגדים דפסול לשחיטת פרה (למ"ד שחיטת פרה בזר פסולה) יעוי"ש. ע"כ. ולהנ"ל י"ל בזה וצ"ע. [ובאמת שאף הגרי"ז ס"ל שאין יתור בגדים בבגד חול, אך החזו"א [ג ב] נקט שאם הוסיף בגד חול ולבשו על בגדו פוסל]. וע"ע בשו"ת משיב דבר ח"ב סי' צט.

⁴² כתב במקורי הרמב"ם לרש"י: נ"ל דר"ל קרועי בגדים כמו שקורעין על מת וכמש"כ לקמן בהלכה הסמוכה, אבל אם היו בגדיו מקורעין לגמרי עבודתו פסולה וכמו שפסק לעיל פ"ח מהל' כלי המקדש ה"ד והוא מגמרא דזבחים (י"ח ב'), שוב מצאתי ברדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם שכ"כ עיין שם. ועוד ראה במרומי שדה בעירובין קג: שיישב דהא דכשר מיירי בקרע בבגדי חול. [וכן כתב נמי בשו"ת משיב דבר ח"ב סי' צט].

ובס' מעשי למלך (הלכות ביאת המקדש פרק א) כתב: הנה בטה"ק זבחים דף י"ח הביא בשם הרדב"ז דבגדים מקורעים היינו במקומות הרבה אבל קרועי בגדים דכ' כאן איירי מענין קריעה על המת שהוא במקום אחד לכן אינו מחלל עבודה ועיין ברע"ב פ"ג דמכות משנה י"ב דקריעה היינו הבגד ופרימה היינו חוטי התפירה

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה ח

כהן שגדל שערו אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים ואם נכנס ועבד חייב מיתה בידי שמים כשכור שעבד, שנאמר ויין לא ישתו כל כהן וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו, מה שתויי יין במיתה אף מגודלי פרע במיתה⁴³.

הלכה ט

ואין פרועי הראש מחללין עבודה אף על פי שהוא במיתה עבודתו כשירה⁴⁴.

ולפי"ז א"ש לשון רבינו דהתורה כתבה לרבות אפי' פרימה אסור ובהא אין מחלל עבודה אבל בקרועי בגדים הוי כמחוסר בגדים כמש"כ הרמב"ן בסהמ"צ לכן מחלל עבודה ג"כ:

והנה בתפארת ישראל הקשה הא איתא ביומא באחת למעלה ושבע למטה דמצליף בשביל שלא יטנפו בגדיו אף שדבר מועט משמע דהוה מחולל א"כ כמו מטושטשין אף בדבר מועט כן בקרועין ג"כ אף בדבר מועט מחולל ול"נ דשם ביומא הקפידא שלא יתיז על הבגד ויטמא בגדיו דדם חטאת הפנימית שניתז על הבגד טעון כיבוס כדאיתא פ"ח ממעה"ק.

⁴³ כתב האבן האזל: הקשה הכ"מ דלמה לן ללמוד מקרא דיחזקאל דהא מקרא מפורש הוא ראשיכם אל תפרעו ולא תמותו, וכתב דמקרא הו"א דהוא רשות וה"ק קרא אף על פי ששאר אבלים שלא קרעו ולא פרמו במיתה אינכם בכלל חיוב זה, והמהרש"א בסנהדרין הביא דברי הכ"מ וכתב על זה שהרמב"ן כתב דהא דאמרינן במו"ק דף כ"ד דאבל שלא פרע ולא פירם חייב מיתה אינו אלא אסמכתא בעלמא שאין פריעה ופרימה באבלות אלא מד"ס, וכן כתבו בתוס' במו"ק שם והוכיחו ממה שלא הזכיר בסנהדרין דף פ"ג גבי אלו שבמיתה, וכתב המהרש"א ובדוחק יש ליישב דאי לאו קרא דיחזקאל הו"א דדוקא בכהנים אבלים חייבים מיתה שלא יהיו מראים אבלות, וצריך קרא דיחזקאל דכן הוא בכל הכהנים. ועי"ש עוד מש"כ בזה. וע"ע בס' כתר תורה (לר' מאיר מברדיטשוב) דברים נחמדים בזה. וכן בס' לחם יהודה.

עוד נציין להא דכתב בשו"ת רדב"ז (חלק ה ללשונו הרמב"ם סימן צא (אלף תסד): קרועי בגדים הוקשו לפרועי ראש שנאמר ראשיכם אל תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אם עבד והוא קרוע בגדים חייב מיתה בידי שמים וכשם שפרועי ראש אין מחללין עבודה אף קרוע בגדים אינו מחלל עבודה. וא"ת כיון שכתוב בהדיא דפרועי ראש במיתה אמאי אצטריך למילף ליה משתויי יין כתב הרב באותו הפרק וז"ל כהן שגידל שערו אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים ואם נכנס ועבד חייב מיתה בידי שמים כשכור שעבד שנאמר ויין לא ישתו כל כהן וראשם לא יגלחו ופרע לא ישלחו מה שתויי יין במיתה אף מגודלי פרע במיתה ואין פרועי ראש מחללין עבודה אף על פי שהם במיתה. וי"ל דאי לאו קרא ה"א דהאי ולא תמותו לא קאי אלא אקרועי בגדים דסמיק ליה [א"ה ושור' שכיון לת' זה הרש"ש במו"ק כד. וציינו בס' מעשי למלך]. א"נ דהוה מוקמינן ליה בכ"ג לכך יליף מקרא דכתיב כל כהן ואף על גב דאתיא מהיקש מקרא ניחא ליה לאתויי שהוא מפורש טפי.

עוד נציין לדברי למש"כ בחידושי הר"ן (סנהדרין דף כב:): מה שתויי יין במיתה אף פרועי ראש במיתה. וא"ת ול"ל למילף פרועי ראש במיתה מדברי קבלה הא מקרא מלא כתוב ויאמר משה אל אהרן כו' ראשיכם אל תפרעו וכו' ולא תמותו הא אם יפרעו ימותו. איכא למימר דההיא צואה אינה לדורות ולא היתה אלא הוראת שעה לבני אהרן שלא יהיו פורעין ופורמין על המת בשביל שהיו מחנכין הבית בימי המילואים והצואה ההיא היתה בין בשעת עבודה בין שלא בשעת העבודה אבל לדורות ודאי אין שם איסור מדאזהר רחמנא כ"ג דכתיב והכהן הגדול מאחיו את ראשו וכו' מכלל דהדיוט שרי. ומאי דילפינן פרועי ראש במיתה מדברי קבלה אינו אלא על שעת עבודה בלבד. ומש"ה לא מנו בכלל אלו שבמיתה קרועי בגדים דבקרא דיחזקאל לא מיירי אלא שתויי יין ופרועי ראש ואלו מקרא דאל בני אהרן ראשיכם וכו' הוה ילפינן מיתה אף לקרועי בגדים אלא ש"מ כדכתיבנא.

⁴⁴ ראה בכס"מ למקור הדברים והיינו שהרמב"ם גריס כתי' הגמ' שם דלאחולי עבודה הלא אתקוש. וראה בזה אריכות גדולה בשו"ת אגרות משה (אהע"ז ח"ד סי' מד אות ד). [וראה בגבורת ארי משה"ק ע"ד הגמ']. וע"ע בדברי התוס' בזבחים טו: ד"ה אתיא.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה י

כשם שאין הכהנים מוזהרין על היין אלא בשעת ביאה למקדש כך אין אסורין לגדל פרע אלא בשעת ביאה למקדש, בד"א בכהן הדיוט אבל כהן גדול אסור לגדל פרע ולקרוע בגדיו לעולם⁴⁵, שהרי תמיד הוא במקדש⁴⁶ ולכך נאמר בו את ראשו לא יפרע ובגדיו לא יפרום⁴⁷. +/השגת הראב"ד/ אלא בשעת ביאה. א"א ליתיה להאי כללא שאפילו שלא בשעת ביאה אסור לגדל פרע שהרי חייב להסתפר משלשים יום לשלשים יום כדכתיב ופרע לא ישלחו⁴⁸, (ביאה למקדש פירוש במשמרתם⁴⁹)⁵⁰.

הלכה יא

עוד יש לומר שהרמב"ם גריס בגמ' דנשאר בקשיא אך ס"ל דלמרות כן כיון דלא הוי תיובתא הכי הלכתא וכן מוכח נמי דהכי ס"ל לרמב"ם בהל' תמידין ומוספין (פ"ח ה"ז) עי"ש.

⁴⁵ כתב החינוך (מ' קמט): כגון שאירע לו אונס, וצריך לעמוד מחוץ למקדש כמה ימים. וע"ע באבן האזל מה שביאר בדברי הרמב"ם הללו.

⁴⁶ ביאר הרלב"ג (רלב"ג ויקרא י ו ו כא י) דתמיד הוא משמש כשירצה, וראוי שיהיה תמיד ראוי לעבודה. ויש שכתבו שלמדים כן מהכתוב: ומן המקדש לא יצא, שלא יצא כה"ג מקדושתו, היינו שצריך שיהא ראוי לעולם להיכנס למקדש (חסדי דוד לתוספתא מכות פ"ג ה"י). ויש שכתבו שבפריעת ראש האיסור הוא משום העבודה, אבל בפרימת בגדיו האיסור הוא למעלתו ולגדולתו של כה"ג, שיהא תמיד בהידור ובכבוד, ולפי זה אסור בפרימה אף בבגדי חול שלו, ולא רק בבגדי כהונה (ס' הבתים מגדל דוד ל"ת קסג קסד, וכע"ז בחסדי דוד שם. וע"ע מש"כ בר"י קורקוס שם)

⁴⁷ כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה רביעאה חלק ב סימן קסב): מ"ש להקשות על מ"ש הרמב"ם בכלי המקדש ה"ו ואינו מרבה פרע לעולם שנאמר את ראשו לא יפרע ואפילו בעת שלא יכנס למקדש ובהלכות ביאת מקדש פ"א כתב בהל' יו"ד בהא בכה"ד אבל כה"ג אסור לגדל פרע ולקרוע בגדיו לעולם שהרי תמיד הוא במקדש ולכך נאמר בו את ראשו לא יפרע וכו' ומשמע דעיקר הוא בשביל המקדש בעת שהוא במקדש ושם כתב אף שאינו במקדש לק"מ דהרמב"ם נתן טעם דלכך אסרה תורה לכה"ג לעולם לפי שהוא תמיד במקדש ע"כ נאמר סתם את ראשו לא יפרע והיינו שכה"ג כל אימת שירצה עובד כמבואר בירושלמי ולכך תמיד אסור אבל הכה"ד שתלוי במשמרת שלו ולכך לא אסור רק בעת בואו למקדש. ובזה יש ליישב קושית הראב"ד שם. ע"כ. וע"ע בס' מעשי למלך כע"ז.

⁴⁸ וכתב הכסף משנה: וכתב בהשגות א"א ליתיה להאי כללא וכו'. ותירץ במגדל עוז דלאו בשעת ביאה קאמר אלא בזמן ביאה למעוטי בזמן הזה עכ"ל. ואינו נראה שהרי בגמרא אמרו בזמן ביאה ורבינו שינה וכתב בשעת ביאה ולכן נ"ל שרבינו מפרש דאפילו בזמן הבית כהן שאינו רגיל לעבוד הוי שלא בזמן ביאה כלומר שלא בשעת ביאה ומותר לו לגדל פרע וכן מבואר בדברי רבי' שכתב לפיכך כהן הדיוט העובד מגלח מל' יום לל' יום:

⁴⁹ כוונתו למעט בזמן הזה. כ"מ שם. וכ"ד רש"י תענית יז א ד"ה שלא בזמן.

⁵⁰ ושיטת הרמב"ן (בהשגות לסהמ"צ) שמהלכה למשה מסיני האיסור הוא על העבודה במקדש בגידול פרע, וחכמים גזרו שישתפרו משלשים יום לשלשים יום שלא יהיו פרועי ראש כלל, כדי שלא יעמדו מנוולים פסולים מן העבודה, והתירו להם שלא בזמן ביאה, היינו בזמן הזה, שאין בית המקדש קיים.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

כמה הוא גידול פרע, שלשים יום כנזיר⁵¹ שנאמר בו גדל פרע שער ראשו ואין נזירות פחותה משלשים יום, לפיכך כהן הדיוט העובד⁵² מגלח משלשים יום לשלשים יום⁵³.

הלכה יב

ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבתן כדי שלא יעלו למשמרתן כשהן מנוולין אלא מגלחין ורוחצין ומכבסין קודם שיעלו⁵⁴.

הלכה יג

מי ששלמה משמרתו בתוך הרגל⁵⁵ מותר לגלח ברגל, אבל אם שלמה בערב הרגל אינו מגלח אלא בערב הרגל.

הלכה יד

---

⁵¹ ועי' בשו"ת תורה לשמה סימן שפח שהוכיח מהכא דכל שלא שהה יותר משלושים יום לא חשיב ניוול. עי"ש.

⁵² כתב התורת חיים (מסכת סנהדרין דף כב:): לכאורה משמת דבכל כהן הדיוט שבעולם קאמר שצריך להסתפר כל שלשים יום ואפילו במשמר שאינו שלו ובבית אב שאינו שלו ותימה דאם כן כי פריך בסמוך אי הכי האידנא נמי מאי משני דומיא דיין מה יין בזמן ביאה הוא דאסור וכו' הא על כרחך לא הוי דומיא דיין דיין אינו אסור מדאורייתא לכהנים אלא בשעת עבודה כשנכנסין לבית המקדש כדכתיב יין ושכר אל תשת בבאכם אל אהל מועד וגידול פרע אסור לכל כהן שבעולם ואפילו שלא בשעת עבודה ומדאורייתא דהא מקרא קא יליף לכך נראה דהא דקתני כהן הדיוט אחד לשלשים דוקא בכהן הדיוט העובד עבודה איירי שמשמר בית אב שלו הוא וכן משמע קצת דדוקא בכהן העובד איירי מדפריך בסמוך הכא נמי בעינן כהן הראוי לעבודה וכן משמע בהדיא מדברי הרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות ביאת המקדש שכתב לפיכך כהן העובד מגלח משלשים יום לשלשים יום וכ"כ בכסף משנה שם.

⁵³ וכתב המנ"ח (מצוה קמט) דשלשים יום של גידול פרע הם כ"ט יום שלמים ומקצת מיום השלשים, שהרי הנזיר, אף על פי שלכתחילה מגלח ביום שלשים ואחד, בדיעבד אם גילח ביום שלשים יצא, הרי שזהו שיעור של גדל פרע האמור בו.

⁵⁴ כתב הכסף משנה: ומסיים שם במשנה ובחמישי מותרים מפני כבוד השבת ואיני יודע מפני מה השמיטו רבינו. ועיין משנה למלך מה שתיי, ובמרכבת המשנה (חעלמא) [הלכות יום טוב פרק ז] תי' דסובר רבנו דהא דמסיים במתניתין ובחמישי מותרים מפני כבוד השבת קאי אאנשי מעמד גרידא לענין גילוח וה"ק אנשי משמר ואנשי מעמד אסורים לספר ולכבס בשבתן משום גזרה שלא יכנסו למשמרתן כשהם מנוולין ובחמישי מותרים אנשי מעמד לספר ואלו ואלו לכבס מפני כבוד השבת אבל אנשי משמר לגלח אסורים דליכא כבוד השבת כדלקמן. אמנם עיין בברכי יוסף אורח חיים סימן תקלא דפליג ע"ד. עי"ש.

⁵⁵ עיין בברכי יוסף (אורח חיים סימן תקלא) שכתב: מדברי הרמב"ם שם שכתב מי ששלמה משמרתו בתוך הרגל, נראה דמפרש כפירש"י, דהכונה שחל יום ראשון דרגל בה: וכפ"ז גם מ"ש דשלימא משמרתו ערב הרגל, כפירש"י, ולא כפירוש הראשון דהריטב"א. [וכתב שם עוד: ומכלל הדברים אמורים נמצא שהרמב"ם כבר רמז גם באנשי משמר דמותרין לגלח לכבוד שבת, במאי דכתב בדין זה, דאם שלמה משמרתו ערב הרגל דמגלח ערב הרגל, והכוונה דאם הרגל יום א' דיגלח יום הששי בתוך משמרתו, כמו שפירש"י, ובזה הורה דדינים כאנשי מעמד. ודוק]. וע"ע במרכבת המשנה (חעלמא, הלכות יום טוב פרק ז) מה שביאר בזה. וע"ע בס' מעשי למלך.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא⁵⁶ שנאמר ראשיכם לא תפרעו ובגדיכם לא תפרומו ולא תמותו הא אם עבד והוא קרוע בגדים חייב מיתה בידי שמים אף על פי שעבודתו כשירה ולא חללה⁵⁷.

*****

פרק ב

הלכה א

⁵⁶ כתב התוספות יום טוב (מסכת סנהדרין פרק ט): זה שדקדק הרמב"ם לכתוב דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא וכו'. ולמאי נ"מ תליין אהדדי. אלא משום דמיחזקאל ילפינן דלא תמותו לחיוב אתא. וא"כ פרומי בגדים נמי בחיוב מיתה הן. דהא הך דלא תמותו על פרומי בגדים נמי קאי ובהדיא תניא בת"כ ובגדיכם לא תפרומו ולא תקרעו בגדיכם ולא תמותו. ממשמע לאו אתה שומע הן. ע"כ. ש"מ דלחיובא אתא.

עוד נציין לחידושו של המרומי שדה (מסכת הוריות דף יב:): שכתב: במשנה. כהן גדול פורם מלמטה. מיירי בבגדיו, ולא בבגדי כהונה. שהרי כתיב בהם לא יקרע, וזה פשוט. אבל א"כ קשה מש"כ הרמב"ם בפ"ב מהל' ביאת מקדש ה"ד, דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא, שנא' ראשיכם אל תפרעו וגו', הא אם עבד והוא קרוע בגדים חייב מיתה בידי שמים אף על פי שעבודתו כשרה ולא חללה עכ"ל. והוא תמוה דמאי שייטיא דהני בגדים לעבודה, והרי הוא מיותר בגדים דמחלל עבודה. ואין לומר דמיירי בב"כ, חדא דאיך אפשר לקורען, ותו דא"כ ודאי דמחלל עבודה. אלא עיקר דעת הרמב"ם, דלא הוי מיותר בגדים אלא בשתי כתנות וכדומה ולא בבגדי חול. ויש לזה ראייה מפסחים סוף פרק מקום שנהגו דף נ"ז א', דלא עבד ההוא כה"ג איסור במה דכריך ידיו בשיראי אלא בזיון קדשים, ולא משום יתור בגדים. וע"ע במש"כ בחידושו לזבחים יח. שכתב דיש להוכיח הכי מל' הגמ' בחולין דף ל' א' כגון דשחט חד גברא בשני סודרים כו', הרי שמותר ללבוש סודר בעת שחיתת הפרה, אף על גב דבעי בגדי כהונה. אם שיש לדחות דאתיא אליבא דשמואל ביומא דף מ"ג א' דשחיתת הפרה כשרה בזר. אכן באמת הוי מצי למימר שנגע בכלי בשעת התחלת השחיטה ואתי לכו"ע, אלא מוכח דסוגיא דעלמא שאין דין יתור בגדים בבגדי חול.

והעיר בס' דף על הדף שם דהנה ברש"י כאן (ד"ה זבח אחד וכו') כתב: כגון דשחטה חד גברא בתרי סודרי שבאמצע שחיטה בא חברו ונטל סודרו מראשו ועטפו בסודר אחר וכו' ע"כ.

וכתב במרחשת (ח"א סי' כ"ה) לבאר הא דלא נקט רש"י דאיירי באופן שהי' עליו ב' סודרים ובא חיברו ונטל אחד מהם, משום דבכה"ג הו"ל מיותר בגדים דפסול לשחיתת פרה (למ"ד שחיתת פרה בזר פסולה) יעוי"ש. ע"כ. ולהנ"ל י"ל בזה וצ"ע. [ובאמת שאף הגרי"ז ס"ל שאין יתור בגדים בבגד חול, אך החזו"א [ג ב] נקט שאם הוסיף בגד חול ולבשו על בגדו פוסל]. וע"ע בשו"ת משיב דבר ח"ב סי' צט.

⁵⁷ כתב במקורי הרמב"ם לרש"ש: נ"ל דר"ל קרועי בגדים כמו שקורעין על מת וכמש"כ לקמן בהלכה הסמוכה, אבל אם היו בגדיו מקורעין לגמרי עבודתו פסולה וכמו שפסק לעיל פ"ח מהל' כלי המקדש ה"ד והוא מגמרא דזבחים (י"ח ב'), שוב מצאתי ברדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם שכ"כ עיין שם. ועוד ראה במרומי שדה בעירובין קג: שיישב דהא דכשר מיירי בקרע בבגדי חול. [וכן כתב נמי בשו"ת משיב דבר ח"ב סי' צט].

ובס' מעשי למלך (הלכות ביאת המקדש פרק א) כתב: הנה בטה"ק זבחים דף י"ח הביא בשם הרדב"ז דבגדים מקורעים היינו במקומות הרבה אבל קרועי בגדים דכ' כאן איירי מענין קריעה על המת שהוא במקום אחד לכן אינו מחלל עבודה ועיין ברע"ב פ"ג דמכות משנה י"ב דקריעה היינו הבגד ופרימה היינו חוטי התפירה ולפי"ז א"ש לשון רבינו דהתורה כתבה לרבות אפי' פרימה אסור ובהא אין מחלל עבודה אבל בקרועי בגדים הוי כמחוסר בגדים כמש"כ הרמב"ן בסהמ"צ לכן מחלל עבודה ג"כ:

והנה בתפארת ישראל הקשה הא איתא ביומא באחת למעלה ושבע למטה דמצליף בשביל שלא יטנפו בגדיו אף שדבר מועט משמע דהוה מחולל א"כ כמו מטושטשין אף בדבר מועט כן בקרועין ג"כ אף בדבר מועט מחולל ול"נ דשם ביומא הקפידא שלא יתז על הבגד ויטמא בגדיו דדם חטאת הפנימית שניתז על הבגד טעון כיבוס כדאיתא פ"ח ממעה"ק.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

אין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא מיום הכפורים ליום הכפורים⁵⁸, וכהן הדיוט נכנס לקדש לעבודה בכל יום⁵⁹.

הלכה ב

והוזהרו כל הכהנים⁶⁰ שלא יכנסו לקדש או לקדש הקדשים שלא בשעת עבודה⁶¹ שנאמר ואל יבוא בכל עת אל הקדש זה קדש הקדשים מבית לפרוכת להזהיר על כל הבית⁶².

⁵⁸ כתב הקרית ספר: אזהרת ריב. שלא יכנס כהן בכל עת להיכל ואין כהן גדול נכנס לקדש הקדשים אלא מיום הכיפורים ליום הכיפורים דכתיב ואל יבא בכל עת זה יום הכיפורים מדלא קאמר בכל יום אלא בכל עת שמעת מינה בעתות היום הקפיד הכתוב שאף על פי שיש עת ביום שהוא רשאי לבוא לא כל עתות היום ראויים לו לבא וש"מ ביום הכיפורים מדבר שלא יכנס יותר מד' פעמים שצריך להכנס ואל הקדש להביא שאר ימות השנה דקרא יתירא הוא דהא כתיב אל פני הפרכת וגו' מבית לפרוכת להזהיר על כל הבית פי' בהיכל שלא יכנס שם ביאה ריקנית שלא לעבודה או להשתחויה בין כהן גדול בין כהן הדיוט לוקה ואינו חייב מיתה דכתיב אל פני הכפרת ולא ימות אל פני הכפרת במיתה ועל שאר הבית באזהרה.

ובאמת שיש להוסיף על דבריו ולציין לדברי התוספתא במסכת כלים (ב"ק פרק א הלכה ז) שם איתא: 'אבא שאול אומר עליית בית קדשי קדשים חמורה מבית קדשי קדשים שבבית קדשי קדשים כהן גדול נכנס לשם בכל שנה ושנה לעבודת יום הכפורים ארבע פעמים ביום ואם נכנס חמש חייב מיתה'.

ובס' מעשי למלך כתב: ראיתי בספר נר מצוה שבא לידי בשעת הדפסה שכ' וז"ל הנה נא מפשט דברי רבינו משמע דהנכנס לקה"ק בשאר ימות השנה אפי' לעבודה אפי' כה"ג חייב מיתה וכהן הדיוט שנכנס לעבודה אפי' ביוהכ"פ חייב וכ"ג שנכנס שם אפי' ביוהכ"פ שלא לעבוד חייב וכגון שנכנס לשם פעם חמישי עוד י"ל כיון דהזהיר הכתוב שלא לעבוד עבודה בפנים אלא מיוהכ"פ ליוהכ"פ א"כ כל הנכנס שם בשאר ימות השנה אפי' לעבוד הוה כאלו נכנס שלא לעבודה דהא עבודתו פסולה וכמאן דליתא דמי והו"ל ביאה ריקנית וחייב והנה על מה שהקשה הכ"מ

⁵⁹ כתב הכסף דנראה דהיינו להקטיר קטורת על מזבח הזהב שהוא בהיכל.

⁶⁰ כתב בס' העמק דבר (ויקרא פרק כא): אך אל הפרכת לא יבא. כלפי דישאל אינו מוזהר בלא תעשה מלבא אל ההיכל, ולא הוזהרו אלא כהנים, כמש"כ הרמב"ם בהל' ביאת המקדש פ"ב ה"ב והוזהרו כל הכהנים שלא יכנסו לקדש או לקדש הקדשים כו', והכי תניא בת"כ ר"פ אחרי אין לי אלא אהרן שאר כהנים מניין דבר אל אהרן אחיך, הא כל ישראל לא הוזהרו, והטעם הוא משום שאין בהם מצוה להכנס לצורך, מש"ה לא הוזהרו על שלא לצורך, והוא הטעם שכ' התוס' יבמות דל"ב דאין זר המקריב בטומאה חייב משום טומאה, היינו משום שאין בו מצוה להקריב בטהרה, מעתה הייתי אומר דה"ה בעל מום שאינו מצוה ליכנס לצורך עבודה אינו מוזהר ליכנס שלא לצורך, וכמו לענין איסור שתויי יין תניא בת"כ פ' שמיני דבעל מום לא הוזהרו לבא שתויי יין לעזרה, והיינו משום שלא נצטוו לבא שלא שתויי יין, וא"כ ה"נ ס"ד שלא הוזהרו בע"מ ליכנס להיכל שלא לצורך עבודה, מש"ה פירש הכתוב דמוזהר מלבא אל הפרכת כמו תמימים. וע"ע שם בהרחב דבר.

ובשו"ת בנין ציון סימן ב כתב: אכן יש להסתפק אם זה דוקא בכהן או אפילו בזר שממה שכתב הרמב"ם שם והוזהרו כל הכהנים שלא יכנסו לקדש או לק"ק וכו' משמע שכהנים דוקא הוזהרו וכן משמע מת"כ שהביא הכס"מ שם שדרש מאל אהרן אחיך לרבות את הבנים משמע דכהנים דוקא הוזהרו אכן יש לדייק אם כהנים שקדושים הם חייבין ישראל לא כש"כ ולא שייך בזה שאני כהנים שרבה בהם הכתוב מצות יתירות כדאמרין ביבמות (דף קיד) דזה שייך דוקא לענין מה שמוסיף איסור לכהנים מפני קדושתן כדאיירי שם אבל הכא הוי אפכא אם אפילו כהנים קדושים הוזהרו ישראלים לא כל שכן ואעפ"י דאין מזהירין ועונשין מן הדין זה דוקא שלא נילף עונש ואזהרה לחיובא אבל איסור שפיר ילפינן בק"ו. ע"כ. וע"ע במל"מ (ביא"מ ט, טו).

⁶¹ ולוקה ע"כ עיי' רמב"ם סנהדרין פי"ט ה"ב אות ח; מאירי סנהדרין פג ב.

⁶² עיין כס"מ ובדברי המגיה ומש"כ באבן האזל.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה ג

כהן שנכנס לקדש הקדשים בשאר ימות השנה בין כהן הדיוט בין כ"ג או כהן גדול שנכנס לו ביום הכפורים שלא בשעת העבודה חייב מיתה בידי שמים שנאמר ולא ימות⁶³, וכמה פעמים הוא נכנס לשם ביום הכפורים ארבע כמו שיתבאר במקומו, ואם נכנס חמישית חייב מיתה בידי שמים.

הלכה ד

והנכנס לקדש חוץ לקדש הקדשים שלא לעבודה או להשתחוות בין הדיוט בין גדול לוקה⁶⁴, ואינו חייב מיתה שנאמר אל פני הכפורת ולא ימות, על קדש הקדשים במיתה ועל שאר הבית בלאו ולוקה.

הלכה ה

כהן שיצא מן המקדש בשעת העבודה בלבד חייב מיתה בין כהן גדול בין כהן הדיוט שנאמר ומפתח אהל מועד לא תצאו פן תמותו, כלומר לא תניחו עבודה ותצאו מבוהלים ודחופים מפני גזירה זו, וכן זה שנאמר בכהן גדול ומן המקדש לא יצא אינו אלא בשעת העבודה בלבד שלא יניח עבודתו ויצא. +/השגת הראב"ד/ בין כהן הדיוט. א"א תימה גדול הוא זה שלא נאמר אותו פסוק אלא לאותה שעה בשביל שנמשחו בניו ומה שאמרו בתורת כהנים מנין לכהנים שבכל הדורות לכהנים הגדולים שבכל הדורות קאמר שהרי שמן משחת קדש הוא מרבה אותם. +

---

⁶³ ועי' תו"י יומא כד א ד"ה לאתויי הוא הדין לישראל, שהוא בכלל איסור וחיוב זה, ועי' חסדי דוד על התוספתא כלים פ"א שמדייק מל' הרמב"ם שכהנים בלבד הוזהרו. ויש מן האחרונים שכתב, שישראל הנכנס לקודש הקדשים נאמר בו: והזר הקרב יומת, אף על פי שזר הנכנס להיכל ולא עבד עבודה אין בו חיוב מיתה. (אמבואה דספרי לספרי זוטא קרח עמ' 384 ע"פ המדרש שהובא ברד"ק דה"ב כד יז במלך יואש, ושכ"נ ממכות כד ב: מקום שכתוב בו והזר הקרב יומת כו', ופי' כן את הכתוב בנחמיה ו יא ומי כמוני אשר יבא אל ההיכל וחי, שהכונה לקה"ק. ועי' בארוכה בר"י פרלא לסהמ"צ רס"ג ל"ת קפג).

⁶⁴ כתב בס' מעשי למלך הלכות ביאת המקדש פרק ב: ואל יבא בכל עת. הנה בכ"מ כ' דלדעת רבינו אם נכנס להשתחוות אין איסור אולם בספר החינוך מבואר דלהשתחוות הוה ג"כ ביאה ריקנית ובספר מנחת חינוך הקשה אי השתחוואה הוה עבודה א"כ לא משכחת דליתחייב אביאה ריקנית דהא נאמר הואיל ואיבעי הוה משתחוואה ול"ה ביאה ריקנית וגם א"כ הוה הת"ס שמא ישתחוואה ונראה לישיב דיש להביא רא"י להיפך דהשתחוואה הוה עבודה דאיתא בשילהי תמיד שהכה"ג נכנס להשתחוות ג' אוחזין בו אחד מימינו ואחד משמאלו ואחד באבנים טובות וכו' הגביהו לו הפרוכת נכנס והשתחוואה ויצא ונכנסו אחיו הכהנים והשתחוואה ויצאו הרי דל"ה ביאה ריקנית כשנכנס להשתחוות ועוד קשה לי בסוכה דף מ"ד דאמר ר"ל דבע"מ נכנסין בין אולם ומזבח להקיף בערבה ול"ה ביאה ריקנית א"כ כש"כ דהשתחוואה ל"ה ביאה ריקנית לכן נראה דהענין כך דהשתחוואה מצד עצמו ל"ה עבודה א"כ מי שנכנס סתמא להיכל אף אם אח"כ השתחוואה לא מיקרי השתחוואה זו עבודה דנאמר דלא הוי ביאתו ביאה ריקנית אבל אם מתחילה נכנס כדי להשתחוות א"כ מעיקרא לא הוי ביאה ריקנית וכמו בהקפה בוודאי מי שנכנס סתמא בין אולם ולמזבח ולקח שם לולב והקיף ל"ה הקפה זו בכלל עבודה דהקפה לאו עבודה היא אבל אם מתחילה נכנס כדי להקיף ל"ה ביאה ריקנית ובהכי מיתרצא קו' המנ"ח על נכון דל"ש הואיל דאף אם באמת השתחוואה אח"כ מיחייב דהשתחוואה מצד עצמו לאו עבודה הוא רק דאם מתחילה נכנס ע"ד זה א"כ לא הי' מעולם ביאה ריקנית דאף דלאו עבודה הוא עכ"פ אין ביאתו ריקנית כמו להקיף המזבח בערבה דל"ה ביאה ריקנית ודו"ק:

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה ו

אם כן מפני מה נשנית אזהרה זו בכהן גדול, שכהן הדיוט שהיה במקדש בעבודתו ושמע שמת לו מת שהוא חייב להתאבל עליו אף על פי שאינו יוצא מן המקדש אינו עובד מפני שהוא אונן ואם עבד והוא אונן של תורה חילל עבודתו בין בקרבן יחיד בין בקרבן ציבור, אבל כ"ג עובד כשהוא אונן שנאמר ומן המקדש לא יצא ולא יחלל כלומר ישב ויעבוד עבודה שהיה עוסק בה ואינה מתחללת. +/השגת הראב"ד/ אף על פי שאינו יוצא. א"א וכיון שהוא חייב להתאבל עליו למה אינו יוצא ודאי יוצא ומטמא בעל כרחו. +

****

פרק ג

הלכה א

מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש⁶⁵ שנאמר וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש.

הלכה ב

זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים, שומע אני שהמצורע והזב וטמא מת שלשתן במקום אחד, ת"ל במצורע בדד ישב מחוץ למחנה מושבו זה מחנה ישראל שהוא מפתח ירושלים ולפנים, מה מצורע שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו, אף כל שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו, לפיכך משלחין את

---

⁶⁵ כתב המנחת חינוך (פרשת נשא מצוה שסב): נראה דאיזה מחנה שאסור לכנוס בו הטמא עובר בעשה אם נכנס ולשון הרהמ"ח לשלח הטמאים חוץ למחנה שכינה וכן לשון הר"מ מ"ע לשלח כל הטמאים מן המקדש (עבכ"מ כאן ה"י דכוונ' הר"מ ממקום המקודש ע"ש ה"נ) נראה דהעשה רק ממחנה שכינה וע' פסחי' ס"ז וכעת איני יכול לברר זה ואי"ה במצוה שאח"ז אכתוב כל דין טמא באיזה מחנה אסור לכנוס.

וכתב ר' חיים פלאג'י בספרו חיים ומלך (הלכות ביאת המקדש פרק ג): דקשה דאמאי לא פסק מ"ש בספרי סדר נשא מזכר עד נקבה תשלחו אחד גדולים ואחד קטנים במשמע. ושוב ראיתי להרב מר זקני נר"ו בס' חקרי לב חלק או"ח סי' ס"ו שתמה על רבינו ועל הרב בס' יראים סי' ש"ד וסי' שנ"ה אמאי לא פסקו דברי הספרי יעו"ש. ולענ"ד נראה לתרץ דמאחר דקי"ל קטן אוכל נבילות אין בי"ד מצווים להפרישו א"כ האי לא אתיא אליבא דהלכתא ולכך דחאו מהלכה ולא ס"ל כמ"ש הרב מר זקני נר"ו לחלק במצוה זאת ועוד אחרת דמצינו להרב ס' יראים בסי' שנ"ה והרמב"ם בפ"א מהל' מטמאי משכב ומושב הל' ז' דקרא דמזכר עד נקבה אתא להורות שיהיה זכר ודאי ונקבה ודאית והכי דרשו בספרי להדיא ובפ' המפלת דף כ"ח ע"א, ואם כן נקטו הך דרשא לעיקר וס"ל דמזכר עד נקבה הוא לרבות זכרים ונקבות גדולים וקטנים אף על גב דתרוייהו הוה שמעינן מזכר עד נקבה דהו"ל למכתב אדם כמ"ש בגמ' שם ואחד גדולים ואחד קטנים במשמע מ"מ בהצטרף טעם דקי"ל קטן אוכל נבילות אין בי"ד מצווין להפרישו עם האי דרשא שדרשו למעוטי טומטום ואנדרוגינוס אפשר ליישב. ועיין מה שהקשה עט"ר מר זקני הרב נר"ו שם על הרב אליעזר ממיץ ז"ל בס' יראים סי' ש"ד שכתב דתינוק בן יומו קריו טמא ואין מצווין עליו להפרישו שהרי איתרבי בספרי סדר נשא מדכתיב זכר ונקבה וכל זב לרבות בעל קרי כמ"ש בפסחים דף ס"ז יעו"ש. ולענ"ד נראה היה אפשר לומר ולהליץ בעד הרא"מ דלא ס"ל האי דרשא דוכל זב לרבות בעל קרי מאחר דכבר כתיב להדיא במצוה בפ"ע פרשת כי תצא ואף שהרמב"ם בס' המצוות והחינוך בסדר נשא כתבו דנכפלה מצוה זאת, הרא"מ לא ס"ל הכי דמצוה זאת היא מכופלת מאחר דבסימן ש"ד כתב מצות יציאת בעל קרי לבד ובסי' שנ"ה כתב מצות שילוח טמאים וצריך להתיישב עוד בדבר.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

המצורע חוץ לג' מחנות שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא בביאה, מה שאין הזב מטמא.

הלכה ג

ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות⁶⁶ חוץ לשתי מחנות שהוא חוץ להר הבית, מפני שהן מטמאין המשכב והמושב אפילו מתחת האבן⁶⁷ מה שאין המת מטמא.

הלכה ד

טמא מת אפילו המת עצמו מותר להכנס להר הבית שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו עמו במחנה הלוייה.

הלכה ה

---

⁶⁶ ובמשנה למלך שם העיר מפסחים (סז ב) שהוא הדין לבעל קרי, והעיר על מה שלא הוזכר ברמב"ם. ובספר דרך הקודש (דף ו עמוד א) תירץ, שסמך הרמב"ם על מה שכתב בהלכות בית הבחירה (פרק ח הלכה ז), אירע קרי לאחד מהן, הולך במסיבה שתחת הקרקע, שהמחילות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו. והוא מהגמ' תמיד (כז ב), שמע מינה דבהר הבית גופיה אסור. וכ"כ בבית ישראל לפאת השולחן (הלכות א"י סי' ג סקכ"ו). ועיין בשו"ת יביע אומר (חלק ט - יורה דעה סימן יא) אריכות גדולה בדין בע"ק לגבי הכותל המערבי.

⁶⁷ בחידושי ר' חיים הלוי (הלכות מטמאי משכב ומושב פרק ח) הקשה דהרי במת ליכא שום טומאת משכבות ולמה נקט הרמב"ם דוקא משכב ומושב שתחת האבן דהוא זה דין אבן מסמא. והנה דברי הרמב"ם הם מהספרי נשא דאיתא שם חמור הזב שהוא מטמא תחת אבן מסמא מה שאין כן במת, אכן הספרי היה אפשר לפרש על טומאת אבן מסמא של טומאת משא, דעצם טומאת משא איתא גם במת, וכל חומרותו של זב בזה היא מה שמטמא באבן מסמא, אבל הרמב"ם דמפרש לה על טומאת אבן מסמא של משכב ומושב צ"ע כנ"ל. ובלאו הכי צ"ע דברי הספרי, דהרי בזב איכא כמה חומרות ממת, שמטמא בהיסט ומטמא משכב ומושב, ולמה נקט הספרי דוקא לחומרא דאבן מסמא. אכן לפי מה שכתבנו דברי הספרי והרמב"ם מיושבים היטב, דהנה הרי גם בועל נדה שוה בשילוחו לטמא מת, וכדתנן בזבים פ"ה מי"א דבועל נדה כטמא מת, ומפרש לה בפסחים דף ס"ח [ע"א] דלמחנותם קאמר יעו"ש, והרי בועל נדה כזב לטמא משכב ומושב ולטמא בהיסט, אכן טומאת אבן מסמא לפי מה שכתבנו ליתא בבועל נדה, וזהו דנקט הספרי לחומרא זו של אבן מסמא שהיא שישנה בזב גם לגבי בועל נדה ששוה בשילוחו לטמא מת. ומזה סייג לדברינו, דלענין טומאת אבן מסמא שהיא מהלכה למשה מסיני, בועל נדה שוה לכל הטמאים, ואין דינה כנדה בזה, וכמו שכתבנו.

וכן האבן האזל כתב: בהל' ב' הביא דברי הספרי פ' נשא גבי וישלחו מן המחנה כל שהמת מטמא הזב מטמא, חמור הזב שמטמא תחת אבן מסמא, וקשה דלמה צריך במה שהזב חמור מן המת רבותא זו שהזב מטמא תחת אבן מסמא, דהא גם בלא אבן מסמא אין המת מטמא משכב ומושב, ומטעם משא המת אין הכלים טמאים דאין טומאת משא לכלים שהטמא נישא עליהם כמבואר בפ"א מה' טומאת מת הל' ט', ונראה דאף שלשון הספרי קשה וע"כ צריך לומר דעכ"פ בזב איכא גם חומרא זו שאפי' תחת אבן מסמא מטמא, אבל הרמב"ם שכתב אפי' תחת האבן אין כונתו דוקא לדין אבן מסמא, דא"כ הי' לו לכתוב אבן גדולה, וכמו בפ"ו מהל' מטמאי משכב ומושב בדין אבן מסמא, שכתב אפי' היו אבנים גדולות, ומה שכתב כאן אבן הוא משום שהאבן אינו מקבל טומאה, דע"כ באופן זה משכחת לה שהמת אינו מטמא את הכלים שהיה עליהם דבר שאינו מקבל טומאה שהוא חוצץ בפני הטומאה דאי לא"ה הרי נטמאו הכלים משום אוהל המת, והי' אפשר לו לכתוב סתם דבר שאינו מקבל טומאה, אלא שכתב אבן דנכנס בכלל זה אפי' אבן גדולה שהוא אבן מסמא שהזב מטמא, אבל לזה לא כתב אבן גדולה בשביל שהמת אינו מטמא אפי' כלים שתחת אבן סתם.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

החיל משלחין ממנו עכו"ם⁶⁸ וטמאי מת ובוועלי נדות, אבל טבול יום נכנס לשם שכבר טבל⁶⁹.

הלכה ו

⁶⁸ כתב בשו"ת ציץ אליעזר (חלק י סימן א): קיים גם בזה^ז איסור להכניס גוים במקום המקדש החל ממקום החיל, וזאת בהתאם לההלכה שנפסקה ברמב"ם בפ"ז מה' בית הבחירה הט"ז: החיל מקודש ממנו שאין עכו"ם וטמאי מת נכנסים לשם. ולא עוד אלא אפילו נכנסו מעצמן אילו היה הכח בידינו להוציאם משם (לולא חשש איבה וכו' מאו"ה) היה מן החובה לעשות זאת כפי שפוסק עוד הרמב"ם בפ"ג מה' ביאת מקדש ה"ה: החיל משלחין ממנו עכו"ם וטמאי מת ובוועלי נדות. עכ"פ יש להמנע בכל מחיר שלא לעשות איזה השתדלות שהיא לאספם ולהביאם ולשדלם שיכנסו לשם, ויעוין עוד ברמב"ם שם בהט"ז ע"ש. והכי ראיתי בשו"ת אבני נזר חיו"ד ח"ב סי' תמ"ט שפשוט בעיניו ג"כ בכנ"ז דלמ"ד קדשה לעתיד לבוא הנכנס לתוכה חייב כגון ערל וטמאי ועכו"ם ואם היה בכח לפעול שיניחו לשמור שלא יכנסו שם עכו"ם מן החובה לעשות זאת כיון דמן הדין אסור לכנסו אף בזה^ז עיין שם.

והנה ראיתי בספר מגיד מראשית בקו' דרך הקודש שמביא דברים בזה בשם המהרי"ט וכותב וז"ל: והרב המהרי"ט כתב דמכניס גוי למקדש עובר משום ולפי עור לא תתן מכשול ולא זכיתי להבין את דבריו עכ"ל, וכפי הנראה היה קשה לו בזה לבעל הדרך הקודש על המהרי"ט בתרתו, ראשית, אין על הגוי עצמו איסור ומה שייך בזה לפ"ע = לפני עור =, ושנית אין בכניסתו איסור תורה. ולפענ"ד נראה דאין בזה בכדי דחיה, די"ל דהוה סבר ליה להמהרי"ט דכשאסרו אסרו גם על הגוי בעצמו ובדומה למה שמצינו לכמה שיטות ראשונים דסברי בכזאת לגבי איסור אכילת פסח לבן נכר, כמובא במנחת חנוך מצוה י"ד ע"ש וכו' עוד כתב שם שבאמור מתיישבים דברי ספר שמש ומגן שמובא בשדי חמד מערכת ו' כלל כ"ו אות ל"ג שכותב להתריע על מה ששמע שיש ישראל שקונים מים בירושלים מן העכו"ם שממלאים מבור שבעזרת בהמ"ק ומצוים את השואבי מים שיביאו להם מבור זה, משום דאף אם לא נחוש לזה משום איסור מעילה מ"מ איכא ביטול מ"ע = מצות עשה = דשילוח טמאים וכו' ועוד דאפשר גם העכו"ם מוזהר שלא ליכנס למקדש והגורם לו ליכנס עובר משום לפני עור וכו'. והשד"ח מתמה שם על דבריו שהרי אין לעכו"ם שום טומאה בעולם בעדנו חי וכו' ורק מדברי סופרים שיהיו העכו"ם כזבים, ומכיון שהוא מדרבנן לא אסרו רבנן להעכו"ם עצמו, וא"כ דל מהכא איסור לפ"ע וכו' עיין שם. אבל ראה ראינו שגם רבינו המהרי"ט ז"ל מיקם קאי בפשיטות בשיטה האמורה דהעכו"ם בעצמו ג"כ מוזהר על כך וכי הישראל המשדלו עובר על לפ"ע. והגאון בעל חזון נחום ז"ל החרה להחזיק וליישב שיטתו זאת של המהרי"ט ולא הרפה ממנה, ולפלא על השד"ח ז"ל שלא ידע מזה. ועיינתי בגוף דברי הספר שמש ומגן וראיתי שגם הוא לא ידע שכוון בדבריו לדעת המהרי"ט. [ואגב, מעניין מה שהספר שם כותב, דאם יש להליץ על המנהג הוא מפני שהשואבי מים היו הגוים עניים יושבים תמיד בעזרה ובבהמ"ק והיו מתחכמים לשלחם מבית המקדש לפי שעה ע"י שהיו שוכרים אותם להביא להם מים משם ע"ש, ולמדים מזה כמה צריכים למיהדר אחרי זאת למעוט תפלה שהגוים לא יכנסו לשם, ולו יהא אפילו לפי שעה].

⁶⁹ אך לעז"נ אינו נכנס וכמבואר לקמיה וכן בפ"ז מבית הבחירה הי"ז. וכן מבואר בתוס' בפסחים צב: אך רש"י שם פליג וס"ל שאף להר הבית אינו נכנס.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

עזרת הנשים משלחין ממנו טבול יום⁷⁰ אבל לא מחוסר כיפורים, שמחוסר כיפורים העריב שמשו, ואסור טבול יום במחנה לוייה מד"ס⁷¹.

הלכה ז

מעזרת ישראל ולפנים אפי' מחוסר כיפורים לא יכנס לשם⁷² שעדיין לא טהר טהרה גמורה שנאמר וכפר עליה הכהן וטהרה מכלל שעדיין לא גמרה טהרתה⁷³.

הלכה ח

⁷⁰ כתב הכתר המלך דמסתימת דברי רבינו משמע דכל טבול יום אינו נכנס לעזרת נשים בין של בע"ק דאסור מה"ת במחנה לוייה ובין של טמא שרץ וטמא מת דאינו אסור אלא מדרבנן במחנה לוייה מ"מ משלחין מעזרת נשים וכן כתבו להדיא התוס' במס' יבמות (דף ז ע"ב) ד"ה וראה וכו' ולכל טבול יום איירי בין בבע"ק ובין בטומאת שרץ ונבילה דאיירי ביה התם וכן כתבו בזבחים (דף לב ע"ב) וכולהו טבול יום אפילו דטומאת שרץ מת ונבילה איירי דאיירי ביה לעיל ומה שהגיה הצאן קדשים (דף לב ע"ב) וכולהו טבול יום אפילו דטומאת שרץ ביבמות דבכל טבול יום איירי עיין שם וא"כ לפ"ז תקשה דברי המהרש"א ז"ל במס' פסחים (דף צב ע"ב) בתוס' ד"ה גבי דכתב שם לא ידענא מהיכא פסיקא ליה דטב"י בשרץ וטמא מת נמי גזרו בהו דלא יכנסו לעזרת נשים דאימא דלא גזרו אלא בטב"י דקרי וזב משום דהטמא גופיה אסור בכל מחנה לוייה אבל ט"מ ושרץ דמותרין במחנה לוייה מדאורייתא לא גזרי בטב"י דידהו כדמשמע מהך מתניתין דכלים דלא גזרו אלא בט"מ גופיה וכו'. ונעלם במחילת כבודו דברי התוס' אלו במס' יבמות דכתבו מפורש דהתם מיירי בכל טבול יום דאומר מקודם וע"ז אומר דאינו נכנס לעזרת נשים והתם המשנה דכלים אמרה בחיל ואומר דוקא הטמאים אבל בעזרת נשים אסור לכל טב"י כדברי התוס' ודוק.

⁷¹ וראה בשו"ת שואל ונשאל (חלק ה - אורח חיים סימן לז) שאחר שדן שם שאף דבר הנלמד מנביאים חשיב כד"ס כתב: וראיתי להרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה ו' שכתב שאיסור טבול יום במחנה לוייה והוא מד"ס אף על גב דנלמד מדברי הנביאים ע"ש בכ"מ (ועי' להרב יד מלאכי ז"ל בכללי הרמב"ם ז"ל אות ו' שכתב דאפילו דבר הנלמד מ"ג מדות וגם הל"מ קרי ליה ד"ס ודינו כשל תורה עש"ב). ועי' להרב ארעא דרבנן ז"ל בסימן קס"ג ולהרב ארעא סמיכתא מערכת ד' אות ג'. עי"ש.

⁷² וכתב הבית ישחק לרבי ישחק גאטיניו רבו של הגר"ח פלאגי דלא הזכיר חיוב כרת ובפ"ז [מהל' בית הבחירה] הי"ח כתב עזרת ישראל וכו' שנכנס לשם חייב כרת נראה דלא קאי למחוסר כפורים שנכנס דאי קאי עליה הו"ל למימר ואם נכנס חייב כרת הן שהוא לשון קצר הן דוטמא נראה שהוא ענין אחר וא"כ קשה עליו אמאי לא לחייב עליה כרת כמו שנראה מברייתא דידן ועוד קשה למה לא כתב וחייבין עליה חטאת וכלישנא דמתני' דכלים ומרן ציין הך מתני' דכלים וסיים ותני עלה בתוס' שחייבין על זדונה כרת עכ"ל נראה שהבין מדברי הר"מ דמ"ש וטמא וכו' קאי למחוסר כפורים ואינו ועוד קשה עליו אדמייתי מר מההיא תוספתא אמאי לא מייתי מברייתא דידן.

⁷³ וכתב התורה תמימה (ויקרא פרק יב הערה נט): וע' ברמב"ם פ"ג ה"ז מביאת מקדש כתב וז"ל, מעזרת ישראל ולפנים אפילו מחוסר כפורים לא יכנס לשם שעדיין לא נטהר טהרה גמורה, שנאמר וכפר עליה הכהן וטהרה מכלל שעדיין לא גמרה טהרתה, עכ"ל. וכתב הכ"מ מעזרת ישראל - פ"ק דכלים, ומ"ש שנאמר וכפר וגו' - בס"פ הנשרפין פ"ג ב', עכ"ל. וצ"ע שהרי בפ' הנשרפין באה דרשה שלפנינו כאן דאיירי בהקרבה ולא בכניסה לעזרה, ומאין לו זה לענין כניסה, ואף כי י"ל דממילא משתמע כיון שנקרא טמא ממילא הוא באיסור טומאה גם לענין כניסה, כמו שיש ללמוד כן מתוס' בסנהדרין שם, אבל עכ"פ מנ"ל להמציא דרשה שלא נאמרה בגמרא, וגם איך צירף הכ"מ בפשיטות את הסוגיא דסנהדרין לענין כניסה דלא איירי כלל שם בזה, והיותר פלא על הרמב"ם שהשמיט בדן זה הדרשה שבאה מפורש בגמרא נזיר מ"ה א' לענין כניסה לעזרה מפ' דפ' חקת טמא יהיה לרבות טבול יום, עוד טומאתו בו לרבות מחוסרי כפרה, יעו"ש, וצע"ג. וע"ע באבן האזל מש"כ בזה.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הטמא המשולח מהר הבית אם נכנס עובר בלא תעשה שנאמר ויצא מחוץ למחנה זה מחנה שכינה ולא יבוא אל תוך המחנה זה מחנה לוי, וכן מצורע שנכנס לירושלים לוקה, אבל אם נכנס לשאר הערים המוקפות חומה אף על פי שאינו רשאי לפי שנאמר בדד ישב אינו לוקה.

הלכה ט

נכנס המצורע להר הבית לוקה שמונים, אבל טמא מת או טבול יום שנכנס לעזרת נשים או מחוסר כפורים שנכנס לעזרת ישראל אף על פי שאינו לוקה מכין אותו מכת מרדות. +/השגת הראב"ד/ או מחוסר כפורים. א"א זה שבוש דמחוסר כפורים שנכנס למחנה שכינה דהיינו משער נקנור ולפנים יש בו כרת ובתוס' דכלים תניא כל הטמאים שנכנסו לפנים משער ניקנור אפילו הם מחוסרי כפרה הרי אלו חייבין על זדונן כרת ועל שגגתן חטאת. +

הלכה י

וכשם ששילוח טמאים מן המקדש בעשה כך אם נכנסו עוברים בלא תעשה שנאמר ולא יטמאו את מחניהם זה מחנה שכינה.

הלכה יא

ומניין שאינו עובר אלא אם כן נכנס אבל אם נגע בעזרה מאחוריה פטור שנאמר ביולדת ואל המקדש לא תבוא.

הלכה יב

טמא שנכנס למקדש במזיד ענוש כרת שנאמר ואם לא יכבס ובשרו לא ירחץ ונשא עונו⁷⁴, בשוגג מביא קרבן עולה ויורד שנאמר או נפש אשר תגע בכל דבר טמא, ואין חייבין כרת או קרבן אלא מעזרת ישראל ולפנים או על תוספת העזרה שנתקדשה קדושה גמורה כמו שביארנו.

הלכה יג

---

⁷⁴ כתב בס' כתר המלך (הלכות ביאת המקדש פרק ג): טמא שנכנס למקדש במזיד ענוש כרת שנאמר ואם לא וכו' ובשרו לא ירחץ ונשא עונו וכו'. וכתב הכ"מ דפשוט הוא וקשה לי מ"ט לא הביא רבינו המקרא אשר הובא בגמ' דמכות (דף יד ע"ב) דאמר שם בשלמא הבא למקדש טמא כתיב ענוש דכתיב את משכן ה' טמא ונכרתה אלמא מהאי קרא ילפינן והוא כתיב תחלה במקרא וכן במסכת שבועות (דף ט"ז ע"ב) אמרינן טומאה בעזרה מנין א"ר אלעזר כתוב אחד אומר את משכן ה' טמא וכתוב אחד אומר את מקדש ה' ש"מ תרתי, משמע דרק מהני תרי קראי ילפינן זה ולדעת רבינו ילפינן מקרא אחר אשר לא נזכר בגמ' וצ"ע.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

ואי זהו הטמא שחייב כרת על המקדש כל שנטמא בטומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה⁷⁵ שכבר נתפרש בנזירות⁷⁶, או שיגע באדם או בכלים שנטמאו באותן הטומאות שהנזיר מגלח עליהם שהרי הוא שני לראשון שנגע במת, או שנטמא בשאר אבות הטומאות של תורה שיתפרשו במקומן. השגת הראב"ד או שיגע באדם. א"א שבוש הוא זה שאין הנזיר מגלח על מגע כלים שנגעו במת ואפילו של חרב וכן אינו חייב על מגען על ביאת מקדש⁷⁷.

הלכה יד

כללו של דבר כל הטעון ביאת מים מן התורה חייב כרת על ביאת המקדש ואפילו אחר שטבל עד שיעריב שמשו, אבל המתטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן אף על פי שהוא טמא טומאת שבעה הרי זה פטור על ביאת המקדש. +/השגת הראב"ד/ כל הטעון ביאת מים. א"א דבריו סותרין זה את זה⁷⁸.

---

⁷⁵ וכ"כ בפ"ג מט"מ דכל שאין הנזיר מגלח אין טמא מה"ת. ועיין מש"כ בזה בשו"ת בית שערים חלק יורה דעה סימן תלח.

וראה עוד בלכות קרבן פסח דהר"מ (פ"ו דק"פ ה"ב) פסק, דטמא מת שחל שביעי שלו בע"פ אין שוחטין וזורקין עליו במד"א בשנטמא בטומאה מן המת שהנזיר מגלח עליהן, אבל אם היה טמא בשאר טומאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן שוחטין עליו בשביעי שלו. והשיג עליו הראב"ד דלא מצא שורש לחילוק הזה. ועיין מה שכתבו הדברי אמת (פ א) והקרבן אורה והמשנת רבי אהרן (סי' ל"ו אות ד') והגר"ח (פ"ו דק"פ ה"א).

⁷⁶ וראה בחזו"א כלים (סי' א' ס"ק י"ב) דהא דקיי"ל דאין חייבין על ביאת מקדש בטומאה שאין הנזיר מגלח עליה אינו רק לכרת וחטאת - אלא דמה"ת מותר גם לכתחילה ליכנס לעזרה. ועוד כתב שם החזו"א דמה"ת מותר אפילו באכילת קרבן, ע"ש.

⁷⁷ כתב בחידושי הגרי"ז (מסכת נזיר דף נב:): הנה הרמב"ם בהל' ביאת מקדש (פ"ג ה"ג) כתב וז"ל ואיזהו הטמא שחייב כרת על המקדש כל שנטמא בטומאה מן המת שהנזיר מגלח עליה שכבר נתפרש בנזירות, או שיגע באדם או בכלים שנטמאו באותן הטומאות שהנזיר מגלח עליהם שהרי הוא שני לראשון שנגע במת, או שנטמא בשאר אבות הטומאות של תורה שיתפרשו במקומן עכ"ל, והראב"ד משיג וז"ל, א"א שיבוש הוא זה שאין הנזיר מגלח על מגע כלים שנגעו במת ואפילו של חרב וכן אינו חייב על מגען על ביאת מקדש עכ"ל.

ונראה לבאר מחלוקתם, דהראב"ד לשיטתו דס"ל בהא דהיכא שאין הנזיר מגלח אין חייבין על ביאת מקדש, הוא משום גז"ש, וא"כ תלוי אי נזיר מגלח עליה אי לא, וכיון דאין הנזיר מגלח אפילו הוא שני לראשון שנגע במת, ג"כ אין חייבין עליו על ביאת מקדש, אבל שיטת הרמב"ם דבאמת שני דינים הם דבנזיר איכא דין דבעינן עצמו של מת ובביאת מקדש תלוי בטומאה המפורשת בתורה, והא דכתב דהיכא שאין הנזיר מגלח אין חייבין על ביאת מקדש, היינו רק היכא דאין הנזיר מגלח בטומאה שאינה מפורשת בתורה, וא"כ זהו דמחלק הרמב"ם בין שני לראשון שנגע במת כיון דלא צריכים לדין טומאה של חרב הרי הוא כחלל, א"כ הוי טומאה מפורשת בתורה, וע"כ חייבין עליה על ביאת מקדש אף על פי שאין הנזיר מגלח עליה, דהא דאין הנזיר מגלח עליה הוא מדין אחר, דאין הטומאה מעצמו של מת, כיון דלא נגע במת עצמו, אבל לענין ביאת מקדש שפיר חייב.

⁷⁸ כתב בס' לבוש מרדכי (מסכת זבחים סימן ד): והכ"מ פירש, דקושית הראב"ד שהרי הוא בעצמו (שם הט"ו) כתב וכן הנוגע בכלים כו' או שנגע באדם כו' אף על פי שהוא טמא ראשון לענין תרומה ולטמא בשר קדשים הרי זה פטור על ביאת המקדש, והנה הרי אלו טעונים ביאת מים מן התורה ואפ"ה פטור על ביאת מקדש.

אכן לדידי דברי הכ"מ קשים מאד, דאיך נימא דקושית הראב"ד ממאי שמסיק הרמב"ם דהנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת או שנגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת הרי זה פטור, דהרי הרמב"ם בעצמו מסיק דבאלו אין חייבין על ביאת מקדש מפני שדברים אלו דברי הלכה מפי הקבלה הן; ואם נימא דזו היא קושייתו, יקשה

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה טו

וכן הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת או שנגע באדם שנגע בכלים הנוגעים במת אף על פי שהוא טמא ראשון לענין תרומה ולטמא בשר קדשים הרי זה פטור על ביאת המקדש, שדברים אלו הלכה מפּי הקבלה ואף על פי שהוא פטור מכין אותו מכת מרדות.

בכל מקום שאמר בגמ' כלל ואח"כ ממעט, כמו בכל מערבין ומשתתפין חוץ מן המים ומלח, אטו יקשה שהדברים סותרין זה את זה, ומה לי אם נאמר בלשון חוץ מן המים ומלח, או היה אומר אבל מים ומלח אין משתתפין בו, כיון שתיכף מפרש דעל זה לא קאי הכל; וא"כ הרי הרמב"ם אומר בפירוש, כללו של דבר כל הטעון ביאת מים חייב כרת על ביאת מקדש כו' אבל הטמא בטומאות מן המת שאין הנזיר מגלח אעפ"י שהוא טמא טומאת שבעה הרי זה פטור על ביאת מקדש, וכן הנוגע בכלים שנגעו כו' או באדם שנגע בכלים הנוגעים במת, אעפ"י שהוא טמא ראשון לענין תרומה ולטמא בשר קדשים, הרי זה פטור על ביאת מקדש, שדברים אלו הלכה מפּי הקבלה, עכ"ל, א"כ הלא הרמב"ם מפרש דמה שאמר 'כללו של דבר' כל שהוא טעון ביאת מים מן התורה חייב על ביאת מקדש, צריך שיהיה לזה עוד שני תנאים, שתהיה טומאה שהנזיר מגלח עליה, ושתהיה טומאתו מפורשת בתורה, ולא הלכה מפּי הקבלה; ואיך שייך להקשות על זה דדבריו סותרין זה את זה, ובכן דברי הראב"ד תמוהים. וע"ע בס' הר המוריה מה שתמה על מה שביאר הפנ"מ בזה.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה טז

המכניס שרץ⁷⁹ 80 וכיוצא בו במקדש או שהכניס אדם טמא למקדש הרי זה חייב כרת שהרי טימא מקדש יי⁸¹, אבל הזורק כלים טמאים למקדש אפילו היו כלים שנגעו במת פטור מן

⁷⁹ במנחת חינוך (מצוה שס"ג) כתב ודין זה דחייב המכניס, יצא להרמב"ם מהש"ס עירובין דף ק"ד ע"ב וכו', וסובר הרמב"ם דטמא שרץ היינו אדם טמא, ורש"י פי' שם המכניס טמא שרץ כלי שנטמא בשרץ חייב, פירש"י חטאת בשוגג וכרת במזיד. והנה דברי רש"י תמוהים דעל כלים טמאים המכניס אינו חייב כרת וכו', וכן תמה התו"ט בפרק ד' דנדה משנה א' ד"ה ואין, ובהגהות הגר"א ז"ל כתב שהוא ט"ס ברש"י וצ"ל חייב מלקות. דבהדיא אמרי' בתורת כהנים (פ' אחרי) דאינו אלא (חייב מלקות) בארבעים, והביאו רש"י בעצמו (שם י"ז ט"ז).

וכתב בספר מרחשת (ח"א סי' ב' אות י"ד) וז"ל אבל מה נעשה שרש"י ז"ל שנה משנתו זו עוד בסנהדרין (דף פ"ח ע"א) ד"ה לפריחה, שכתב דהיכי שפרחה בבגד כולו והכניסו למקדש או הנוגע בו נכנס למקדש לרבנן חייב, והרי מבואר דגם על הכנסת הבגד חייב והתם ג"כ חייב כרת קאמר דשם בזקן ממרא אינו חייב אלא על דבר שזדונו כרת. אולם כתב המרחשת, לפ"מ שנתבאר דבהכנסת כלים או בגדים טמאים אין החיוב משום לאו דלא תבא, דלא נאמר אלא על אדם עצמו שנטמא שלא יכנס למקדש, ואינו חייב על הכנסת בגדים רק משום לאו דלא יטמאו את מחניהם שזה נאמר על טומאה שבפנים, ואינו חייב על הכנסת בגדים מחמת ביאתם לעזרה אלא מחמת טומאת המקדש כמו באדם שנטמא בפנים שאזהרתו משום לא יטמאו אף שאין כאן משום ביאה בטומאה דהא טהור היה בשעת ביאתו, הכ"נ בהכנסת בגדים וכלים טמאים אין חיובם מחמת ביאתם לעזרה אלא מחמת טומאה בפנים, וכיון שנתבאר דעל טומאה בפנים אינו חייב כרת אלא בששה שיעור השתחוואה, א"כ גם בהכנסת בגדים טמאים בפנים אינו חייב אלא בששה שהי' אבל בפחות מכאן אינו חייב כרת אלא מלקות ע"כ.

⁸⁰ כתב בשו"ת מנחת שלמה (תניינא ב - ג) סימן קלט): בגמ' זבחים ל"ב ע"ב אמר עולא אמר ר"ל טמא שהכניס ידו לפנים לוקה שנאמר בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבוא מקיש ביאה לנגיעה מה נגיעה במקצת שמה נגיעה אף ביאה במקצת שמה ביאה. אולם הרמב"ם פסק בפ"ג מביאת מקדש הי"ח דאין מכין אותו אלא מכת מרדות, וראיתי בס' אבן האזל שהקשה דאפי' אי ביאה במקצת לא שמה ביאה מ"מ לא יהא אלא כמכניס שרץ או אדם טמא למקדש דפסק הר"מ בהט"ז שהוא חייב כרת שהרי טימא מקדש ד', וה"נ הרי ידו של הטמא מטמא את מקדש ד' כמו שרץ, והעלה משום כך דבר חדש, דדין מכניס שרץ הוא ג"כ משום גדר ביאה דהא טמא הבא למקדש דרך גגין פטור משום דדרך ביאה אסרה תורה וא"כ איך אפשר דשרץ חמור מטמא מת, וע"כ דכיון דשרץ דרך ביאתו בכך שמכניסו או שיזרקו אותו לעזרה הוי דרך ביאה, וא"כ מיושב דאי ביאה במקצת לא שמה ביאה לא דמי מכניס ידו למכניס שרץ דמכניס שרץ הוי ביאה ומכניס ידו דהוי רק ביאה במקצת לא הוי ביאה, עכ"ל.

ולכאורה נראה לפ"ז שאם הכניס רק מקצת שרץ למקדש הרי זה דומה למכניס ידו של אדם טמא למקדש דפטור משום דהוי רק מקצת ביאה, אבל זה אינו דהא אמר ר"ל בזבחים צ"ה ע"א "מעיל שנטמא מכניסו בפחות מג' על ג' ומכבסו משום שנאמר לא יקרע" וגם הרמב"ם פסק כן להלכה, הרי מפורש דאע"פ שרוב הבגד נשאר בחוץ מ"מ אם הכניס ממנו כדי שיעור טומאה חייב ולא חשיב כלל ביאה במקצת, אולם בתוס' שם כתבו, אפי' למ"ד ביאה במקצת שמה ביאה שאני בגד הואיל ויכול לחותכו לא חשיב כאילו נכנס כולו עכ"ל, וכיון שכן י"ל דהיינו נמי טעמא דאסור להכניס ג' על ג' משום דהואיל ויכול לחותכו הרי זה חשיב כנכנס כולו ולא כביאה במקצת, משא"כ אם הכניס יד טמא למקדש דלא שייך טעמא דיכול לחותכו ה"ז חשיב רק ביאה במקצת ופטור. אבל כל זה נראה דוחק, משום דלגבי דין ביאה במקצת נראה דאי לאו שמה ביאה, לא מסתבר כלל לומר דמפני זה שאפשר לחותכו חשיב כביאת כולו כיון דסו"ס לא בא כולו למקדש.

⁸¹ ויל"ע אי בעינן כדי שיתחייב שיהא הכניסה דרך ביאה.

וראה בחשוקי חמד (פסחים דף טז). שדן דיש לעיין מה הדין בהכניס מזון טמא? ויש לפשוט זאת מהרמב"ם (הלכה יז) שכתב יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהם אב טומאה, אבל בגד שהוא ראשון אם הכניסו למקדש אינו לוקה עליו אבל מכים אותו מכת מרדות. והראב"ד חולק וס"ל שגם בראשון לטומאה חייב מלקות. והנה לכאורה לפי הרמב"ם המכניס מזון טמא לוקה רק מרדות, כיון שאינו אב הטומאה, ולפי הראב"ד אולי איסורו מהתורה ולוקה.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הכרת, אבל חייב מלקות⁸² שנאמר ואם לא יכבס וגו' מפי השמועה למדו על רחיצת גופו ענוש כרת ועל כיבוס בגדיו לוקה ארבעים. +/השגת הראב"ד/ ועל כיבוס בגדיו לוקה ארבעים. א"א ומאחר שעל כבוס בגדים אין בו כרת המכניס כלי טמא למקדש למה ענוש כרת על כן אני אומר מה שאמר שמואל במסכת עירובין המכניס טמא שרץ למקדש חייב מלקות קאמר ומה שאמר בסוף יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב הטומאה והלא טמא שרץ אינו אב הטומאה וחייב⁸³ סוף דבר צריך לדקדק אחריו⁸⁴.

והנה ברמב"ם (פ"ז מהלכות שאר אבות הטומאה ה"א) פסק שמשקין טמאים טומאת עצמן מהתורה, אבל לא מטמא אחרים מהתורה. ואילו לגבי אוכל, נחלקו האחרונים בהבנת הרמב"ם, ובחזו"א (בהוספות לספר טהרות על הרמב"ם שם) כתב שלרמב"ם אוכל מטמא משקה מדאורייתא, (ועיין עוד באגרות משה ח"א קדשים סימן לא שנקט בדעת הרמב"ם שאף אוכל מטמא משקה רק מדרבנן). וא"כ יתכן שאיסור הכנסת משקין טמאים לעזרה קל יותר, משום שלא מטמא אחרים מדאורייתא, (ולשיטת האגרות משה ודעימיה יתכן שמשקה חמור יותר כיון שמדרבנן כל משקה הוא תחילה ומטמא אפילו כלים). ובפרט שהרמב"ם (פ"ג מהלכות ביאת מקדש הלכה טז) כתב שהאיסור להכניס למקדש הוא בגלל שמטמא אותו, ואולי משקה לא מטמא אותו כ"כ, וע"כ הוא קל יותר, ולכן אולי עדיף להכניס משקה מאשר מזון.

⁸² הנה הרמב"ם ה' ביאת המקדש (פ"ג הט"ז) כתב: הזורק כלים טמאים למקדש, אפילו היו הכלים שנגעו במת, פטור מן הכרת, אבל חייב מלקות, שנאמר ואם לא יכבס וגו', מפי השמועה למדו על רחיצת גופו ענוש כרת, על כיבוס בגדים לוקה ארבעים עכ"ל. מבואר מדברי הרמב"ם שהמכניס כלים טמאים למקדש חייב מלקות, ודעת רש"י בעירובין (ק"ד ע"ב) דהמכניס כלים טמאים חייב כרת. ולפי זה קשה למה לא מקשה הגמ' בחולין ב: בפשיטות יתר - שכיון שהסכין נטמא, אסור להכניס כלים טמאים למקדש, ולמה מקשה רק שהסכין מטמא להבשר?

ונראה ליישב על פי מש"כ הגאון אדר"ת בספרו זהב שב"א על תוספות הרשב"א (פסחים ע"ט ע"א) דאף דנחלקו בש"ס אם "ביאה במקצת שמה ביאה" או לא שמי" ביאה, זהו רק באדם, אבל בכלים, לכו"ע ביאה במקצת לא שמי" ביאה, ולפ"ז ניחא הכא, דהרי הך טמא ששוחט מוקדשין - אוקים בגמ' זבחים (ל"ב ע"א) כגון דשחית בסכין ארוכה, דהרי "טמא" אסור להכנס לעזרה, וכיון דהו"ל "ביאה במקצת", דל"ש ביאה בכלים, ממילא אין כאן איסור משום מכניס כלים טמאים, ולכן שפיר הקשה הגמרא רק ממה דמטמא את בשר הקודש. (דף על הדף חולין דף ב:).

⁸³ בחידושי הגרי"ז (מסכת נזיר דף נו:): ויש להסתפק אם הפטור הוא רק מכרת או גם ממלקות, והנה ברמב"ם בהל' ביאת מקדש (פ"ג הל"ט"ז) מבואר דדין ביאת טמא למקדש אם הכניס אדם טמא או שרץ חייב כרת אבל הכניס כלים טמאים למקדש אפילו היו כלים שנגעו במת פטור מכרת וחייב במלקות, ובהל' י"ז כ' יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב הטומאה וכו' אבל בגד שהוא ראשון אם הכניסו למקדש אינו לוקה עליו, ועיין בראב"ד שהשיג מטומאת שרץ שאינו אב הטומאה.

ונראה בטעם הרמב"ם דהנה כלי שיהי' ראשון לא משכחת לה רק באופן שיגעו כלים בכלים שנגעו באדם שנגע במת דבענין אחר הוא אב הטומאה מטעם חרב הרי הוא כחלל ולכן כתב הרמב"ם דפטור ממלקות משום דהוי טומאה דאינה מפורשת בתורה, וטומאת כלים דהוי מחמת חרב ה"ה כחלל ודאי הוי של תורה, ומתבאר מזה דבטומאה דאינה של תורה פטור גם ממלקות. [א"ה עי' בכ"ז בחזו"א כלים סי' א סק"ט].

⁸⁴ וראה בשו"ת שבט הלוי (חלק ו סימן קפז) שהאריך בזה וכתב: ודעת הרמב"ם פ"ג מביאת מק' הט"ז דמכניס שרץ וכיו"ב או שהכניס אדם טמא למקדש חייב כרת, אבל הזורק כלים אפילו נגעו במת אינו חייב כרת, אבל חייב מלקות, וע"ז נאמר על רחיצת גופו ענוש כרת, ועל הבגדים מלקות, וגם זה רק באב הטומאה, אבל כלים ראשון לטומאה בין במכניס בין בזורק פטור גם במלקות, והראב"ד תמה דמאחר שעל כבוס בגדים אינו חייב כרת המכניס כלי טמא למקדש למה ענוש כרת, וגם הקשה סתירת הרמב"ם דרמב"ם מחייב במכניס טמא שרץ דהיינו ראשון, ופוטור מכניס כלי ראשון אפי' ממלקות, ובכ"מ תמה דמה דמחייב רמב"ם מכניס ראשון היינו אדם נטמא בשרץ ואחר הכניסו א"כ קושית הראב"ד ליתא כלל, וכן המנ"ח מצוה שס"ג תמה איך לא הרגיש הראב"ד בחלוק זה.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה יז

יראה לי שאינו לוקה אלא על בגדים שהן אב טומאה, כגון בגדים שנגע בהן זה הטמא למת שהן אב הטומאה כמו שיתבאר⁸⁵, אבל בגד שהוא ראשון אם הכניסו למקדש אינו לוקה עליו אבל מכין אותו מכת מרדות⁸⁶.

הלכה יח

וכן טמא שהכניס ידו למקדש מכין אותו מכת מרדות⁸⁷, וכן כל טמא באב מאבות הטומאות של דבריהם או שאכל אוכלין טמאים ושתה משקין טמאין ונכנס למקדש במזיד קודם

ובעניתי שיטת הראב"ד ברורה דאם על מכניס ראשון לטומאה אינו חייב, א"כ מכניס ראשון אינו נקרא מטמא מקדש אם כן מה הבדל בין אם חפץ שהוכנס הוא כלי או אדם דהא מצד המכניס אין כאן טומאה, ומצד הנכנס ע"י המכניס כיון שהוא אנוס או אפי' חרש וקטן כמש"כ המנ"ח א"כ למה יתחייב המכניס יותר, ומי הגיד לנו חידוש זה דיש הבדל בתורה בין מכניס אדם או מכניס כלי, דבערך מטמא מקדש שניהם שוין, וה"ט דרש"י משהו מדותיו דגם מכניס כלי ראשון חייב אפי' כרת, דהעבירה היא אדם המכניס טומאה, או בגופו או בחפץ שהכניס.

ודעת הראב"ד ברור דגדר מטמא מקדש הוא איש אשר יטמא ולא יתחטא, דהיינו טומאת גופו ממש, אבל הכניסה ע"י אדם אין מקום לחייבו כרת אלא מלקות משום מכניס כלים טמאים למקדש, ולהראב"ד אין הכרח לכאורה דגם בזורק חייב מלקות כיון דלדידי' גם במכניס אינו חייב רק מלקות, דהא הכרח הרמב"ם דגם בזורק חייב מלקות הוא מסתירת ההלכה דמכניס כלי אב הטומאה חייב כרת, ומכניס כלי אב הטומאה אינו חייב רק מלקות, דהא על ראשון גם מלקות אינו חייב, וע"כ דיש הבדל בין מכניס לבין זורק משא"כ להראב"ד דגם מכניס אב והוא לא נטמא, כגון שלא נגע ובדברים שאינם מטמאים במשא אינו חייב רק מלקות.

⁸⁵ נציין כאן לדבריו הנפלאים של הזרע אברהם (סימן יח - ביאת מקדש) שכתב: בזבחים (דף צד ב) לא שנה אלא שלא שיר בה כדי מעפורת וכו' ובתוס' בד"ה לא וכו' הקשו הא מ"מ לא פקע מיני' טומאת מגע ואיך מכניסו למקדש בטומאה הא אכתי טמא הוא עיין שם. והנה לשיטת הרמב"ם ז"ל פ"ג מה' ביאת מקדש (הלכה יז) דבגד שהיא ראשון אם הכניסו למקדש אינו לוקה עיין שם א"כ ניחא קושיותם דהא אם נקרע פקע מיני' טומאה חמורה מדרס וכיוצא בו ונהי דעדיין טמא טומאת מגע מ"מ לא הוי אלא ראשון דהוא מדרבנן ומותר להכניסה במקדשה משום מצות כיבוס וכמ"ש רש"י שם (דף צה א) ריש ע"א בד"ה מדרבנן דכל היכי דמדאורייתא מותר ורק מדרבנן משום מצות כיבוס שרי לגמרי עיין שם.

⁸⁶ כתב המקדש דוד (טהרות סימן מט): ואף על גב דהנך בגדים שנגעו בטמא מת זה שהן אב הטומאה הוא ג"כ מדין חרב ה"ה כחלל דאותן הבגדים נעשו כמו הטמא מת עצמו ונראה מזה דרך אם עיקר טומאתו הוא מדין חרב ה"ה כחלל כגון הנוגע בכלים שנגעו באדם שנגע במת דבלא דין חרב ה"ה כחלל הנך כלים הם ראשון ואין מטמאין אדם כלל א"כ כל טומאתו של הנוגע בהן הוא רק מדין חרב ה"ה כחלל וכן הנוגע באדם שנגע בכלים שנגעו במת דבלא דין חרב ה"ה כחלל אין הנוגע טמא כלל כה"ג אין חייבין על ביאת מקדש אבל הכניס בגדים שנגע בהן הטמא מת דבלאו דין חרב ה"ה כחלל הם ג"כ טמאים ורק בעינן על הכנסת כלים שיהו במדרגה של אב הטומאה לא איכפת לן אם זה הן מדין חרב ה"ה כחלל. וע"ע בס' עבודת לוי הלכות בית הבחירה פרק ו. וכן ע"ע במל"מ משה"ק. ועי' צל"ח פסחים עט. וראה עוד אריכות גדולה בזה באנצקלופדיה התלמודית (טומאת מקדש וקדשיו).

⁸⁷ כתב בשו"ת חוות יאיר (סימן רכז): שאלה תמהתי במה שכתב הרמב"ם בספר הי"ד פ"ג דביאת מקדש טמא שהכניס ידו למקדש מכין אותו מכות מרדות מכלל דפסק כמ"ד ביאה במקצת שמה ביאה. ובפ"ד מהלכות מחוסרי כפרה כתב דמביא אשם מצורע עד הפתח ומכניס שתי ידיו לעזרה וסומך וכו' ובגמ' רפ"ג דזבחים ל"ג ע"א מקשי (צ"ע מסוגיא פ"ג דיומא ל"א ע"א) לימא מסייע ליה למ"ד ביאה במקצת שמה ביאה מדתניא כל הסמיכות קורא אני עליהם תיכף לסמיכה שחיטה חוץ מזה שהיה בשערי נקנור וכו' ואי אמרת דלא שמה ביאה לעייל ידיה ולסמוך משמע דודאי למ"ד דשמה ביאה א"א לעייל ידי' רק מכניסים הבהמה

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

שיטבול מכין אותו מכת מרדות. +/השגת הראב"ד/ וכן טמא שהכניס וכו'. א"א שמעתין דזבחים קשיא עליה דעולא אמר ריש לקיש טמא שהכניס ידו למקדש לוקה ואמרי' התם עשה שיש בו כרת הוא ואי משום שמעתא דמסכת יומא אדרבה מהתם משמע דאפילו בטבילת מעלות אמרינן ביאה במקצת שמה ביאה דהא בעי טבילה לכהנות (ואפילו פטור מכרת מלקין אותו).

הלכה יט

תוך חלל השער ושם המצורע עומד וסומך עליו ואף על פי דעכ"פ בעינן סמיכה לפני ה' דאין לומר כפי רש"י בראש השיטה וכתבו התוס' בראש ד"ה מאי שנא וכו' דעל כן אין סמיכה מבחוץ לפי שנא' ושחט לפני ה' וסמוך לסמיכה שחיטה דא"כ לפי מה דתניא דגבי אשם מצורע אין אני קורא סמוך לסמיכה שחיטה היה יכול לסמוך חוץ לשער לגמרי ועוד דהתוס' דחו פי' רש"י שם דמקרא גופי' יליף דבעינן סמיכה לפני ה' אלא ע"כ ס"ל דאע"ג דהשער לא נתקדש מ"מ שפיר קרינן בחלל שלו לפני ה' כבש"ס בהדיא פ"ק דסוטה ח' ע"א סוף סוף קשיא לרמב"ם. ע"ש שהאריך בזה.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

טמא שנכנס למקדש דרך גגות⁸⁸ פטור⁸⁹ שנאמר ואל המקדש לא תבוא דרך ביאה חייבה תורה⁹⁰, ואף על פי שהוא פטור מכרת מכין אותו מכת מרדות⁹¹ [ואפילו נכנס במגדל הפורח באויר]⁹² בין שנכנס למקדש [במגדל] דרך גגות, בין שנכנס בו דרך פתחים⁹⁴.

---

⁸⁸ ודוקא דרך הגג כגון שנפל התקרה ונכנס אבל נכנס דרך לול העשוי לכך כגון לול שעל גבי הקדשי קדשים דרך ביאה בכך וחייב. (תוספות מנחות כ"ז: ד"ה למעוטי)

⁸⁹ כתב בשו"ת הרדב"ז (חלק ב סימן תרצא): וא"ת כיון דגגין ועליות לא נתקדשו והתוספות מודה שכל העליות לא נתקדשו חוץ מהעלייה אשר על ההיכל למה לא יהיה מותר ליכנס עתה בכל העליות דע דלא אמרינן דלא נתקדשו אלא העליות והגגות אשר היו בנויות בזמן שהיה קיים אבל הגגין והעליות הבנויות עתה סביב למקדש שמא בתוך אויר העזרה הם בנויות או באויר הלשכות שהיו אז ומידי ספיקא לא נפיק. הילכך אם נתברר לפי החשבון אשר כתבתי שהם בנויות בקדש לא נחוש לגובה לומר שמא למעלה מגגות הלשכות אשר לא נתקדשו הן בנויות כיון דאויר העזרה כעזרה. ע"ש.

ובשו"ת יביע אומר (חלק ה - יורה דעה סימן כו) אחר שהביא דברי הרדב"ז כתב: 'ומעתה הדבר ברור שאסור ליכנס בשידה תיבה ומגדל בזה"ז למקום המקדש דאויר עזרה כעזרה. וה"ה שאסור לרחף על פני שטח מקום המקדש ע"י הליקופטר. והן אמת שלכאורה היה מקום לצדד להקל על ע"פ מ"ש בשבועות (יז:), טמא שנכנס להיכל דרך גגין פטור, שנא' ואל המקדש לא תבוא, דרך ביאה אסרה תורה, וכן פסק הרמב"ם (פ"ג מביאת מקדש ה"ט): טמא שנכנס למקדש דרך גגות פטור, שנא' וכו', ואף על פי שהוא פטור מכרת מכין אותו מכת מרדות, ואפילו נכנס במגדל הפורח באויר, בין שנכנס למגדל דרך גגות בין שנכנס בו דרך פתחים. ע"כ. ולפ"ז י"ל דהוי כספק ספיקא להקל, שמא הלכה כהראב"ד והמאירי שמותר ליכנס למקדש בזה"ז, וא"ת שהלכה כהרמב"ם והרא"ש שאוסרים, שמא אם נכנס דרך גגות מותר, ואף על פי שבספק האחרון לא פלט מאיסור דרבנן, מ"מ חשיב שפיר ס"ס, וכמ"ש כיו"ב הש"ך (כללי ס"ס ס"ק טז) בשם הסמ"ק והאו"ה והתורת חטאת, דציר דגים ודגים מלוחים יש להתיר מס"ס, שמא לא נמלחו עם דגים טמאים, ואת"ל שנמלחו, שמא לא היה בהן שומן ואז צירם אינו אסור אלא מדרבנן, ע"ש. וכ"כ הפר"ח ושאר אחרונים. (ואף בנ"ד הספק דשמא הלכה כהראב"ד והמאירי חשיב שפיר ס"ס, וכמ"ש כיו"ב בשו"ת הרדב"ז ח"ב (סי' תרצא) להתיר מטעם ספק ספיקא ע"ש). אלא שי"ל שכל הטעם שהתירו האחרונים הנ"ל בס"ס בכיו"ב, משום שבספק השני מצרפים הספק הראשון והוא ליה ספיקא דרבנן ולקולא. אבל כאן רוה"פ ס"ל להחמיר, ובדרבנן נמי אזלינן בתר רובא המחמירים. ולפ"ז אסור לנסוע בהליקופטר שמרחף על שטח מקום המקדש, ודו"ק.

⁹⁰ וכן הנכנס דרך אחוריו אין זו דרך ביאה. מנ"ח מצוה שסג ע"פ שבועות שם בנכנס בבית - המנגע. ועי"ש מצוה קפד וקרן אורה נזיר מג א שתמהו על הרמב"ם שלא הזכיר ד"ז לענין טומאת מקדש. וע"ע במנ"ח שם שנסתפק בנכנס לעזרה דרך גגות ואחר כך נכנס להיכל דרך פתח, שיש לומר שכל מחנה שכינה הרי היא כמחיצה אחת לענין טומאה, והכל בכלל מקדש, והרי לא נכנס למקדש דרך ביאה, או שאפשר שאינו פטור אלא בכלל מחיצה שנכנס בה שלא כדרך ביאה, אבל מחיצה אחרת, כיון שנכנס בה דרך ביאה הרי זה בכלל ואל המקדש לא תבא וחייב.

⁹¹ ודוקא שנכנס ויצא תיכף אבל אם שהה שם כשיעור השתחויה שיתבאר לקמן חייב כרת. משנה למלך. וע"ע גבורת ארי יומא כד:

⁹² כתב בשו"ת רב פעלים (חלק ג - יורה דעה סימן כג): נתקשיתי במ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"ג מה' ביאת מקדש הי"ט טמא שנכנס למקדש דרך גגות פטור שנאמר ואל המקדש לא תבא דרך ביאה חייבה תורה ואף על פי שהוא פטור מכרת מכין אותו מכת מרדות, ואפילו נכנס במגדל הפורח באויר בין שנכנס למקדש במגדל דרך גגות בין שנכנס בו דרך פתחים, וקשא כיון דמגדל הפורח באויר אינו חוצץ א"כ אם נכנס במגדל דרך פתחים יתחייב מן התורה, ונ"ל דאע"ג דאינו חוצץ עכ"ז לא חשיב נכנס דרך ביאה כדי שיתחייב מן התורה ורק מדרבנן חשיבה ביאה, ולכן מחייב מכת מרדות דוקא.

⁹³ ועי' חזו"א חו"מ ליקוטים סי' כד לשבועות יז א בד' הרמב"ם, שאף אם יצא מן המגדל למקדש לא נקרא כניסה,

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה כ

כל מקום שחייבים על זדונו כרת ועל שגגתו קרבן, אם נמצאת שם טומאה⁹⁵ בשבת מוציאין אותה, ושאר המקומות כופין עליו כלי עד אחר שבת, וכשהן מוציאין אין מוציאין אותה אלא בפשוטי כלי עץ שאין מקבל טומאה⁹⁶ שלא לרבות את הטומאה⁹⁷.

⁹⁴ אך ראה בספר מקדש מלך הביא בשם הגר"מ זעבא שגם מי שנכנס שלא כדרך ביאה, עובר על עשה של מורא מקדש, וגיסו הגר"ח קניבסקי שליט"א עורר, דיתכן לומר שדוקא אם נכנס במגדל הפורח באוויר פטור, משום שאין זה דרך ביאה, אבל בימינו שדרך העולם לטוס ולפרוח באוויר, יתכן שהיו כדרך ביאה.

⁹⁵ בביאור על ספר המצוות לרס"ג לרב פערלא (עשין עשה ב) דייק דמבואר דשנה הרמב"ם ז"ל לישנא דמתניתין ונקט הך דינא בטומאה סתם ולא בשרץ לבד כלישנא דמתניתין. והדבר מתמיה טובא לכאורה שהרי בטומאות המטמאות במשא לא מהני כלום פשיטי כלי עץ. וכבר תמה בזה הר"ב מל"מ שם והניח בצ"ע עיין שם. והנראה לי דס"ל להרמב"ם דשרץ דנקט במתניתין לאו דוקא דה"ה לשאר טומאות אף על גב דמטמאות במשא. ואף על גב דבזה פשוטי כלי עץ לא מהני כלום. מכל מקום נפק"מ לענין שצריך להפשיט מעליו בגדי הקודש וללבוש בגדי חול כדי שלא לטמא בגדי קודש. והא דנקט במתניתין צבת של עץ היינו משום דמיירי בשרץ דאינו מטמא במשא וסגי ליה בהכי. ואין ה"נ דמינה נשמע לנבלה דלר"י דס"ל אפושי טומאה עדיף חייב לעשות תקנה דשייכא בה. דהיינו לפשוט בגדי הקודש לגמרי וללבוש בגדי חול. אף על גב דאיכא בזה אשהויי טומאה. והיינו דנקט הרמב"ם טומאה סתם לאשמעינן דבכל הטומאות שייך דין זה. אלא דנקט הרמב"ם תקנה דפשוטי כלי עץ דלא שייכא אלא בטומאת שרץ משום שנמשך בזה אחר לישנא דמתניתין. וממילא נשמע דבטומאת נבלה בעינן תקנה השייכא בה כמש"כ. ולפי זה מבואר דס"ל להרמב"ם כפירש"י בזה. וממילא מתבאר נמי דלק"מ לפירש"י ממה שהקשינו. וע"ע במל"מ. ובמעשה רקח (הלכות ביאת המקדש פרק ג) כתב: אין מוציאין אותה אלא בפשוטי כלי עץ. מדסתם רבינו משמע דבכל מין טומאה קאמר דמוציאין אותה בפשוטי כלי עץ וא"כ קשה טובא דסתם מתני' וגמרא משמע דלא התירו בפשוטי כלי עץ אלא לטומאת שרץ דאינו מטמא במשא אמנם שאר טומאות שמטמאים במשא כגון נבלה וכיוצא נראה דלכו"ע כהן מוציאה בהמינו דכיון דעכ"פ נטמא במשא למה נשהא הטומאה במקדש עד שיבקש פשוטי כלי עץ היכא דלא הרווחנו כלום וכן הקשה המל"מ ז"ל והניחו בצ"ע. ומאי דאפשר דרבינו סמך לעיקר הדין שכתב לעיל הל' ט"ז המכניס שרץ וכו' וכאן ביאר בפשוטי כלי עץ שלא לרבות את הטומאה דמשמע דטעם פשוטי כלי עץ משום ריבוי טומאה הא אם אין הפשוטי כלי עץ מועילין למנוע ריבוי הטומאה כגון שאר טומאות שטומאתן אף במשא פשיטא ודאי שאין לעשות כן אלא מוציאה להדיא.

⁹⁶ בשו"ת לב דוד סימן קב כתב דבקיצור ש"ע סימן ב' ה' נט"י בלחם הפנים שם הביא משע"ת סי' א' דאם אירע שהמים רחוקים ממנו ואין לו מי שיקרבם אליו דקצת נוהגין לילך פחות פחות מד"א, והוא כתב דעדיף לילך במרוצה שלא להשהות הרוח רעה עליו, והביא בשם חכם א' דזה תלוי בדין המבואר בעירובין (ק"ד ע"ב) בשרץ שנמצא במקדש כהן מוציאו בהמינו שלא להשהות את הטומאה דברי ריה"ג ר"י אומר בצבת של עץ שלא לרבות את הטומאה, וה"נ כאן דע"י שמהלך ד"א יחד הוא מרבה הרוח רעה ושם קי"ל כר"י עכ"ד. ועי"ש מה שהעיר על דבריו. וכן ראה בשו"ת מענה אליהו סי' יח שנמי העיר ע"ד.

⁹⁷ כתב הגר"י זילברשטיין (חשוקי חמד עירובין דף קד:): יש לשאול האם הלכה זו נוהגת גם בזמן הזה, שבעונותינו בית המקדש עדיין בחורבנו, דהיינו אם איש ביטחון יעלה למקום המקדש לצורך פיקוח נפש, ויראה שם שרץ מת בשבת, האם מצוה עליו להוציאו משם בשבת, או שמא אסור כי הוא מוקצה?

תשובה כתב הרמב"ם (פ"ו מבית הבחירה ה"ט"ז) וז"ל: ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא, ובקדושת שאר א"י לענין שביעית ומעשרות... לא קידשה לעתיד לבא, לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה, ושכינה אינה בטילה, והרי הוא אומר והשמותי את מקדשיכם, ואמרו חכמים אעפ"י ששוממין בקדושתן הן עומדים. ולפי זה מסתבר שיש להוציא השרץ גם בשבת, כמו בזמן שבית המקדש היה קיים שלא להשהות את הטומאה.

אלא דיש להסתפק אם מותר בזמן הזה לעבור על שבות כדי להוציא השרץ, דהיה מקום לומר דבזה"ז אין הכלל של אין שבות במקדש, והוא משום שכתבו רבינו יהונתן בעירובין דף קב ע"א, וכן הכסף משנה (סוף

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה כא

אחד טמא שנכנס למקדש טהור⁹⁸, או טהור שנכנס למקדש שיש בו טומאה, כגון שהיה מת תחת אהל במקדש ונכנס הוא תחת האהל ה"ז חייב כרת⁹⁹ שהרי ביאתו וטומאה באין כאחת¹⁰⁰,

הלכות בית הבחירה) שטעם הדין שלא גזרו חכמים על השבות במקדש משום שהכהנים זריזים הם ויודעים להיזהר שלא יבואו ליד איסור תורה, ובזה"ז אינו שייך. דאין לנו לא כהנים בעבודתם ולא ישראל במעמדם.

אולם נראה דמסתבר דלא פלוג חז"ל בין זמן לזמן, וכיון שחז"ל התירו במפורש להוציא שרץ בשבת מהמקדש, וטעם ההיתר שייך גם היום, כי גם היום אסור לטמא את מקום המקדש, ההיתר נשאר למרות שאין שם כהנים זריזים.

עוד כתב שהבאר שבע במסכת תמיד (דף לג ע"א) הקשה למה כשמוצא בעזרה שרץ באותם המקומות שאין חייבים על זדונו כרת, אסור להוציאו בשבת אלא מכסהו בכלי, הרי בביצה (דף לו ע"ב) נאמר שהוא עכברתא דאשתכח בי אספרמקי דרב אשי, אמר ליה רב אשי נקטיה בצוציתיה ואפקיה.

אם כן אמאי לא יהיה מותר להוציא השרץ לחוץ גם הכא אם נמצא בעזרה מפני הכבודמה, ומה צריך לכוף עליו פסכתר?

תשובה אולי יש לתרץ את קושיית הבאר שבע כדלהלן: א. מסתבר שאם נמצא שרץ בבית, דקה לפני גמר השבת, לא יתירו לטלטלו, כי לא ראוי לעבור על איסור, כדי למעט רק דקה אחת של בזיון וכבוד הבריות, כל זה בכבוד הבריות, אבל בנוגע לטומאת מקדש, אמרו חז"ל אין שבות במקדש, ויש להוציא את השרץ גם עבור דקה אחת.

ב. לפעמים קורה שהאנשים לא יודעים שיש שרץ חוץ מאחד שידוע, אזי כבוד הבריות אין כאן, אבל קדושת בית המקדש יש כאן.

ג. בעונותינו הרבים כיום אין יהודים בבית המקדש ושועלים יהלכו בו, כבוד הבריות אין, אבל קדושת המקדש יש

⁹⁸ ואף אם לא שהה, ואפילו יצא דרך קצרה חייב. עי' לקוטי הלכות להח"ח שבועות יד ב שדייק כן מרש"י שם ד"ה חייב, שלא הוזכר שיעור שהיה אלא בנטמא בתוך העזרה.

⁹⁹ ובמל"מ שהאריך להוכיח שהרי זו כטומאת חוץ וחייב אף בלא שהיה. ועי' מנ"ח מצוה שסג ומרחשת סי' ב ס"ק ו שתמהו, שהרי כשנכנס במקצת כבר נטמא, ואינו חייב עד שיכנס רובו.

¹⁰⁰ בשו"ת אור המאיר למהר"ם שפירא מלובלין זצ"ל (סי' א') נשאל בא' שהי' בביהמדר"ר וידו נפצעה והתרסקה והתפזרו חלקי היד בכל צד ויש לחוש פן נשאר אבר שלם הנטמא באהל. מה הדין של ביהכנ"ס לגבי כניסת כהנים, ודן מהר"ם שפירא זצ"ל לטמא את המקום מדין סוף טומאה לצאת, דהא אם ימצאו טומאה, יוציאו אותה לקבורה דרך ביהכנ"ס ובגמ' כתובות (כ' ע"א) מבואר דיש קבורה באבר מן החי ע"כ.

וכתב שם לדון לגבי סוף טומאה לצאת איזה דין טומאה הוא, והביא מסתירת דברי רש"י הנ"ל וכותב: אכן ברמב"ם ז"ל לא נזכר הדין מפורש, ונראה להוכיח דס"ל דסוף טומאה לצאת אינו אלא דרבנן, דכתב (בפ"ג מה' ביאת מקדש) אחד טמא שנכנס למקדש טהור ואחד טהור שנכנס למקדש שיש בו טומאה כגון שהי' מת תחת אהל במקדש ונכנס הוא תחת האהל הי' חייב כרת שהרי טומאתו וביאתו באין כאחת ע"כ.

ומעתה ע"כ מוכרח דס"ל דסוף טומאה לצאת אינו אלא דרבנן, דאל"כ איך משכח"ל דין זה שיהי' באים כאחת, דהא קיי"ל בש"ס מנחות (כ"ז) דנכנס דרך משופש פטור, וערש"י שם שהנכנס דרך שער נקנור דוקא חייב ע"ש, ובש"ס פסחים (פ"ה ע"ב) מבואר דשער נקנור לא נתקדש, וא"כ כיון שהשער פתוח בשעה שנכנס שם, א"כ מיד נטמא משום דסוף טומאה לצאת. ודוחק לומר דמיירי שחישב להוציא הטומאה דרך שער אחר דהיינו משופש, דא"כ הו"ל להרמב"ם ז"ל לפרש, וע"כ דמיירי בסתמא, וא"כ כל הפתחים מטמאים מטעם דסוף טומאה לצאת וכש"ס ביצה (י' ול"ז) וכיון דהוא נכנס דרך שער נקנור היכי משכח"ל שיהי' טומאה וביאה כאחת, הא הטומאה באה תיכף כשנכנס שנטמא משום סוף טומאה לצאת וכו"ל, ומשום ביאת מקדש אין חייבין עליו דהא לא נתקדש, וא"כ לעולם באה הטומאה קודם לחיובא דביא"מ, אלא ע"כ דשיטת הרמב"ם היא דסוף טומאה לצאת אינו אלא דרבנן, ומדאורייתא חיוב ביא"מ בטומאה והטומאה באים כאחת דהיינו

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

נכנס למקדש ונטמא שם אחר שנכנס אפילו טימא עצמו¹⁰¹ שם במזיד ימהר ויבהל ויצא בדרך קצרה¹⁰².

הלכה כב

ואסור לו לשהות או להשתחוות או לצאת בדרך ארוכה, ואם שהה¹⁰³ או שיצא בארוכה אף על פי שלא שהה או שהחזיר פניו להיכל והשתחוה אף על פי שלא שהה חייב כרת, ואם היה שוגג מביא קרבן.

הלכה כג

לא החזיר פניו אלא השתחוה דרך יציאתו כלפי חוץ אינו חייב אלא א"כ שהה כשיעור, וכמה שיעור שהייתו¹⁰⁴ כדי לקרות ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודות ליי' כי טוב כי לעולם חסדו¹⁰⁵ וזהו שיעור השתחויה.

כשנכנס לתוך האהל. וממילא דבמקום מצוה יש להסתיר סוף טומאה לשיטת הרמב"ם ז"ל דאינו אלא דרבנן, וע' בהרע"ב (פ"ז) דאהלות שכתב ג"כ דהוא רק גזירה דרבנן, ולפי"ז נראה להקל כאן.

¹⁰¹ כתב האבן האזל דדברי הרמב"ם צריכים באור דהתוס' בשבועות דף י"ז בהך בעיא דרב אשי כתבו דמיירי דלא התרו בו אלא לאחר שטימא עצמו, והוכיחו זה מהא דאמר בגמ' בנזיר דף י"ז דמי שנזר כשהוא בבית הקברות אם התרו בו לא תנזור חייב מלקות, וכדברי התוס' כתבו הרמב"ן והריטב"א והר"ן, והרמב"ם סתם כאן ומפרש המל"מ דכונתו ג"כ כדברי התוס' שהתרו בו לאחר שטימא עצמו, אבל לדעתי א"א לפרש כן בדברי הרמב"ם דהא לא הזכיר הרמב"ם כלל מדין מלקות אלא מדין כרת וכיון שטימא עצמו במזיד איך כתב דאם שהה חייב כרת דמוכח דעל מה שטימא עצמו אינו חייב כרת.

¹⁰² כתב הדרך המלך (רפפורט, הלכות עבודה זרה פרק ז): ע"ש שנושאי כליו של רבינו לא הראו מקורו ולפענ"ד הקלושה נראה דמקורו בש"ס שבועות (דף י"ז) בא לו בקצרה פטור אמר רבא קצרה שאמרו אפי' עקב בצד גודל ואפי' כל היום כלו פטור מדמבואר במשנה פטור משמע דלכתחילה אסור ועכצ"ל הטעם דכיון שיכול להלוך במהירות ובבהלה והולך כדרכו חשוב כמכוין להשהות מש"ה אסור לכתחילה אבל הלשון דחוק שכ' ימהר ויבהל דלפי האמור אינו מחוייב למהר דל"ח כמכוין אף אם יש לו טורח קצת וצ"ע.

¹⁰³ עי' בחי' ר"ח הלוי מש"כ בזה. ועיין בשו"ת שאגת אריה החדשות סימן יב'

¹⁰⁴ ראה בשו"ת תורה לשמה סימן מח שנשאל דידוע הוא כי השתחויה היא בפישוט ידים ורגלים וא"כ איך יאמרו בעלינו לשבח ואנחנו משתחיים לפני ממ"ה ואין עושים רק הרכנת הראש וקצת מן הגוף והלא מחזי כשקרא. גם ילמדנו רבינו הנה יש עושים ההרכנה הזאת במהירות שזוקפים במהרה ויש שוהים מעט בהרכנתם איזה הוא הדרך הטוב שצריך לעשות בזה יורינו המורה לצדקה ושכמ"ה.

תשובה. הנה הגם שההשתחויה היא בפישוט ידים ורגלים עכ"ז הרכנת הגוף והראש היא בכלל השתחויה כי היא באמת השתחויה במקצת והשתחויה במקצת חשיבה השתחויה ואין זה שקר ח"ו.

ומה ששאלתם על שיעור ההרכנה נראה ודאי שטוב לשהות בהרכנתו שיעור השתחויה והוא מ"ש הרמב"ם ז"ל בהלכות ביאת מקדש פרק ג' הלכה כ"ג וז"ל לא החזיר פניו אלא השתחוה דרך יציאתו כלפי חוץ אינו חייב אלא א"כ שהה כשיעור וכמה שיעור שהייתו כדי לקרות ויכרעו אפיים ארצה על הרצפה וישתחוו והודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו וזהו שיעור השתחויה עכ"ל. ומקור דין זה בגמרא דשבועות דף ט"ז ובירושלמי וכנז' בכ"מ ע"ש וא"כ טוב לשהות בהרכנתו כשאומר ואנחנו משתחיים שיעור כדי לקרות פסוק זה ויכרעו אפים ארצה על הרצפה וישתחוו והודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו וטוב שכל פעם שישתחוה כנגד הארון וכנגד ס"ת בפתחת ס"ת ישהה בהרכנתו כך.

¹⁰⁵ ובמאירי כתב ששיעורו עד 'כי טוב'.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה כד

ואי זו היא דרך ארוכה כל שאפשר לו לצאת מן המקדש בדרך קצרה ממנה, יצא בקצרה אף על פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד גודל אפילו כל היום פטור¹⁰⁶, יצא בארוכה אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל כחו ונמצא שיעור זמן שהלך בו הארוכה פחות משיעור הזמן שמהלך כל אדם בקצרה הואיל ויצא בארוכה חייב¹⁰⁷, יצא בקצרה והלך מעט ועמד ושהה מעט עד

---

¹⁰⁶ וכתב המקדש דוד (קדשים סימן לח): מ"ע לשלח הטמאים מן המקדש דכתיב וישלחו מן המחנה כו', וטמא שנכנס למקדש עובר ג"כ בלאו דלא יטמאו את מחניהם כו' וחייב כרת, וכן בנכנס טהור למקדש ונטמא שם ושהה כשיעור השתחויה או השתחוה או יצא בארוכה חייב, בקצרה פטור, ושיעור שהייה כדי השתחויה הוא מהלכה כדאמרינן בשבועות (ט"ז ע"ב). והנה בזה דיצא בקצרה פטור אף על גב שהיה ביציאתו שיעור שהייה, י"ל ב' טעמים, חדא דאנוס הוא דמאי הו"ל למעבד, ועוד דאין כאן שהייה דשהייה מקרי דוקא כשאינו יוצא אבל כשיוצא אין כאן שהייה. והנה בשבועות (י"ז א) אמרינן דקצרה שאמרו אפילו עקב בצד גודל ואפילו כל היום כולו, ושם ליכא טעם דאנוס דל"ל להלך עקב בצד גודל ולשהות יותר, וע"כ התם הטעם דליכא שהייה כיון דעסוק הוא ביציאה אפילו כל היום כולו לא מקרי שהייה. אך יש לעיין לפי מה דאיבעי לן התם אי צריך שהייה למלקות א"כ אי אין צריך שהייה למלקות ביצא בקצרה עקב בצד גודל ליחייב מלקות שהרי טימא המקדש שהיה שם שלא לצורך, ואין לפוטרו משום דלא מקרי שהייה כל שעסוק ביציאה דהא לא בעי שהייה למלקות, ואף שכתבו התוס' שם דאף אי א"צ שהייה למלקות הוא רק שהייה כשיעור השתחויה אבל כדי כניסה ויציאה בעי, כמו בלבוש כלאים דצריך שהייה כדי פשיטה ולבישה ע"ש, אך בזה אין נפקותא בין הולך לעומד, בשלמא בשהייה דגמירי בטומאה י"ל דמקרי שהייה דוקא בעומד אבל לא בשוהה דרך יציאה שכן נאמרה ההלכה, אבל אי למלקות לא גמירי שהייה וצריך רק שהייה כמו בשאר איסורים וכמו בכלאים דצריך שהייה כדי פשיטה ולבישה, בזה אין נפקותא בין עומד להולך כמו בכלאים דלא מצינו נפקותא, א"כ ביוצא כל היום כולו ליחייב, ועוד יותר דהרמב"ם ז"ל לא כתב בפ"ג מביאת מקדש הכ"ד ביוצא כל היום כולו דמלקין אותו אף מכת מרדות כמו שכתב הרמב"ם ז"ל שם בלא שהה שיעור השתחויה דמכין אותו מכת מרדות.

על כן נראה לומר דזה דיצא בקצרה פטור אינו לא מחמת אנוס ואף לא מחמת חסרון שהייה אלא מטעם אחר לגמרי, דאמרינן בשלהי עירובין (ק"ה א) הכל נכנסים להיכל לבנות ולתקן ולהוציא את הטומאה מצוה בכהנים אין שם כהנים כו' מצוה בטהורים אין שם טהורים נכנסים טמאים כו', והתם זה דנכנסים טמאים להוציא את הטומאה דהיינו שרץ הנמצא במקדש ודאי אין זה מדין דיחוי, דהא להוציא שרץ הנמצא במקדש ליכא רק עשה דוישלחו מן המחנה כו' כמ"ש בתוס' שם, ואיך מותר לכנוס אדם טמא שהוא בעשה ול"ת וכת, וע"כ דאין זה דיחוי אלא היתר, וכמו לבנות ולתקן דנכנסים טמאים דכל לתיקון המקדש הותרה כניסה, וכן בע"מ דנכנסין לעשות רקועי פחין וילפינן לה התם מקרא דאך חלק, וה"ה לטמאים דאיבעי לן התם טמאים ובע"מ מי נכנסין כו', דכל לצורך תיקון המקדש הותרה כניסה אף לאסורין בכניסה, ולהוציא את הטומאה חשיב בכלל תיקון המקדש, וא"כ כשיש אדם טמא במקדש ואינו יכול לצאת משם כגון קטן או חולה רשאי אדם טמא אחר לכנוס לכתחילה ולהוציאו ואין זה דיחוי כי אם היתר, א"כ כשיוצא הטמא בעצמו כיון שעוסק הוא בהוצאת טומאה מן המקדש ליכא עליו איסור טומאה כלל דהיתר הוא, ומש"ה אפילו יוצא עקב בצד גודל, דכל שהיתר הוא ולא דיחוי אינו חייב למהר אלא כל שעוסק במה שהותר אין כאן איסור כלל, א"כ כל שיוצא ועוסק הוא בהוצאת הטומאה ליכא עליו איסור טומאה כלל, וכן בטמא שנכנס לבנות דאינו חייב למהר ויכול לעשות מלאכתו בנחת, וביוצא בארוכה הלכתא גמירי דחייב.

¹⁰⁷ כתב בשו"ת תורה לשמה סימן נז על מה שכתוב בש"ע א"ח סי' קמ"א העולה למגדל עולה בפתח שהיא לו דרך קצרה ממקומו ויורד מהמגדל בדרך אחר שהיא בדרך ארוכה עד מקומו. ועמד השואל ושאל אם שילך עקב בצד אגודל ויהיה בזה שיעור הילוכו שילך עד מקומו יותר מאם היה הולך בדרך הארוכה כשאר אדם אי מהני זה וכן יש להסתפק בהליכתו אם ירצה לילך בדרך הארוכה אך ימהר בהליכתו מאי יורינו המורה לצדקה ושכמ"ה.

תשובה. לא יועיל בזה האופן אלא לעולם צריך לעלות בדרך הקצרה ולרדת בדרך הארוכה שבזה דוקא ניכר כבודו של ס"ת ואם היה בשביל המהירות דוקא היה די להם לומר בעלייתו ימהר בהליכתו וברידתו ילך בנחת ע"ד שאמרו בהליכת בית הכנסת בהליכתו ימהר וביציאתו ילך בנחת. ואביא לכם ראיה לדברי ממה שמצינו

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

שנצטרף מכל השהיות כדי השתחוויה במזיד אינו לוקה בשוגג אינו מביא קרבן מפני שהדבר ספק, אבל מכין אותו מכת מרדות¹⁰⁸.

****

פרק ד

הלכה א

טמא שעבד במקדש חילל עבודתו וחייב מיתה בידי שמים על עבודתו אף על פי שלא שהה שם שנאמר וינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו את שם קדשי ה' אזהרה לעובד בטומאה, ולהלן הוא אומר ומתו בו כי יחללוהו, מה חילול האמור [שם] חייב מיתה בידי שמים אף כאן מיתה בידי שמים, וכל לאו שחייבין עליו מיתה בידי שמים לוקין עליו.

הלכה ב

אף על פי שאם עבד בטומאה אינו חייב בבית דין אלא מלקות, אחיו הכהנים לא היו מביאין אותו לבית דין¹⁰⁹ אלא מוציאין אותו לחוץ¹¹⁰ ופוצעין את מוחו ואין ממחין עליהן בכך¹¹¹.

בבית המקדש בטמא היוצא מבית המקדש שצריך לצאת בדרך קצרה ואיתא בגמרא דשבועות דף י"ז ופסקה הרמב"ם ז"ל להלכה בה' ביאת מקדש פרק ג' הלכה כ"ד וז"ל ואי זו היא דרך ארוכה כל שאפשר לו לצאת מן המקדש בדרך קצרה ממנה יצא בקצרה אף על פי שלא רץ אלא הלך עקב בצד אגודל אפילו כל היום כולו פטור יצא בארוכה אף על פי שרץ ודחק עצמו בכל כוחו ונמצא שיעור זמן שהלך בו בארוכה פחות משיעור הזמן שמהלך כל אדם בקצרה הואיל ויצא בארוכה חייב וכו' ע"ש. ועל כן ה"ה בנידון השאלה הנז' בעינן שיעלה בדרך קצרה וירד בדרך ארוכה כי בחילוק שני הזרכים האלו בזה ניכר כבוד הס"ת. והיה זה שלום ואל שדי ה' צבאות יעזור לי.

¹⁰⁸ כתב הארעא דרבנן מהדורה בתרא מערכת אות מ סימן קלט: כתב מרן [הבית יוסף] בהלכות כלאי בהמה [יו"ד סימן רצ"ז ד"ה ואני מצאתי, עמ' שכד] דמכת מרדות אין מכין על הספק. ותמהו על דבריו דהרמב"ם כתב סוף פרק ג' דביאת מקדש [הלכה כ"ד] ז"ל, יצא בקצרה והלך מעט ועמד ושהה מעט עד שנצטרף מכל השהיות כדי השתחוויה במזיד אינו לוקה, בשוגג אינו מביא קרבן מפני שהדבר ספק. אבל מכין אותו מכת מרדות. וראה בהערות שם אריכות גדולה בזה.

¹⁰⁹ וכתב המעשה רקח (הלכות ביאת המקדש פרק ד): קשה קצת מה נשתנה טמא שעבד משתוי כדי רביעית שפסק רבינו רפ"א דעבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים ולמה לא הותר לכהנים לדונו כטמא שעבד וכן קשה מאונן ובעל מום שעבודתן פסולה וחללה כמ"ש רבינו פ"ב הל' ו' ז' וכן מחוסר ומרובה בגדים פ"י דכלי המקדש הל' ה' וכן כהן שלא קדש ידיו ורגליו ברפ"ה עיין שם.

¹¹⁰ דבהר הבית חוץ לעזרה מותרין טמאי מתים, ומת עצמו, "תוספות יום טוב"; וראה בחידושי הר"ן כאן, אם צריך להוציא אותו גם חוץ לחיל שהרי "החיל מקודש הימנו שאין טמא מת נכנס לשם, וכל שכן מת עצמו שצריך שלא ימיתוהו שם", ראה שם; וראה בזה גם במהר"י קורקוס, ברדב"ז וב"משנה למלך" בהלכות ביאת מקדש ד ב.

¹¹¹ כתבה בשו"ת רדב"ז חלק ב סימן תרלא: ומה שנראה לי מדברי הרמב"ם דטמא ששימש אינה הלכה למשה מסיני שכתב פרק ד' הלכות ביאת מקדש וז"ל אף על פי שאם עבד בטומאה אינו חייב בבית דין אלא מלקות אחיו הכהנים לא היו מביאין אותו לבית דין אלא מוציאין אותו לחוץ ופוצעין את מוחו ואין ממחין עליהן בכך ע"כ. ואי הלכה למשה היא אדרבה תבא עליהם ברכה שקיימו ההלכה והיכי תיסק אדעתין שממחין בידם. והכי נמי משמע מדקתני לא היו מביאין אותו לב"ד ואי הלכה היא פשיטא שלא היו צריכין להביאו לב"ד. לפיכך נראה לי לפרש דגונב את הקסוה והמקלל בקוסם וטמא ששימש אף על פי שאם היו באים לב"ד מלקינן להו ותו לא תקנו רבנן שיפגעו בהם קנאים בענין שאמרו ב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה ג

והיאך אפשר לו לעבוד ולא ישהה עד שלא יתחייב כרת אלא מיתה בידי שמים בלבד, כגון שנטמא בעזרה ויצא בקצרה וביציאתו היה צנור בידו והפך בו אבר על האש במזבח וקירב שרפתו שכל קירוב עבודה הרי הוא כעבודה.

הלכה ד

וכן טמא שטבל ועבד קודם שיעריב שמשו עבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים שנאמר ולא יחללו שם אלהיהם, מפי השמועה למדו שזו אזהרה לטבול יום שעבד שעדיין טמא הוא שנאמר ובא השמש וטהר מכלל שעדיין לא טהר, אבל מחוסר כיפורים שעבד אף על פי שעבודתו פסולה וחילל ה"ז פטור. +/השגת הראב"ד/ וחייב מיתה בידי שמים. א"א כיון שטבול יום שנכנס למקדש בכרת היכי משכחת לה טבול יום ששימש במיתה והא איכא נמי כרת בשביל ביאת מקדש ואיני מוצא אותו אלא בבמה אי נמי שעשה בית יד ארוכה לצינורא

ואף על גב דמכין ועונשין ליתיה אלא לצורך שעה אבל לעשות תקנה קבועה אין לנו שאין נביא רשאי לחדש דבר ומצוה עולמית וכ"ש לחדש מיתה למי שאינו מחוייב מיתה. לא קשיא שאין כאן חידוש מיתה כיון שהוא חייב מיתה בידי שמים הניחו אותו למקרה אם ירצו קנאים לפגוע בו אין מחייבין מיתה למי שיפגע בהם דגברא קטילא קטילו דומיא דהורג את הטריפה שהוא פטור. וא"ת למה לא עשו כן בשאר חייבי מיתה בידי שמים בשלמא למאן דמפרש הלכה למשה מסיני לית לן למהדר אטעמא כשאר הלכות למשה דלא שיילינן בהו טעמא אבל אי מדרבנן היא צריך טעמא. וי"ל דגונב את הקסוה וטמא שמש משום מעלת כלי הקדש והמקדש. והמקלל בקוסם לפי שהוא דומה למברך את השם שהוא במיתת ב"ד. ואף על גב דאיכא כמה חייבי מיתות בידי שמים במקדש ולא תקנו בהם קנאים פוגעין בהם מכל מקום הני איכא טעמא גונב את הקסוה משום דמשוה עבד לקונו ואומר אין רואני ועינו ולבו שם במקדש כל הימים ודומה קצת למקלל בקוסם וכן טמא ששימש הכניס טומאה במקום טהרה ולא תקנו בטבול יום ומחוסר כפורים מפני שכבר טבלו מיתה ומה שהיו מוציאים אותו לחיל איכא למימר דלאו דוקא א"נ מן התורה מותר שיכנס המת לחיל ומדרבנן הוא שגזרו ובכי האי לא גזרו ומפני סלסול הכהונה לא היו ממתנין להביא סייף או אחד משאר כלים אלא פוצעין את מוחו בגזירין שהיו מצויים אצלם ואף על גב דבקושיית לקה ושנה ובקושיית בועל ארמית שהם ודאי הלכה למשה מסיני צריכין לאחד מהתירושים שכתבנו בשם הר"ן ז"ל מ"מ לגבי גונב את הקסוה ומקלל בקוסם וכהן טמא ששימש כיון שלא הוזכר בהם הלכה למשה מסיני אית לן למימר דתקנתא דרבנן היא ואין לנו לחדש הלכה למשה מסיני מדעתנו. ולפיכך כל מה דאפשר לתרוצי מתרצינן ואמרין תקנתא דרבנן ניהו דאתיא לישנא דמתניתין ולשון הרמב"ם ז"ל שפיר טפי ואכתי איכא למידק אי הנך השנויים במשנתנו דמיין להדדי או לא דהא קי"ל הבעל ארמית אם פירש אין קנאין פוגעים בו ובשלמא הגונב את הקסוה אכתי באסוריה קאי עד שיחזור את הגנבה ולפיכך קנאין פוגעין בו כל עוד שלא החזיר אבל המקלל בקוסם או טמא ששימש כבר עבר האיסור ולמה פוגעין בו והלא בועל ארמית אם פירש אין פוגעין בו. וי"ל לפי מה שכתבנו למעלה שהם הלכה למשה מסיני כך נאמרה ההלכה דאע"ג שעבירה עשה ופירש אפ"ה יפגעו בו אעפ"י שאין ההלכות שוים בדיניהם מ"מ לענין השנוי במשנה שוים הם. אבל לפי מה שכתבתי למעלה שהם מדרבנן נמצא דתקנתא דרבנן חמירא מהלכה למשה מסיני דאלו התם אם פירש אין הורגין אותו והכא אפי" שפירש היו הורגין אותו. ומסתברא לי דלא תקנו רבנן אלא כעין הלכה למשה מסיני שאם פירש אין הורגין אותו וטמא שמש שאני שאע"פי שנסתלק מהעבודה עדיין יש עליו חיוב כרת אחר משום טמא שנכנס למקדש ולפי זה אם יצא מהעזרה לא היו יכולין לפגוע בו או אם הפך בצנורא מבחוץ לא היו פוגעין בו והכי משמע לישנא דמתניתין דקתני פרחי כהונה מוציאים אותו חוץ לעזרה משמע דבתוך העזרה היה. וכן המקלל בקוסם דוקא בשעה ששמעו דהיינו בתוך כדי דבור אבל לאחר זמן לא היו יכולין לפגוע בו אלא מביאים אותו לב"ד ומלקין אותו דכל חייבי מיתות שמים או כרת מלקין אותו ב"ד והיינו דתנא תנא לכל הני בהדי בועל ארמית משמע דדין אחד להם ואף על גב דאיכא מאן דחייב מהלכה למשה מסיני ואיכא מאן דחייב מתקנתא דרבנן מ"מ הדין שוה בכלן.

וראה בביתאור על ספר המצוות לרס"ג (הרב פערלא) מנין ע"א העונשין פתיחה.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

והיפך באיברים מבחוץ. /השגת הראב"ד/ וחילל ה"ז פטור. א"א והא אמרינן במכות עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כיפורים ועוד מבהונות של מצורע דאמרינן בזבחים עשה שיש בו כרת הוא וכל שכן בביאת כולו ועוד טהרה כתיב ביולדת מכלל דעד השתא טמאה היא ואמרינן בזבחים מחוסר כפורים דזב כזב דמי ובתוספתא דזבחים מונה אותו עם אותן שבמיתה.⁺

הלכה ה

ומניין שעבודתו פסולה שנאמר וכפר עליה הכהן וטהרה, מכלל שעדיין לא נגמרה טהרתה, והוא הדין לכל מחוסרי כיפורים.

הלכה ו

כהן שעבד ואחר כך נודע שהיה טמא, אם היא טומאה ידועה כל הקרבנות שהקריב פסולין שהרי עבודתו חולין, ואם היא טומאת התהום הציץ מרצה, וכל הקרבנות שהקריב נרצו, ואפילו נודע לו שהוא טמא קודם שיזרוק הדם וזרק הורצה, שהציץ מרצה על טומאת התהום אף על פי שהוא מזיד וכבר ביארנו טומאת התהום בנזירות.

הלכה ז

וכן הציץ מרצה על טומאת דברים הקרבין שנאמר והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים, אבל אינו מרצה על טומאת הנאכלין, ולא על טומאת האדם שנטמא בטומאה ידועה, אלא אם כן היתה הטומאה הדחוייה בציבור שהציץ מרצה עליה.

הלכה ח

ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו שנאמר והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני י"י.

הלכה ט

כל קרבן שאין קבוע לו זמן אינו דוחה לא את השבת ולא את הטומאה, שאם לא יקריב היום יקרב למחר ולמחרת מחר, וכל קרבן שקבוע לו זמן בין קרבן ציבור בין קרבן יחיד דוחה את השבת ודוחה את הטומאה, ולא כל הטומאות הוא דוחה אלא טומאת המת לבדה.

הלכה י

כל קרבנות הציבור קבוע זמנם¹¹², לפיכך כולן דוחין את השבת ואת טומאת המת¹¹³.

---

¹¹² כתב האור שמח (הלכות ביאת המקדש פרק ד): פירוש דרבינו פסק כר' יהודה, דאמר במנחות (דף נ"ב ע"א) דפר העלם דבר של ציבור ושעירי ע"ז בתחלה מגבין להם, ואינן באין מתרומת הלישכה, וא"כ הוי כקרבנות יחיד, דכל אחד נותן חלקו, ולכן אמר כל קרבנות הציבור הבאין מתרומת הלישכה קבוע זמנם, וזה פשו

¹¹³ כתב בשו"ת בית שערים (חלק אורח חיים סימן שיז): ולולי דמסתפינא הייתי אומר דבר חדש דלא מקרי קרבן יחיד אלא קרבן שיש יחידים הרבה שמביאין אותו קרבן אבל פר של יוה"כ וחביתי כה"ג וכן אילו של

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

אהרן שאינו מחויב בזה הקרבן בשום פעם רק הכה"ג הוא מקרי צבור לענין דכל המחויב בקרבן זה טמא ולכן ס"ל לת"ק בתמורה דדוקא קרבנות צבור דוחין שבת וטומאה ולא קרבן יחיד ול"ק להו מפר יוה"כ וחביתי כה"ג משום דס"ל דגם זה הוא קרבן צבור משום שאין יחיד אחד מביאו או משום שהכה"ג הוא כה"ג של כל הצבור והוא מביא קרבן זה בתורת כה"ג. ופסח שני ס"ל באמת כת"ק דר"י פסחים דף צ"ה דאין דוחה את הטומאה. ולפ"ז הא דאמרין בכל דוכתי דתלוי בזמנו קבוע היינו משום דליכא קרבן יחיד שיהא זמנו קבוע אלא בכה"ג וזה מקרי קרבן צבור מטעמים הנ"ל ופר העלם דבר ושעירי ע"ז מקרי לדידהו קרבן יחיד כיון שגם יחידים מביאין קרבן על שגגת עבירה זו אף שהוא מין בהמה אחרת:

ובזה מובנים היטב דברי הרמב"ם פ"ד מביאת מקדש ה"י שכתב כל קרבנות הצבור זמנם קבוע לפיכך דוחין את השבת ואת טומאת המת. והכ"מ שם תמה הא פר העלם דבר ושעירי ע"ז אין זמנם קבוע ע"ש. ולהנ"ל א"ש דמה שאין זמנו קבוע מקרי קרבן יחיד לפי שיחיד מביא דוגמתו וא"ש:

וזה כוונת רש"י ואף קרבן שלו דוחה את הטומאה שהרי זמנו קבוע וקרבנו תלוי בו. ואין אחר מחויב בקרבן כיוצא בזה והרי הוא כל הצבור ושפיר דוחה טומאת. או וקרבנו תלוי בו. שהוא כה"ג והוא כה"ג של כל הצבור ושפיר מקרי קרבן צבור דוחה את הטומאה וא"ש:

ובדברי הרמב"ם פ"ד מביאת מקדש ה"י הנ"ל נ"ל בפשיטות בכוונתו לפ"מ שפסק הוא ז"ל בפי"ב משגגות ה"א כר"י בהוריות דף ד' דבפר העלם דבר ושעירי ע"ז י"ב שבטים מביאין י"ב קרבנות א"כ י"ל דכונת הרמב"ם כל קרבנות צבור היינו דוקא מה שכל ישראל מביאין קרבן אחד וכל אלו זמנם קבוע אבל שעירי ע"ז ופר העלם דבר שאין זמנם קבוע אין כל ישראל מביאין קרבן אחד ואינו בכלל כל קרבנות צבור ואתי שפיר. ועי"ש עוד שהאריך בזה.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה יא

¹¹⁴ וכל קרבן מהן שקרב בטומאה אינו נאכל¹¹⁵, אלא מקטירין ממנו דברים הראויין להקטרה והשאר הראוי לאכילה נשרף כשאר קדשים שנטמאו¹¹⁶ 417.

¹¹⁴ השיירי קרבן (מסכת פסחים פרק ז) כתב ע"כ: כתב הרמב"ם פ"ד מהלכות ביאת המקדש וכל קרבן מהן שקרב בטומאה אינו נאכל ע"כ שינה לשון המשנה ולא תני חמשה דברים הבאין בטומאה וכו' כדרכו בכל מקום ויפה כיוון דהוא פסק דהלחם עיקר א"כ אינן אלא ארבע ומוכרח לשנות לשון המשנה הלכך כתב דבר הכולל דכל קרבן ציבור הבא בטומאה אינו נאכל.

¹¹⁵ כתב האבן האזל (הלכות מעשה הקרבנות פרק י): וממה שכתב הכ"מ לפרש דברי הרמב"ם מוכח דסובר בדעתו דאם טמאים הקריבוהו אינו נאכל גם לטהורים אף שלא נטמא הבשר ובאמת מוכח כן מדבריו בעיקר ההלכה בפ"ד מהל' ביאת מקדש הלכה י"א שכתב וכל קרבן מהן שקרב בטומאה אינו נאכל, ושינה בלשונו מלשון המשנה דתנן חמשה דברים באים בטומאה ואינה נאכלים בטומאה, והרמב"ם כתב סתם אינו נאכל ובודאי בכונה שינה מלשון המשנה שהי' אפשר לפרש אינו נאכל בטומאה כשהבשר הוא טמא, לכן כתב סתם אינו נאכל, איברא דלשונו בסוף ההלכה משמע להיפוך שכתב אלא מקטירין ממנו דברים הראויים להקטרה, והשאר ראוי לאכילה נשרף כשאר קדשים שנטמאו, ולשון כשאר קדשים שנטמאו משמע דגם בזה כונתו כשנטמאו, ומ"מ כיון דשינה מלשון המשנה וכתב סתם אינו נאכל, ובודאי מצוי שיהיה הקרבן נקרב בטומאה והבשר לא יטמא, ולכן צריך לפרש דמה שכתב כשאר קדשים שנטמאו היינו דזה שראוי לאכילה שקרב בטומאה דינו כשאר קדשים שנטמאו ונשרף. ועיי' אבן האזל הלכות כלי המקדש פרק ד.

ועיי' בעה"ת ויקרא י טז שהק' למ"ד ששעיר ר"ח שנשרף היה מפני הטומאה, הרי קרבן ציבור קרב בטומאה, וצ"ב שמ"מ אינו נאכל. ועיי' רבנו אליקים יומא ז א.

אנציקלופדיה תלמודית הערות כרך יט, טמאה בצבור, טור תרכז הערה 859

ודעת חזו"א שזה רק כשהבשר נטמא, אבל בטה"ק וברעק"א פי' דברי הרמב"ם כשלא נטמא, וצ"ל שכוונת הרמב"ם שיישרף לאחר עיבור צורה.

¹¹⁶ ובחידושי הגר"ז (מסכת מנחות דף טו.) כתב: והנה בעיקר מה שנסתפקנו בדין איסור אכילה בקרבן הבא בטומאה יש לעיין בזה בדעת הרמב"ם, דהנה גבי בעיא דרבי אושעיא לא נתברר בדברי הרמב"ם בהל' מעה"ק (פי' הלכ"ג) אם מיירי דוקא בהקריבוהו טהורין וכדעת רש"י או דמיירי אפילו בטמאין, ובהל' ביא"מ (פ"ד הלי"א) כתב וז"ל וכל קרבן מהן שקרב בטומאה אינו נאכל וכו' והשאר הראוי לאכילה נשרף כשאר קדשים שנטמאו עכ"ל, ולכאורה מדכתב כשאר קדשים שנטמאו משמע דבבשר שנטמא איירי אבל אם הבשר טהור ה"נ דנאכל, אבל מתחילת דבריו שכתב וכל קרבן שקרב בטומאה אינו נאכל משמע דכלל לא כ"ל שקרב בטומאה אף באופן שהבשר טהור דאל"כ היה לו לפרש, אולם עיין בהל' כלי המקדש (פ"ד הל"ט) שכתב וז"ל היה טמא בקרבנות הציבור וכל הכהנים טמאים נותנו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר עכ"ל, והנה מדכתב וכל הכהנים טמאים ע"כ דהקרבן היה קרב בטומאה, [ובפרט לדעת הרמב"ם בהל' ביא"מ (פ"ד הלי"ד) דמביאין כהן טהור אף ממשמר אחר, ובשיטמ"ק בב"ק (דף ק"י ע"א ד"ה תנינא) כתב ג"כ דמביאין כהן טהור ממשמר אחר], ומדכתב נותנו לבעלי מומין טהורים ע"כ דסבירא ליה דקרבן הקרב בטומאה הרי הוא נאכל כל שהבשר טהור, הרי להדיא דס"ל להרמב"ם דבקרבן הבא בטומאה שפיר הויא הזריקה מתרת באכילה, וחיילא היתר הזריקה בהבשר, ורק דאם הבשר טמא אסור באכילה כשאר קדשים שנטמאו, ודלא כשיטת רש"י ותוס' הנ"ל, ולפי"ז צ"ע לפי דעת הרמב"ם סוגיא דידן דקאמר דר"י דס"ל אין הציץ מרצה על אכילות משו"ה שניהם יצאו לבית השריפה ואמאי צריך לריצוי ציץ תיפו"ל דטומאה הותרה בציבור, וכקושית התוס', דכיון דס"ל להרמב"ם דגם בקרבן הבא בטומאה הזריקה מתרת באכילה א"כ אמאי לא מהניא הזריקה למישרי לטהור באכילה, וצ"ע.

¹¹⁷ ובשו"ת הרדב"ז (ללשונו הרמב"ם, הלכות ביאת המקדש פרק ד): שאלת ממני ידיד נפשי אודיעך דעתי במה שכתב הרמב"ם ז"ל וז"ל: וכל קרבן מהם שקרב בטומאה אינו נאכל אלא מקטירין ממנו דברים הראויים להקטרה והשאר הראוי לאכילה נשרף כשאר קדשים שנטמאו משמע שאין נאכלין כלל אפילו לכהנים הטהורים ובפרק עשירי מהל' מעשה הקרבנות כתב ז"ל קרבן צבור הבא בטומאה אף על פי

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

שהטמאים מקריבים אותו אין חולקין עם הטהורים לאכול לערב מפני שאינם ראויים לאכילה ע"כ משמע דטהורים מיהא אוכלין קרבן הבא בטומאה כקרבן צבור.

תשובה. המשמע הראשון אשר כתבת קושטא הוא והכי איתא בהדיא בפרק כיצד צולין וכן כתב רש"י ז"ל בכמה מקומות והכי משמע נמי ממה שכתב רבינו פרק ז' מהלכות קרבן פסח וז"ל פסח שהקריבוהו בטומאה הרי זה נאכל בטומאה שמתחילתו לא בא אלא לאכילה ואינו נאכל לכל טמא אלא לטמאי מת שנדחית להם הטומאה ע"כ. ותידוק מיניה טעמא דקרבן פסח שמתחילתו לא בא אלא לאכילה אבל שאר קרבנות שאין באין מתחילתן לאכילה אין נאכלין בטומאה וטעמא רבא איכא דבשלמא קרבן צבור הקבוע לו זמן אמרה תורה הקרבתו דוחה את הטומאה כדי שיתכפרו הצבור ביום הקבוע לאותו קרבן אבל אכילת הקרבנות אינה מעכבת הכפרה. ולמה תדחה הטומאה בשבילה. אבל המשמע השני אשר כתבת אינו כן דגרסינן בפרק טבול יום בעי רבי הושעיא טמא בקרבנות צבור מהו שיחלקו מי אמרינן המחטא אמר רחמנא והאי נמי מחטא הוא או דילמא ראוי לאכילה חולק שאין ראוי לאכילה אינו חולק אמר רבינא תא שמע כהן גדול מקריב אונן ואינו חולק לאכול לערב ש"מ ראוי לאכילה בעינן ש"מ וכתב עלה רש"י ז"ל ובקרבנות צבור שהקריבוהו טהורין קא מיבעיא ליה אי פלגי מיניה להאי טמא הואיל והוא ראוי לחטאת דקרבן צבור דוחה את הטומאה או דילמא ראוי לאכילה בעינן אבל בהקריבוהו טמאים לא מיבעיא ליה שהרי אינו נאכל דקי"ל בכיצד צולין קרבנות צבור באין בטומאה אבל אין נאכלין ע"כ. וכן יש לדקדק מלשון הבעיא דלא קאמר קרבן צבור שקרב בטומאה מהו שיחלקו אלא ודאי בקרבן צבור שהקריבוהו טהורין קא מיבעיא ליה וזהו שכתב הרב בהלכות מעשה הקרבנות קרבן צבור הבא בטומאה לא שהקריבוהו בטומאה אלא שמותר לבא בטומאה מדלא קאמר קרבן שבא בטומאה אף על פי שהטמאים מקריבים אותו שמותר לטמאים להקריבו והיינו דלא כתב אף על פי שהקריבוהו הטמאים אבל לעולם שהקריבוהו הטהורים איירי כדפירש רש"י ז"ל אבל אם הקריבוהו הטמאים אינו נאכל כלל כאשר כתב בהלכות ביאת מקדש. ופשוט הוא שזו כוונת רבינו ז"ל.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה יב

כיצד דוחה את הטומאה, הגיע זמנו של אותו קרבן והיו רוב הקהל שמקריבין אותו טמאין למת¹¹⁸, או שהיו הקהל טהורים והיו הכהנים¹¹⁹ המקריבין טמאים למת, או שהיו אלו ואלו

¹¹⁸ ובחידושי הגר"ז למסכת נזיר דף מז. ציין דהקשה הגבורת ארי על דבריו, דבשלמא היכא שהכהנים טמאים או כלי שרת טמאין, שהקרבנו של הקרבן היא בטומאה, משו"ה הוא קרבן הבא בטומאה ושייך לכל הדינים האמורים בקרבן הבא בטומאה שבשרו אינו נאכל וכו', אבל היכא שרוב הקהל טמאים הלא הם לא עושים שום דבר בהקרבנו, וכיון דהכהנים וכן הכ"ש טהורים למה חל על הקרבן פסול הבא בטומאה, הלא לא נקרב בטומאה, ובשלמא בפסח שיש מצות אכילה על הבעלים, משו"ה שייך שפיר אף שרוב הקהל טמאים שחל על הקרבן פסול של קרבן הבא בטומאה, משא"כ בכל קרבנות ציבור. והנראה בזה דקרבנות ציבור כיון שהקרבן נקרב בעבורם, א"כ ברוב הקהל טמאים, ה"ז שייך להא דאין טמא משלח קרבנותיו, ומשו"ה חל על הקרבן פסול של קרבן הבא בטומאה, וא"כ הרי ראייה דהא דאין טמא מת משלח הוא משום שחל על הקרבן חלות פסול של קרבן הבא בטומאה, ומשום הכי שייך זה גם ברוב קהל טמאים, אבל אם הא דטמא מת אין משלח הוא רק משום דנדחה משילוח קרבן כמו במצורע, אז לא שייך זה לרוב ציבור טמאין, כי הציבור לא הוי משלחי הקרבן, ואי רוב קהל מצורעים לא יהיה שום פסול בקרבן, ורק בטמאי מת אז הוא קרבן הבא בטומאה, כיון שהקרבן נקרב עבורם. ועי"ש מש"כ לפי"ז.

ובהערות הגר"ש אלישיב (מסכת יומא דף ו:): נמי העיר דלכאורה מה שייך כאן נדחה אם הכהנים טהורים ומה איכפ"ל דציבור טמא הרי כיון שהכהנים טהורים נמצא קרבן נקרב בטהרה ולא צריך כאן לשום דחיה. וה"נ תקשה מה ההיתר שיכנסו הטמאים לעזרה כיון דלא נדחה כאן הטומאה ועמדו בזה הרבה מהאחרונים. והיה נראה דהרי להלכה נקט הרמב"ם [שם פ"ב הי"ב] דטמא מת אינו משלח קרבנותיו ונראה דקרבן ציבור הוא קרבן של כל הציבור והיינו דכל הציבור יש לו חלק בקרבן והוי כקרבן דידהו ממש. וכל עיקר דין דישראל עומדין במעמדות הוא משום שישראל מקריב קרבן והוא אינו עומד עליו. וכאן כלל ישראל מקריב קרבן והוא הנקרא קרבן ציבור משו"ה עומדין במעמדות. והשתא דכיון דגדר קרבן ציבור הוא דהוה של הציבור א"כ שרוב הציבור טמאים היאך מקריבים קרבן ציבור - והרי אין טמא מת משלח קרבנותיו, משו"ה בעי כבר לדין דחיה שטומאה נדחית היא בציבור ושייך מילתא דמקריבים אותו בטומאה שכבר נדחה ומשו"ה נדחה נמי לגמרי לענין זה שיכנסו כולן לעזרה. ודו"ק.

¹¹⁹ בס' דף על הדף (תמורה דף יד.) ציין דבפיה"מ לרמב"ם כתב דקרבן ציבור דוחה את הטומאה והוא שהיו רוב הכהנים טמאים דמקריבים "בטומאה" וכמו שנתבאר בפ"ז דפסחים, עכ"ד הר"מ יעו"ש. ומבואר א"כ דס"ל דבעינן שיהיו "רוב הכהנים" טמאים כדי שיוכלו להקריב "בטומאה".

אמנם נראה, דלאו דוקא דבעינן שיהיו "רוב הכהנים" לזה, אלא ה"ה אם רוב הציבור טמאים דג"כ מקריבים לק"צ "בטומאה", וברור. ולא מיבעיא קאמר, דלא מיבעיא כשרוב הציבור טמאים דמקריבים אותו, אלא אף כשרוב הכהנים טמאים מקריבים אותו. וביותר קמ"ל בזה הרמב"ם, דאף בכהנים בעינן רוב כדי שנוכל להקריבו "בטומאה", ולא מספיק "מחצה" כהנים טמאים לזה, ודו"ק.

וכן יעוי' ברמב"ם בפיה"מ בפסחים (פ"ז מ"ד) שכתב בזה"ל, אמר השם 'ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם', ונתן בהם הדין שידחו מפסח א' לפסח ב'. והקבלה [באה] כי זהו לפי שהן "מועטין", אבל אם היו הקהל כולם טמאים או רובם, יקריבו הפסח והם טמאים וכו'. וכמו כן כל הקרבנות ציבור כולם מקריבין אותו בטומאה כשנטמאו רובן, לפי שאנו למדין מן הפסח לכולן וכו', וכמו כן כל מה שיש לו "זמן קבוע" יבוא בטומאה כשנטמא רוב הקהל או רוב הכהנים וכו', עכ"ל רבינו הרמב"ם יעו"ש. וא"כ מבואר בזה כנ"ל.

אמנם מאידך יעוי' ברמב"ם ברפ"ז דקרבן פסח שכ' וז"ל, רבים שהיו טמאי מת בפסח א', אם היו מיעוט הקהל, הרי אלו נדחין לפסח ב' כשאר הטמאים, אבל אם היו רוב הקהל טמאי מת, או שהיו הכהנים או כלי שרת טמאים טומאת מת, אינן נדחין וכו', עכ"ל יעו"ש. וא"כ מדוייק שרק בקהל בעינן שיהיו רובם טמאים, אך בכהנים אף במחצה טמאים ג"כ אינם נדחים. ודלא כמו שכתב בפיה"מ הכא ובפסחים שם דאף כהנים בעינן רוב, וצ"ע. וכן יעוי' בביאת המקדש (פ"ד הי"ב) שכ' וז"ל, כיצד דוחה את הטומאה, הגיע זמנו של אותו קרבן והיו רוב הקהל שמקריבין אותו טמאין למת, או שהיו הקהל טהורים והיו הכהנים המקריבין טמאים למת וכו', ה"ז יעשה בטומאה וכו', עכ"ל יעו"ש. וא"כ מדוייק כנ"ל דכהנים אי"צ "רוב", וא"כ צ"ע.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

טהורין והיו כלי השרת טמאים למת, ה"ז יעשה בטומאה¹²⁰ ויתעסקו בו הטמאים והטהורים כאחד ויכנסו כולן לעזרה¹²¹, אבל הטמאים בטומאה אחרת כגון זבין וזבות ונדות [ויולדות]

וכן יעווי ברש"ש הכא שג"כ עמד ע"ז וז"ל, פי' הרמב"ם, ורע"ב אחריו, והוא שיהיו "רוב הכהנים" טמאים. ולא ידעתי מנ"ל זה. ועי' בפ"ק דיומא (ו ב) בפלוגתת ר"ש ור"נ בטומאה דחוויה או הותרה והנפק"מ שביניהם ולא נזכר שם "רוב". ולא אשכחן "רוב" אלא בקהל ולענין פסח בפסחים (עט א) במשנה נטמא הקהל או רובו, או שהיו הכהנים טמאים, ע"כ. ומדלא קתני "או רובן" בכהנים כדאמר בקהל, משמע דבכהנים לא תלי הדבר "ברוב" וכו'. ובפיה"מ לר"מ בפסחים (פ"ז ה"ד) כ' ג"כ כשנטמאו "רוב הכהנים" וכו', וצ"ע, עכ"ד הרש"ש יעו"ש. וא"כ צ"ע ברמב"ם בזה.

אולם אישתמיטתיה לרש"ש לרמב"ם בקר"פ ובביאמ"ק דמדוייק דס"ל שאי"צ רוב בכהנים, וא"כ הו"ל להקשות סתירה בדבריו, וכמו שנתבאר בס"ד. ע"כ.

¹²⁰ כתב האור שמח (הלכות ביאת המקדש פרק ז): פירוש דרבינו לטעמיה דטמא מת אינו משלח קרבנותיו, לבד טמא שרץ וכיוצא בזה, כמו שפסק לעיל פ"ב (הלכה י"א - י"ב), לכן אם רוב הקהל טמאים והקרבתו הוא של ציבור הוי כטמא מת שמשלח קרבנות, דאי אפשר אם לא על ידי שבציבור דחוויה טומאה, אם כן הוי קרבן ציבור הבא בטומאה, ולכן מקריבין אותו בטומאה, ולכן טמאי שרץ אסורים להכנס אם נעשה בטומאה, משום שאצלם אין צורך לטומאה לדחות, דהא טמא שרץ משלח קרבנותיו, ועל הקרבתו לא נדחית טומאת שרץ. אמנם בהיו הכהנים טמאים לא שנא בין טומאת שרץ לטומאת מת, דכל טומאת מגע שריא רחמנא, וכמו באכילת פסח, ויעוין בכורות (דף ל"ג ע"א) וא"כ אם נכנסו ועבדו הכהנים טמאי שרץ פטורים ממיתה, ונמצא זה קצור לשון בדברי רבינו, דטבול יום דטמא שרץ מחלל עבודה וחייב מיתה כמו טמא מת, ולא שנא כלל בין טמא שרץ לטמא מת בכהנים העובדים, ודוק:

ובשו"ת שבט הלוי (חלק א סימן קנז) כתב: ודע דכתב הרמב"ם פ"ד הל' י"ב מביאת מקדש כיצד דוחה את הטומאה הגיע זמנו של אותו קרבן והיו רוב הקהל שמקריבין אותו טמאין למת וכו' ה"ז יעשה בטומאתה, משמעות לשונו דכל קרבן צבור הקבוע לו זמן דהא קאי על הל' יו"ד כל קרבנות צבור קבוע זמנם לפיכך כולן דוחין את השבת ואת הטומאת מת, וא"כ דעת הרמב"ם דלאו דוקא פסח, וכן הבין בדבריו השאגת ארי בספרו גבורות ארי יומא ו' ע"ב וכן הבין בדבריו הגאון אור שמח יע"ש, ועוד הרבה גאונים.

ולפי זה ראייה ברורה למש"כ למעלה דהא בשאר קרבנות צבור קבוע אין רוב הקהל נכנסים לעזרה ואעפ"כ אם נטמא הרוב מקריבים עליהם בטומאה, והרמב"ם השוה להם פסח איברא הגאון חזון איש בספרו זבחים סי' ד' מדחיק לקיים דברי הרמב"ם בפסח לבד דשאר קרבנות צבור מה שייכות יש לצבור עם ההקרבה עצמה וכבר נתקשה בזה הרבה בגבורות ארי שם יע"ש.

איברא אני מצאתי בחי' המאירי פ"ק דיומא כתב וז"ל קרבן הצבור שקבוע לו זמן כגון פסח ושל מועדות טומאת מת דחוי בהם ר"ל שכל זמן שרוב הצבור טמאים במת או שהיו כהנים טמאים במת וכו' יעשה בטומאה, משמעות לשונו דמש"כ שכל זמן שרוב הצבור טמא במת קאי גם על של מועדות והיינו דהבין כן מדברי הרמב"ם הנ"ל.

¹²¹ עיין בס' אבן ישראל (הלכות קרבן פסח פרק ז) שהק' דבכ"מ שם כתב דמקור דברי הרמב"ם הוא מדקתני בברייתא פסחים דף ע"ט שאין ק"צ חלוק ופרש"י שאין קרבן צבור הבא בטומאה חלוק מאחר שהקרבתו צבור בטומאה, אף היחיד עושה בטומאה עיין שם, ודברי הכ"מ צ"ע דמגמ' לא מוכח אלא דגם היחידים הטהורים עושים קרבנם בטומאה, אבל שיכנסו הטמאים בעזרה מנין לנו, וכבר תמה בזה בגבורת ארי יומא דף ו' ע"ב ד"ה טומאת מת וז"ל דמה ענין בשאר ק"צ חוץ מפסח להקריב הקרבן שנתיר להם כניסת עזרה שהיא בכרת, ואפי' למ"ד טומאה הותרה בצבור היינו בכהנים מקריבי הקרבן אבל מה טיבם של קהל ליכנס בשעת הקרבה, עוד תמה שם בגבורת ארי דכיון שאם רוב הצבור טמאים, מהני טומאת הצבור לגבי כהן המקריב דאפי' אי איכא טהורים וטמאים יעשו גם הטמאים, ומהני רוב צבור להקל, א"כ כש"כ דצריך שיועיל רוב צבור להחמיר, וא"כ אם רוב הצבור זבין ומצורעין דטומאתם לא נדחית בצבור אין להקריב אז קרבן צבור אפי' אם הכהנים טהורין, וזה ודאי ליתא דלא אישתמיט בש"ס לאשמועי' האי דינא דלא נקריב קרבן תמיד בכה"ג, עוד תמה שם דנטמאו הכלי שרת במת ויש טהורים דאז לא יוכלו הטמאים להכנס בעזרה, דאף דמפורש בגמ' דנטמאו הכלי שרת במת עושים בטומאה היינו דוקא לענין שנקריב הפסח גם בשביל הטמאים ויאכלו הם בטומאת הגוף שהוא בכרת, כיון שהותר טומאת הגוף בשעת עשיית הק"פ כדאמר שם רב חסדא, אבל איך נתיר כניסת

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

כהנים טמאים לכתחילה לעזרה כיון דאפשר בטהורים ובפרט דקיי"ל טומאה דחוי בצבור, ואפי' ליכא טהורים בהוא בית אב מהדרינן אבית אב אחרינא כדפסק הרמב"ם בפ"ד מביאת מקדש הי"ד עיין שם, וצ"ע. ועי"ש מש"כ בזה.

ובס' מעשי למלך (הלכות ביאת המקדש פרק ד) כתב: ובספר גבורת ארי כתב ואני תמה עליו בתרתי חדא בשאר ק"צ מה ענין קהל להקרבתו להתיר להם כניסת עזרה שבכרת ואפי' למאן דס"ל דט"ה בציבור היינו בכהנים מקריבי הקרבן אף על גב דאיכא טהורים עבדי טמאים אבל מה טיבם של קהל ליכנס לעזרה בשעת הקרבה שאתה מתיר להם ליכנס לעזרה בטומאתן ולא עוד אפי' אי כל הקהל והכהנים טמאים ואין כאן אלא כהן אחד טהור למאי דקיימ"ל כר"ש דט"ד א"ד טומאה אלא מקריב הטהור דאין ק"צ חוץ מפר דוחה את הטומאה כלל בטומאת רוב הקהל אלא בכהנים המקריבין ולי נראה לי שבזה איתא במשנה דתענית וכי קרבנו של אדם קרב ואין עומד על גביו לפיכך תיקנו מעמד שיעמדו על הקרבן א"כ הגע עצמך אם הי' הציבור טמאים וא"י לעמוד על קרבנן א"כ בטלה המעמד אף אי אנשי המעמד טהורין כיון שאנשי המעמד רק שלוחי הקהל שם כמו שביארנו לעיל בפ"ו ויותר י"ל דאף דתיקנו מעמד אם רוצין הקהל לעמוד בעצמן על קרבנן בוודאי מצוה עבדי לכן שפיר נכנסין לעזרה כדי לעמוד על קרבנן ובפ"ח מבהב"ח הבאתי רא"י לזה מדברי הרמב"ן שהבאתי לעיל.

עוד הקשה בג"א לשיטה זו כיון דרוב ציבור ט"מ מהני להקל לגבי כהן המקריב דאם ט"מ אף על גב דאיכא טהורים מקריבו בטומאה וכיון דט"מ דר"צ מועיל אפי' להקל כ"ש דמהני להחמיר והשתא תמה על עצמך הרי שהי' רוב ציבור זבין או מצורעין דאין טומאות האלו נדחין בק"צ אלא ט"מ בלבד אפי' כל הכהנים טהורים אין להקריב תומ"ס כ"ז שהם טמאים אפי' על ידי כהנים טהורים והא וודאי ליתא וכיון דלא אזלינן בתר רוב ציבור ואפי' להחמיר כ"ש דלא ניזל בתרייהו להקל בתר רוב ציבור ט"מ להתיר להקריב כהן ט"מ אף על גב דאיכא טהורים ולפמש"כ ניחא גם קו' זו דברוב ט"מ שפיר אזלינן בתר רוב טמאים והותרו ליכנס לעמוד על קרבנן אבל ברוב טמאים ט"ז דא"א לעמוד על קרבנן אין מעכב זה הבאת הקרבן ציבור דהא עכ"פ אנשי מעמד עומדין על קרבנם ואף אי אמרת דל"מ מעמדן בשליחות הקהל שט"ז ובטלה מצות המעמד הא אין המעמד מעכב הקרבת הקרבן כלל לכן ל"ש לומר דאי רוב ט"ז ניזל בתרייהו להחמיר דלהחמיר אין לציבור שייכות להקרבת הקרבנות רק בט"מ דאפשר לקיים מצות המעמד הותרו ליכנס כדי לעמוד על קרבנן:

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

וטמאי שרץ ונבלה וכיוצא בהן¹²², לא יתעסקו ולא יכנסו לעזרה ואף על פי שנעשה בטומאה, ואם עברו ועשו או נכנסו לעזרה חייבין כרת על הביאה ומיתה על העבודה¹²³, שלא נדחית אלא טומאת המת בלבד.

הלכה יג

---

¹²² כתב בהערות הגרי"ש אלישיב (מסכת בכורות דף לג.): ולא הזכיר כאן מצורע. וצ"ב מ"ש הא מקרבן פסח, שכן הזכירו. ולכאורה כאן בביאת מקדש שייך להזכירו יותר, דהרי לא צריך את אכילתו של הטמא, אלא גם בנטמא רוב הציבור שהם בעלי הקרבן, דהא איירי בקרבן ציבור, הוה קרבן הבא בטומאה, וגוונא דא שייך גם במצורע היושב מחוץ למחנות, שקרבן ציבור הוה גם שלו, ואם רוב ישראל נצטרעו אעפ"כ מקריבים מדין טומאה הותרה בציבור, וא"כ אף על פי ששייך דין מצורע השמיטו הרמב"ם.

והנה לגבי פסח מה שהזכירו כאן מצורע, והמשיך בלשון זו הרמב"ם, נראה דיש בזה נפק"מ, דהא עשה בפסח הוה עשה בכרת ושילוח מחנות הוה נמי עשה, וא"כ ס"ד דאם נצטרע ערב הפסח שיבוא עשה דפסח דיש בו כרת וידחה עשה דשילוח מחנות, ולכן הוצרך הרמב"ם לומר דמצורע פוסל בפסח מדין טומאה היוצאת מגופו, דאין לו היתר דפסח אפילו ברוב טמאים.

ומה שלא הזכיר הרמב"ם דין מצורע בקרבן ציבור בנטמא רוב הציבור צ"ב ואפשר כיון שבנטמאו כהנים לא שייך דין מצורע, דהא משתלח הוא חוץ למחנות. וגם יש עוד חסרון דהא כל מצורע הוה בע"מ ופסול לעבודה אפילו בצרעת טהורה, לכן לא נקט הרמב"ם דין מצורע כלל. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בכורות דף לג עמוד א

ולא הזכיר כאן מצורע. וצ"ב מ"ש הא מקרבן פסח, שכן הזכירו. ולכאורה כאן בביאת מקדש שייך להזכירו יותר, דהרי לא צריך את אכילתו של הטמא, אלא גם בנטמא רוב הציבור שהם בעלי הקרבן, דהא איירי בקרבן ציבור, הוה קרבן הבא בטומאה, וגוונא דא שייך גם במצורע היושב מחוץ למחנות, שקרבן ציבור הוה גם שלו, ואם רוב ישראל נצטרעו אעפ"כ מקריבים מדין טומאה הותרה בציבור, וא"כ אף על פי ששייך דין מצורע השמיטו הרמב"ם.

והנה לגבי פסח מה שהזכירו כאן מצורע, והמשיך בלשון זו הרמב"ם, נראה דיש בזה נפק"מ, דהא עשה בפסח הוה עשה בכרת ושילוח מחנות הוה נמי עשה, וא"כ ס"ד דאם נצטרע ערב הפסח שיבוא עשה דפסח דיש בו כרת וידחה עשה דשילוח מחנות, ולכן הוצרך הרמב"ם לומר דמצורע פוסל בפסח מדין טומאה היוצאת מגופו, דאין לו היתר דפסח אפילו ברוב טמאים.

ומה שלא הזכיר הרמב"ם דין מצורע בקרבן ציבור בנטמא רוב הציבור צ"ב ואפשר כיון שבנטמאו כהנים לא שייך דין מצורע, דהא משתלח הוא חוץ למחנות. וגם יש עוד חסרון דהא כל מצורע הוה בע"מ ופסול לעבודה אפילו בצרעת טהורה, לכן לא נקט הרמב"ם דין מצורע כלל.

¹²³ כתב בס' הר המוריה (הלכות ביאת המקדש פרק ד): על כרחך מילי מילי קתני נכנס בטומאה או שנטמא בפנים ושהה שם כדי השתחויה חייב כרת ואם נטמא בפנים ולא שהה או שהיה שוגג על הביאה חייב מיתה על העבודה עיין לעיל סעי' ג' וסעי' ד' ובמש"כ שם ועיין לעיל פ"ג הי"ט במל"מ.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

ופסח שבא בטומאה ודחקו טמאי מת ונכנסו להיכל פטורין¹²⁴, אף על פי שלא הותרו אלא לעזרה, הואיל ואין אני קורא בהם אל מחוץ למחנה תשלחום הרי אלו פטורין¹²⁵.

הלכה יד

היו מקצת בית אב טמאים ומקצתם טהורים אף על פי שרובן טמאי מת לא יקריבו אלא הטהורים, היה כל בית האב טמאי מת יביאו בית אב אחר, היתה כל המשמרה טמאי מת מחזירין על משמרה אחרת, אם היו רוב הכהנים¹²⁶ הנכנסין שם בירושלים בזמן הקבוע טמאין יעשו בטומאה.

¹²⁴ וכתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה רביעאה חלק א סימן מב): והנה יש להסתפק בטומאה דלא הותרה בציבור רק דחוויה והיכא דאיכא טהורים בבית אב אחד או במשמר האחרת היאך הדין אם עברו הטמאים ועשו בטומאה אם אינם חייבים כרת כיון דאם לא היו טהורין היה נדחה הטומאה בציבור. ולפענ"ד נראה דבכה"ג חייבין דעכ"פ לאותן הטמאים לא נדחה הטומאה רק בשביל הציבור ויחיד נדחה לפסח שני רק משום ציבור נדחה וכל דלהציבור אפשר בטהרה פשיטא דהם עשו עבירה דלהם לא נדחה הטומא כלל. וראיה ברורה מהא דדחקו זבים וזבות ונדות וכדומה ונכנסו לעזרה דחייבין על ביאת מקדש וכמבואר בפסחים דף צ"ה ומשום דלגבייהו לא נדחה הטומאה וה"ה בזה ואף דבדחקו טמאי מת ונכנסו להיכל פטורין אף שלא הותרו רק לעזרה וכדאמרו שם וכן פסק הרמב"ם פ"ד מביאת המקדש הלכה י"ב י"ג היינו משום דכבר נדחה לגבייהו עכ"פ לעזרה נדחה גם להיכל ומשום דממעט מקרא אבל במה שלא נדחה גבייהו כלל אף לעזרה ממילא נשאר בחיובם וה"ה לענין אם יש בית אב הטהורים וכמ"ש משא"כ לענין חולה דלגבי הי' נדחה והוא בהול לדקדק בזה וכמ"ש וכו'. ע"ש.

¹²⁵ כתב המקדש דוד (קונטרס מעניני קדשים סימן ה): 'הנה הצ"ח (צ' ב) כתב דדברי הרמב"ם ז"ל כאן סותרין למ"ש בפ"ז מהל' ק"פ ה"ח פסח שהקריבוהו בטומאה ה"ז נאכל בטומאה כו' ואינו נאכל לכל טמא אלא לטמאי מת שנדחת להם הטומאה הזאת ולכיוצא בהן מטמאי מגע טומאות, אבל הטמאים שהטומאה יוצא מגופן כגון זבין כו' לא יאכלו מהן כו', היינו דס"ל דאף מגע טומאות כגון מגע שרץ ונבלה ג"כ הותרו ע"ש. ולענ"ד נראה דל"ק דבהל' ביאת מקדש דלא מיירי בפסח אלא בשאר ק"צ וכמ"ש הגיע זמנו של אותו קרבן כו', דס"ל דלכל ק"צ בעינן שיהא הקהל טהור, התם הטעם דלא הותר מגע שרץ ונבלה הוא משום דאפשר לטבול וכל דאפשר בטהרה אינו דוחה טומאה, אך בפסח שאני דאמרינן בפסחים דכל שהיחיד נדחה ציבור עבדי בטומאה, וכיון דאין שוחטין וזורקין על טמא שרץ ציבור עבדי בטומאה ולא אמרינן להו זילו טבולו ולא זילו אדו כדאמרינן (ס"ט ע"ב), אך זה שייך רק בפסח דכל שהיחיד נדחה לפסח שני ציבור עבדי בטומאה אף על גב דאפשר לעשות בטהרה, אבל בשאר ק"צ דל"ש שיהא היחיד נדחה כל דאפשר לעשות בטהרה לא דחי טומאה.

והנה מה שכתב הרמב"ם ז"ל אח"כ ופסח הבא בטומאה ודחקו טמאי מתים להיכל פטורין ולא כתב כן ברישא בשאר ק"צ, נראה דזה הדין הוא דוקא בפסח ולא בשאר ק"צ, דפסח שאני בזה משאר ק"צ דאף כניסת הבעלים בעזרה הותרה בטומאה ומשום דהפסח נשחט בג' כתות דמפקינן מקרא דושחטו אותו קהל עדת ישראל ובעינן כניסת בעלים לעזרה, ובכניסת בעלים לעזרה א"צ שום התעסקות רק שיהיו שם, וכיון דהותר במקצתו היינו לעזרה הותר כולו אף להיכל אף דא"צ להיות רק בעזרה, משא"כ בשאר ק"צ דלא בעינן כניסת ישראל ולא נדחה רק כניסת המתעסקין, וכמ"ש הרמב"ם ז"ל דיתעסקו בו הטמאים והטהורין כאחד ויכנסו לעזרה, וכיון דלא הותר אלא לצורך התעסקות ל"ש שיהא מותר אף בהיכל דהתם ליכא התעסקות, ול"ש דכל שהותרה מקצת המחנה הותר כולו דאף בעזרה לא הותר אלא לצורך התעסקות.

¹²⁶ כתב האור שמח (הלכות ביאת המקדש פרק ד): דברי רבינו מסתברים, דלא דמי לפסח, דתנן ב' (פסחים ע"ט ע"א) או שהיו הכהנים טמאים, ולא תני רובן, משום דכאן גבי קרבן ציבור שהכהנים עצמן מתכפרין בהן הוי כמו נטמאו רוב קהל בפסח, דכולן עושין בטומאה, דכולן שייכים להקרבות להקריב, ומוכרח כן מהא דבעי ר"ה בזבחים (דף צ"ט ע"א) כהן טמא בקרבנות ציבור מהו שיחלקו לו כו', והאי נמי מחטא הוא כו', ופשיטא מכ"ג אונן כו', ופירש רבינו פ"י ממעה"ק הכ"ג שהטמאים מקריבין אותו, דמחטא הוי [והא דנאכל בשרו הוא שלא טמאו הכהנים הבשר, דהמה זרקו הדם והקטירו האמורים, ובזה הא הבשר נאכל, כמפורש בירושלמי פרק כיצד צולין (פסחים פ"ז) ה"ה בא בטומאת הדם כו', ופשוט] והא כיון דאיכא טהורים אין

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה טו

ומפני מה מחזירין על הטהור מבית אב אחר, מפני שהטומאה לא הותרה בציבור אלא באיסורה עומדת ודחוייה היא עתה מפני הדחק, ואין דוחין כל דבר הנדחה אלא במקום שאי אפשר¹²⁷ ומפני זה צריכה ציץ לרצות עליה¹²⁸.

הלכה טז

ומנין שטומאת מת דחוייה בציבור שנאמר ויהי אנשים אשר היו טמאים לנפש אדם, כך למדו מפי השמועה שאנשים יחידים הם שידחו לפסח שני אם היו טמאים, אבל ציבור שהיו טמאי מת אינן נדחין אלא הטומאה תדחה ויעשו פסח בטומאה, והוא הדין לכל קרבן שקבוע לו זמן כפסח שהוא דוחה את הטומאה¹²⁹.

ראוים הטמאים להקריב, ולא נזכר כאן בע"מ כמו בב"ק (ק"י ע"א), וצ"ל שרוב הנכנסים בירושלים כהנים טמאים ויעשו בטומאה, ודוק: [מהשמטות].

¹²⁷ כתב החי"א בספרו בינת אדם (שער איסור והיתר סימן ז (י-יב*)): וכיון שכן נראה לי להוכיח דענף מצוה אינו דוחה לא תעשה שהרי כתב הרמב"ם בפרק ד' מהלכות ביאת המקדש הלכה י"א היה כל המשמרה טמאי מת מחזירין על משמרה אחרת ובהלכה ט"ו כתב ומפני מה מחזירין על הטהור מפני שהטומאה לא הותרה בציבור וכו' ואין דוחין כל דבר הנדחה אלא במקום שאי אפשר. הרי דאף על פי שהחיוב הוא על אותו בן אדם ועל אותו המשמר להקריב כמו שכתבנו למעלה בשם רמב"ם ואפילו הכי אינו דוחה הטומאה ואם היו כל הכהנים טמאים מקריבין אותו בטומאה והיינו משום דהקרבתו הוא גוף המצוה ומה שיקריבו אותו אותו המשמר אינו אלא ענף מצוה ואין דוחין איסור משום ענף מצוה ונראה לי דבמה שכתב הרמב"ם ואין דוחין כל דבר הנדחה וכו' בא לרמז לכלול שכל עשה שדוחה לא תעשה הוא דוקא במקום שאי אפשר לעשות שניהם וכדברי ריש לקיש ואם כן פשיטא דגם ענף זה שהאב ימול את בנו אינו דוחה לא תעשה דקציצת בהרת ולכן פריך הש"ס שפיר ואי דאיכא אחר ליעבד אחר.

¹²⁸ וכתב בהערות הגרי"ש אלישיב (מסכת יומא דף ו:): הרי דנקט הרמב"ם כדעת רב ששת דטומאה דחוייה היא בציבור ולא חילק אם בהאי משמר או בבית אחר דלעולם אהדרין מבואר דלרב ששת אין נפק"מ בין הלישנות ולעולם מהדרין אטהורים.

ובס' אור הישר ציין לעיין בשאגת אריה סי' ל"ח ובתשובות שבות יעקב או"ח ח"א סי' ל"ז ובתשובות שדה יצחק סי' נ"ג ובאור שמח פ"ד ה"ב מקרבן פסח ובווי העמודים לס' יראים סי' י"ט אות ו'. וע"ע מש"כ בשו"ת עין יצחק חלק א - אורח חיים סימן טו ע"ד הרמב"ם הללו.

ט"ו

ואין להקשות מ"ש מכל מצוה המוטלת על יחיד ובקיום המצוה ע"י ידחה לא תעשה אחר דלא מהדרין אחר שיקיים אעשה דאותו יחיד לא יצטרך לדחות עשה והכא דמוטל המצוה עכשיו על בית אב מסוים למה שידחה לבית אב אחר משום דין טהרה. דפשוט הוא דשאני מצוה המוטלת על יחיד דישי לו מצוה בקיום שלו א"כ אצלו דוחה לא תעשה ולמה שיבטל מצוה דידיה כדי שלא ידחה לא תעשה, משא"כ כאן הרי ודאי דמצד הדין צריך שיתקיים בטהרה וכל בית אב אינו חובה מה"ת שאותה מצוות הקרבה יתקיים דוקא על ידי אותו בית אב אלא רק סדר בדין הקרבה מי יקריב ומתי יקריב אבל מעיקר הדין של הקרבן אין שום עדיפות על בית אב זה מאשר בית אב אחר וא"כ ודאי דין אקרובי בטהרה עדיפא.

¹²⁹ כתב בשו"ת בית שערים (חלק אורח חיים סימן שיז): יש לדקדק. חדא הלא כתב שם מקודם דגם שבת דחוייה ואמאי לא הביא קרא על שבת ויותר היה ראוי להביא קרא דבמועדו דמיניה ילפינן גם שבת. ועוד שנית כיון שכתב דאינו תלוי בקרבן צבור רק בקביעות זמן ואפילו בקרבן יחיד אמאי הביא האי קרא דמיירי בצבור ויליף מיניה קרבן יחיד ויותר טוב הקרא דבמועדו דמיניה משמע דתלוי בקביעות זמן. ושלישית אמאי לא כתב האי ומנין מיד לעיל אחר הלכה ט"ת והלכה יו"ד שכתב שם שדוחה שבת וטומאה. ואין לומר ליישב ב' דקדוקים האחרונים הנ"ל דכונת הרמב"ם רק לומר שדוקא טומאת מת נדחה ולא שאר טומאות דז"א דהא ילפינן זה בפסחים דס"ז מדכתיב לנפש ואין זה במשמעות לשון הטהור של הרמב"ם כלל רמז ורמיזא

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה יז

והרי הדבר מפורש בכתובים שנאמר שם כי רבת בקהל אשר לא התקדשו והלויים על שחיטת הפסחים לכל לא טהור [להקדיש לה] כי מרבית העם רבת מאפרים ומנשה יששכר וזבלון לא טהרו, ומהו זה שנאמר כי אכלו את הפסח בלא ככתוב¹³⁰ מפני שעיברו אותה השנה מפני הטומאה שנאמר ויועץ המלך ושריו וכל הקהל בירושלים לעשות הפסח בחדש השני כי לא יכלו לעשותו בעת ההיא כי הכהנים לא התקדשו למדי, וכבר ביארנו בקידוש החודש שאין מעברין את השנה לכתחלה מפני הטומאה.

הלכה יח

ועוד אחרת היתה שם באותה השנה, שעבר חזקיה המלך את השנה ביום שלשים של אדר שראוי להיות ראש חדש ניסן ועשה אותו החדש אדר שני ולא הודו לו חכמים שאין מעברין ביום זה כמו שביארנו בקידוש החדש¹³¹, ומפני דברים אלו שעשה שלא כהלכה נאמר כי אכלו את הפסח בלא ככתוב, וביקש רחמים על עצמו ועל החכמים שהסכימו על מעשיו שנאמר כי התפלל יחזקיהו עליהם לאמר ה' הטוב יכפר בעד ונאמר וישמע ה' אל יחזקיהו וירפא את העם שנרצה קרבנם.

לדרוש זה. ולכן אמינא דכוונת הרמב"ם רק להביא ראיה שטומאה דחוויה ולא הותרה וזה מוכח מדדרשינן איש נדחה ואין צבור נדחים אלא יעשו בטומאה משמע דוקא משום דא"א למיהדר אטהרה דאין צבור עושין פסח שני כלל לכן עושין בטומאה אבל אם היה אפשר בפסח שני לא היו עושין בטומאה והיו מהדרין אטהרה כמו ביחיד אף דקבוע ליה זמן מ"מ כיון שאפשר בפסח שני מהדרין אטהרה ועושה פסח שני ומוכח דדחוויה וזה אינו מוכח מבמועדו ולכן לא הביא הרמב"ם קרא דבמועדו ונטר עד כאן שהקדים הדינים דמהדרין אטהרה וא"ש. ולפ"ז ודאי יקשה דמהאי קרא משמע יותר דהודחה ולא הו"ל לרש"י להביא האי קרא על הותרה.

¹³⁰ כתב בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה קמא חלק ב סימן ה): והנה הרד"ק בד"ה ב' סי' ל' כתב לתמוה על חז"ל שאמרו דחזקי עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו דמנ"ל דלא הודו לו שהרי הכתוב אומר ויועץ המלך והשריו וכל הקהל בירושלים לעשות את הפסח בחדש השני משמע דהודו לו ולפע"ד י"ל דנלמד מהא דאמר דמבעיא ליה אי אקבע ר"ח בזמנו והיינו דלא הודו לו מהעיבור וא"כ איבעיא לי לחזקי אי קבעו רבנן החדש ניסן בזמנו או דחווה אלמא דלא הודו לו גם מ"ש הרד"ק עיבר ניסן בניסן היא תימה דלמא היה מעבר בר"ח אדר לעשות אדר שני במקום ניסן אני תמה על תמיהתו דא"כ שוב כדן עשה ולמה נסתפק חזקיה אי קבע ר"ח בזמנו ולמה ישנו מה שעבר חזקיה וע"כ דעשה שלא כדן ובמה טעה וע"כ נחלקו בדשמואל כדאמרו בסנהדרין י"ב ובלא"ה לא ידעתי למה בקש תואנה בדברי חז"ל והרי הכתוב אומר כי התפלל חזקי עליהם אלמא שעשה שלא כדן וע"ז נחלקו חז"ל במה טעה ונחלקו ר"י ור"ש ור"ש בר"י במה טעה ומ"ש הרד"ק שמפורש במקרא הטעם מפני כי אכלו הפסח בטומאה תמוה אם טומאה הותרה בציבור א"כ מהו שלא ככתוב וגם למ"ד טומאה דחוי עכ"פ נדחה מה זה שאמר שאכלו שלא ככתוב והיינו מה שעברו מפני הטומאה ומה זה שנאמר כי אכלו את הפסח שלא ככתוב מפני שעברו אותה השנה מפני הטומאה והיינו דבא לומר שלא תטעה לפרש דשלא ככתוב היינו מה שאכלו בטומאה ותסבור דלטומאה לא נדחה ומכ"ש שלא הותרה ולזה אמר שלא כן הוא שבאמת דחוויה הוא רק שעברו שלא כדן וא"כ מבואר מה שדחקו חז"ל לומר שעבר שלא כדן דהרי אחר שידעו שטומאה נדחה בציבור ומכ"ש למ"ד הותרה א"כ מה שלא ככתוב וע"כ דהו"ל מפני העיבור וא"כ רצו חז"ל להורות במה נחלקו חזקיה והסנהדרין וע"ז אמרו דנחלקו אי צריך לעבר מפני הטומאה או דעיבר ניסן בניסן וקמפלגי בדשמואל ודברי חז"ל אמת ומיושב כל תלויות הרד"ק ז"ל ובמח"כ לא עיין היטב.

¹³¹ עיין בשו"ת מנחת יצחק חלק ו סימן לה מש"כ לבאר בזה. ובקובץ תשובות חלק ד סימן רכט.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

פרק ה

הלכה א

מצות עשה לקדש כהן העובד¹³² ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד שנאמר ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם, וכהן שעבד ולא קידש ידיו ורגליו שחרית חייב מיתה בידי שמים שנאמר ורחצו מים ולא ימותו, ועבודתו פסולה בין כ"ג בין כהן הדיוט.

¹³² כתב בס' חשוקי חמד (זבחים דף כ:): שאלה: בחג הסוכות היה מצוה להקיף את המזבח בערבות ולזקוף אותן על צדי המזבח, כמבואר בסוכה (דף מה ע"א). ויש לשאול אותם כהנים שנכנסו למקדש כדי להקיף את המזבח ולזקוף את הערבות, היו צריכים קידוש ידים ורגלים, או שלא היו צריכים קידוש כי לא נכנסו לצורך עבודה כי אם לצורך קיום מצוות ערבה?

תשובה נאמר ברמב"ם (פ"ה מביאת המקדש ה"א): מצות עשה לקדש כהן העובד ידיו ורגליו, משמע שרק כהן העובד צריך קידוש ידים ורגלים, אך אם נכנס לשאר דברים אינו צריך קידוש.

והנה הגמרא בזבחים דף כ ע"א הביאה את המשנה בתמיד (פ"ב מ"א): ראוהו אחיו שירד [מי שזכה בתרומת הדשן], והם רצו ובאו מהרו וקדשו ידיהן ורגליהן מן הכיור, נטלו את המגריפות ואת הצינורות ועלו לראש המזבח, האברין והפדרין שלא נתאכלו מבערב סונקין אותם לצדדי המזבח אם אין הצדדין מחזיקין סודרין אותם בסובב על הכבש, יעו"ש. ולכאורה צ"ב מדוע הכהנים שעלו למזבח לסדר את האברים היו צריכים קידוש ידים ורגלים, דלכאורה אין זה עבודה.

ויעוין במקדש דוד (סימן לב) שהקשה קושיה זו, וציין לדברי הרמב"ם בפירוש המשניות (תמיד פ"א מ"ד) שכתב: מפורש בתורה הוא שלא יקרב אל המזבח, ולא לשום עבודה, כי אם לאחר קדוש ידים ורגלים, אמר בבואם אל אהל מועד וכו'. הרי שס"ל דכל קריבה לגבי המזבח, גם בלי עבודה צריך קידוש עינין שם, ואם כן אולי ה"ה בענינו בערבות צריך קידוש ידים ורגלים כיון דעצם הקריבה למזבח מצריכה קידוש.

אכן יש לדחות זאת בכמה טעמים, א. המקדש דוד עצמו בהמשך דבריו כתב שמהלך זה צ"ע ואינו אלא למהלך של הגמרא שמייירי בכהני חדתי, אך אם מייירי בכהני עתיקי אין לומר מהלך זה, יעו"ש. ב. המקדש דוד מבאר את טעמו של הרמב"ם שכל קריבה מצריכה קידוש דכמו דאמרינן דאין זר קרב לגבי מזבח וכן בעל מום, ה"נ בלא קידוש ידים דהוי כמו זר, וכמו לעבודה דבלא קידוש ידים איכא איסור זרות, ולכן היו אותם הכהנים צריכים קידוש לפני שהיו עולים לראש המזבח, יעו"ש. מעתה י"ל דבהקפת המזבח, שדעת הרמב"ם היא שאף ישראלים היו מקיפים ולא רק כהנים וכמו שדייק החסדי דוד (כלים פ"א הי"א) מלשון הרמב"ם, ואם כן כמו שזר כשר, ה"ה שלא צריך קידוש ידים ורגלים.

ג. יש שהעירו על דברי הרמב"ם הנ"ל מדברי המשנה בכלים (פ"א מ"ט): 'בין האולם ולמזבח מקודש ממנה שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסים לשם, ההיכל מקודש ממנו שאין נכנס לשם שלא רחוף ידים ורגלים', הרי שלא צריך קידוש ידים ורגלים על קריבה למזבח. ואולי הרמב"ם סובר שרק בעליה על המזבח צריך קידוש, אך על הקפה וזקיפת ערבות לבד לא צריך קידוש, וכדמשמע מהמשנה, וצ"ע.

וכן ראה בשו"ת דברי יציב חלק חושן משפט סימן צה שדן בזה וציין למנחת חינוך ריש מצוה ק"ו שעורר מדברי הרמב"ם דכופל בלשונו העובד משמע דוקא עבודה ולא הזכיר ביאת היכל בלא עבודה נראה דאינו חייב בשום ענין אלא בעבודה. עי"ש. [ז"ל המנ"ח: ז"ל הר"מ בה"א מ"ע לקדש כהן העובד ידיו ורגליו ואחר כך עובד שנאמר ורחצו כו' וכהן העובד ולא קידש כו' נראה מדבריו דמ"ע זו דוקא באם עובד איזה עבודה הן על המזבח והן בהיכל אבל אם אינו עובד אפי' נכנס בהיכל כיון דלא עבד רק נכנס בביאה ריקנית א"ח בקידוש דכופל בלשונו העובד משמע דוקא עבודה ולא הזכיר ביאת היכל בלא עבודה נ' דא"ח בשום ענין אלא בעבודה. ובפ"ז מהלכות בית הבחירה כ' ההיכל מקודש ממנו שאינו נכנס לשם שלא רחוף ידים ורגלים נראה דאסור לכנוס אפילו בלא עבודה והוא בפ"ק דכלים ע"כ סובר דהוא מעלה מדרבנן אף שהר"מ סובר דבמשנה חשיב שם מעלות דאורייתא מ"מ קצת מהם מדרבנן ע' פ"א מה' הנ"ל בכ"מ הט"ו].

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה ב

ומניין שעבודתו פסולה שנאמר חוקת עולם לו ולזרעו, ובבגדי כהונה הוא אומר חוקת עולם, מה מחוסר בגדים מחלל עבודה כמו שביארנו, אף מי שלא רחץ ידיו ורגליו מחלל עבודה¹³³.

הלכה ג

---

¹³³ כתב הערוך השולחן (העתיד הלכות ביאת מקדש סימן מא): וזה שכתב שנאמר: חקת עולם, הוא טעות הדפוס וכצ"ל: חק עולם, ובבגדים כתיב: חקת עולם, וזהו בזבחים (יט, ב). ואין לשאול דא"כ ניליף גם מיתה ממחוסר בגדים ולא ליכתוב בכאן ולא ימותו, י"ל דצריך כי היכי דליהוי ג' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין על דינים אחרים כדאמרינן שם (כד, א), דמטעם זה ערל אונן יושב אינן במיתה אלא באזהרה ע"ש, (תוס' שם יח, א ד"ה אתיא).

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

אין הכהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה, אלא פעם אחת מקדש בבקר ועובד והולך כל היום כולו וכל הלילה¹³⁴, והוא שלא יצא מן המקדש¹³⁵ ולא יישן¹³⁶ ולא יטיל מים ולא יסיח דעתו, ואם עשה אחד מארבעתן צריך לחזור ולקדש¹³⁷.

¹³⁴ כתב המעשה רקח (הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק טו): בסוטה דף ט"ל אמר רבי יהושע בן לוי כל כהן שלא נטל ידיו לא ישא את כפיו שנאמר שאו ידיכם קדש וברכו את ה' והכריחו שם התוספות ז"ל דאיירי אפילו שנטל ידיו שחרית ורבינו שכתב טומאת ידים כיצד וכו' מדקרי להו טומאה משמע דאיירי בשלא נטל שחרית דאם לא כן הוה ליה לומר טהרת ידים כיצד שהרי אינם טמאות וכן הכריח מרן הקדוש ז"ל וכתב עוד בשם הארחות חיים דבנו של רבינו העיד שהיה מעשה לפני אביו ומורי התורה שכל כהן העומד בתפלה יגש לברכת כהנים סומך על נטילת ידים לקריאת שמע ולתפלה ע"כ והכי מסתברא נמי מדכתב כדרך שמקדשין לעבודה ובפ"ה דביאת מקדש כתב וז"ל אין הכהן צריך לקדש בין כל עבודה ועבודה אלא פעם אחת מקדש בבקר ועובד והולך כל היום כולו וכל הלילה והוא [שלא] יסיח דעתו וכו' ע"כ ובבית יוסף שם תירץ בעד רבינו לראיות שהביאו התוספות ז"ל אלא שאחר זה כתב שזכה ומצא בספר הזוהר זלה"ה פרשת נשא שהצריך ליטול אפילו אם נטל שחרית להוסיף קדושה על קדושתם וכסברת התוספות וכן פסק בשלחנו הטהור שם. ע"כ. וראה נמי בשו"ת להורות נתן (חלק יב סימן ח) שהאריך בזה. ע"ש. וכן ראה מש"כ החכמת שלמה (אורח חיים סימן קכח).

¹³⁵ כתב המנחת חינוך (פרשת כי תשא מצוה קו): אם יצא חוץ לחומת העזרה ולא הסיח דעתו הוא אבועיא ולא אפשרטא שם בזבחים ופוסק הר"מ דצריך לחזור ולקדש ואם עבד ולא קידש עבודתו כשרה ועכ"מ דמספיקא לא מחללין עבודה. אם הסיח דעתו צריך לחזור ולקדש וז"פ שם בש"ס ובודאי עבודתו מחוללת וח"מ כ"ה שם כ"פ. ופשוט דאם נגע באיזה מקום מטונף או בבשרו כמ"ש בה' נטילת ידים ודאי צריך קידוש וח"מ ומחלל עבודה בלא קידוש מכ"ש דהס"ד וז"פ. ואם ישן ג"כ צריך קידוש דהס"ד ע' בכ"מ ואם כן מה"ת צריך קידוש וח"מ ועבודתו מחוללת ומסיך רגליו ומטיל מים מבואר ביומא ובר"מ כאן והר"מ סתם הדברים דמטיל מים צריך קידוש ונראה דח"מ ועבודתו מחוללת.

¹³⁶ בשו"ת משפטי עוזיאל (כרך ג - אורח חיים סימן א) הביא קושיית הגאון כמוהרד"ש יצ"ו שכתב על דברי הרמב"ם שפוסק: אין הכהן צריך לקדש בין כל עבודה אלא פעם מקדש בבוקר ועובד והולך כל היום כולו וכל הלילה, והוא שלא יצא מן המקדש ולא יישן ולא יטיל מים ולא יסיח דעתו (הלכות ביאת המקדש פ"ה ה"ג). וע"ז הקשה דכיון דק"ל דאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד ומכ"ש שינה בעזרה ודאי אסור, וא"כ ע"כ צ"ל דהיה ישן חוץ לעזרה, א"כ תיפוק ליה דצריך לחזור ולקדש משום דיצא חוץ, ואין לומר שהתנמנם בעמידה, דהא לפי מ"ש הטעם דישן צריך לקדש ידיו ורגליו משום דהוי בהסח הדעת, ולפי מאי דק"ל דבשינת עראי ליכא היסח הדעת אם ישן שינת עראי בתפילין בראשו או בזרועו אם הניח עליהם סודר, א"כ פשיטא שבעמידה ליכא היסח הדעת.

ותירץ דלפי מ"ש התוס' דישיבה בעזרה היא דרבנן, יש לומר דאשמועינן הרמב"ם קודם שנאמרה ישיבה בעזרה, או שנאמר דהרמב"ם סבר כדעת התוס' דהא דאין ישיבה בעזרה, הנ"מ, לדברים דלאו צורך עבודה נינהו, אבל במידי דצורך עבודה הוא שרי לישב את"ד.

וכתב ע"ד: הנה במאי דפשיטא ליה למר דנמנמו בעזרה אינו מחייב קדוש ידים ורגלים, לדידי פשיטא לי להיפך, ומלשון הכ"מ מוכח כן דכתב, דסתם שינה הוי היסח הדעת (ה' בה"מ שם), ומטעם זה הוא מתנמנם שהרי הסיח דעתו.

ואין ללמוד מתפילין, דא"כ אפילו שינת קבע לא תהיה מפסקת, אלא שאני תפילין הואיל והם מונחים בראשו ובזרועו ודעתיה עליהו, וכמ"ש הטור: דלא חשיב היסח הדעת אלא כשהוא עומד בשחוק או בקלות (או"ח סי' מ"ד ומג"א ס"ק ז'), וכן אין ללמוד מברכת התורה דשינה לא הוי הפסק, שהואיל וחובה עליו כדכתיב: והגית בו יומם ולילה. אלא שהטרדה או שינה פוטרנו, לכן כשפוסק משינתו או טרדותיו חלה עליו חובת תלמוד תורה (עיין או"ח סי' מ"ז סעי' י' מג"א ס"ק ז'). משא"כ בעבודה שאינו מצוה לעבוד אלא בשעות שיש עבודה, היסח הדעת הוי הפסק לחייב קדוש ידים ורגלים. ובאמת יפה השיב כהלכה ידידי ואהובי הרה"ג כמוהר"ן יצ"ו דהלכה מפורשת היא: נתנמנם טעון קדוש ידים ורגלים (ירושלמי יומא פ"ג ה' ב').

ותירוצו של הרה"ג מהרד"ש לא שמיע לי, כלומר לא סבירא לי, דאף אם נאמר דישיבה בעזרה אינה אלא מדרבנן, גזירה זאת היא קדומה קודם שנבנה המקדש תדע, מדגרסינן התם: ושמואל שוכב בהיכל ה'. והלא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד (קדושין ע"ח), גם תירוצו השני דבמידי דצורך עבודה שרי לישב, אינו מובן לי. דאטו שינה היא צורך עבודה, אתמהה.

אולם עיקר קושינו זאת, היא קושית הירושלמי: וישן טעון טבילה לא כן תני רבי חייא אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד וכו', תפתר שסמך עצמו לכותל וישן לו (ירושלמי שם). והנה מדברי הירושלמי משמע דישן טעון טבילה היינו בישן שינת קבע, מדתני סמוך לו מתנמנם טעון קידוש ידים ורגלים, מכאן משמע דאפשר לישון שינת קבע על ידי סמיכה בכותל, והילכך שפיר הוצרך הרמב"ם לאשמועינן דישן צריך קדוש ידים ורגלים, אף על גב דלא יצא מהעזרה, ובזה נתישבו דברי הרמב"ם כהוגן. והנלע"ד כתבתי.

ובשו"ת ציץ אליעזר (חלק כב סימן מב) נמי עמד ע"כ וכתב: ומה שמקשה עוד בשם הרב הנזכר על הרמב"ם בפ"ה מה' ביאת מקדש ה"ג שכותב דאין הכהן צריך לקדש ידיו ורגליו בין כל עבודה ועבודה אלא פעם אחת מקדש בבקר ועובד והולך כל היום כולו וכל הלילה והוא שלא יצא מן המקדש ולא ישן וכו' ומקשה דלאיזה צורך הוצרך הרמב"ם לאשמועינן הך דלא ישן, הא כיון דקיי"ל דאין ישיבה בעזרה אלא למלכות בית דוד בלבד ומכש"כ שינה בעזרה דודאי אסור, וא"כ עכצ"ל דהיה ישן חוץ לעזרה א"כ תיפ"ל דצריך לחזור ולקדש מטעם דיצא חוץ למקדש אפילו כשאינו ישן ע"כ.

הנה מלבד מה שיש לפרש בפשטות דהמכוון הוא היכא שתקפתו שינה בלי כל כוונה לכך אלא באונס שינה. חוץ מזה נראה די"ל דבאמת מיירי הרמב"ם בישן מדעת בעזרה והרמב"ם אתי לאשמינן דלבד מה שעבר על איסור ישיבה בעזרה, צריך עוד לחזור ולקדש ידיו ורגליו.

כמו כן הא הרי בעזרת נשים מותרין לישב כמבואר בסוטה ד' מ"א ע"ב, וא"כ י"ל דדוקא אם יצא חוץ למקדש צריך לחזור ולקדש ידיו ורגליו, אבל לא אם יצא לעזרת נשים דאז לא מיפסל משום יציאה חוץ למקדש. וע"כ בא הרמב"ם לומר דאך בכאן צריך לחזור ולקדש ידיו ורגליו בגלל השינה.

עוד יעוין בתוס' יומא ד' ח' ע"ב ד"ה דאי רבי חנינא, דמבואר שם בחד תירוץ דלשכות הבנויות לחול ופתוחות לקודש נהי דתוכה קודש לאכילת קדשים מיהו מותר אבל לישב בה ולישן בה דלא קדשי לגמרי כקדושת עזרה עיין שם. וא"כ משכחת ג"כ בכנ"ז.

¹³⁷ כתב המעשי למלך (הלכות ביאת המקדש פרק ה): ואם עשה אחד מארבעתן צריך לחזור ולקדש. וכ' הכ"מ דאם לא קידש עבודתו פסולה חוץ מהיוצא מן המקדש וכ"כ בה"ה שכ' יצא חוץ לחומת העזרה וכו' לא טבל ולא קידש כשרה משמע אבל המיסך רגליו או הטיל מים ולא טבל ולא קידש אפי' בדיעבד עבודתו פסולה עכ"ל כן הוא בתוספתא יומא פ"א כהנים שלא טבלו ולא קדשו ידיהם וכן כה"ג שלא טבל וכו' ובס' חסדי דוד על התוספתא כ' דלא גרסינן כהנים רק כה"ג דבכה"ד ל"ש הא דתני התם בין בגדים לבגדים ובין עבודה לעבודה אבל לק"מ דהא דקתני בין בגדים לבגדים קאי בוודאי אכה"ג אמאי דסליק מיני' אבל לעולם גם כהן הדיוט שהפליג ויצא צריך טבילה אף דיעבד עבודתו פסולה.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קידש אם לא הסיח דעתו עבודתו כשירה¹³⁸, וזה הכלל היה במקדש אין אדם נכנס לעזרה¹³⁹ לעבודה¹⁴⁰ אף על פי שהוא טהור עד שהוא טובל¹⁴¹.

הלכה ה

¹³⁸ כתב הערוך השולחן שם: ואח"כ כתב: יצא מן המקדש וחזר ועבד ולא קידש אם לא הסיח דעתו עבודתו כשרה, עכ"ל. כלומר פסול דיציאה אינו דומה לשארי פסולים, דשארי פסולים כמו לינה ושינה והיסח הדעת והטלת מי רגלים פוסלים בדיעבד ג"כ, אבל יציאה אינו פוסל בדיעבד, וזהו בעיא דלא איפשטא בזבחים (כ, ב) ופסקה לקולא (כ"מ). והטעם י"ל דכיון דיציאת הידים בלא הגוף וודאי אינו פוסל אפילו לכתחלה כדאיתא שם, ולכן גם ביציאת כל הגוף נהי דחמירא מינה מ"מ לא מסתבר לפסול גם בדיעבד שהרי הקידוש הוא על ידיו והם עצמם אין מעכבין. [ועוד דאומר שם: את"ל יציאה לא פסלה וכו', וככלל דהגאונים דכל את"ל פשיטותא היא].

¹³⁹ היינו לעזרת ישראל, אבל לעזרת נשים מותר להכנס אפילו בלי טבילה. רע"ב בכלים פרק א' משנה ח'.

¹⁴⁰ כתב הערוך השולחן שם: ודע דמלשון המשנה והרמב"ם משמע להדיא דדווקא הנכנס לעזרה לעבודה טעון טבילה, אבל שלא לעבודה א"צ טבילה. אבל רש"י ותוס' והרע"ב פירשו דלאו דווקא לעבודה אלא אפילו בלא עבודה צריך טבילה, וכן מפורש בירושלמי שם שאומר: לא סוף דבר לעבודה אלא אפילו שלא לעבודה ע"ש. אבל בתוס' ישנים פ"י ר"י דקצת עבודה צריך כמו סמיכה ותנופה והכנסת ידיו לבהונות, והירושלמי כוונתו דא"צ עבודה גמורה ע"ש, ועמ"ש בסי' רלד סעי' ג, (ועל"מ פ"ד ממחוסרי כפרה). ולענ"ד נראה דוודאי לבן זומא דס"ל דטבילה זו דאורייתא ויליף לה מכה"ג ביוה"כ דמעבודה לעבודה צריך טבילה, א"צ טבילה רק הנכנס לעבודה, אבל לר"י דזהו מדרבנן כדי שיזכור אולי יש איזה טומאה עליו שפיר טעון טבילה גם בלא עבודה כדי שיזכור על איזה טומאה, וצריך הערב שמש ולא יכנס לעזרה עד הערב כדפירש"י שם. ולפ"ז אנן דקיי"ל כר"י קיי"ל כרש"י ותוס' והרע"ב דבכל עניין צריך טבילה, וכן משמע להדיא מלשון התוספתא יומא פ"א (הל' יד) שאומר ר"י: לא היתה טבילה זו אלא מפני הצורך פעמים שטומאה ישנה בידו מתוך שהולך לטבול נזכר שהוא טמא וחוזר ובא לו, עכ"ל.

וראה בס' מלך שלם לר' שמואל שלם מגדולי חכמי שאלוניקי שכתב דנראה דהרמב"ם סובר כפי רש"י ז"ל ותוס' והראיה דהוא פסק בפ"ב מהל' עבודת יוה"כ דין ג' וז"ל כל הטבילות האלו והקידושין כולן במקדש וכו' חוץ מטבילה ראשונה שהוא רשאי לטבול אותה בחול שאינה אלא להוסיף כונתו שאם יזכור טומאה ישנה שבידו יפרוש ממנה בטבילה זו לשמה וכתב מרן ז"ל פלוגתא דבן זומא ור' יהודה ופסק כר' יהודה עכ"ל ור' יהודה סובר דכל אדם הנכנס לעזרה צריך לטבול שכן אמר רב יהודה לא מצורעין בלבד אמרו אלא כל אדם אך קצת גמגום יש בדבר שהרמב"ם שהוא פוסק איך לא פירש דבריו אף שלשונו הוא לשון המשנה מ"מ היה לו לפרש לדבריו

¹⁴¹ ראוי לציין מש"כ הרמב"ם בספרו מורה הנבוכים (חלק ג פרק מז): כבר בארנו שהכונה כולה היתה במקדש להתחדש בו התפעלות לבא אליו ושיירא ויפחד, כאמרו את מקדשי תיראו, וכל דבר נכבד כשיתמיד האדם לראותו יחסר מה שבנפש ממנו וימעט מה שהיה מגיע בגללו מן ההתפעלות, כבר העירו החכמים ז"ל על זה הענין ואמרו שאין טוב להכנס למקדש בכל עת שירצה, וסמכו זה לאמרו הוקר רגלך מבית רעך, ומפני שהיתה זאת הכונה, הזהיר השם יתברך הטמאים מהכנס למקדש עם רוב מיני הטומאות, עד שכמעט שלא תמצא אדם טהור רק מעטים, כי אם ינצל ממגע נבלה לא ינצל ממגע אחד משמנה שרצים הנופלים תמיד בבתים ובמאכלים ובמשקים, והרבה פעמים ירמסם האדם דרך הליכתו, ואם ינצל מזה לא ינצל ממגע נדה או זבה או זב או מצורע או משכבם, ואם ינצל מאלו לא ינצל משכיבת אשתו או מקרי, ואפילו הטהור מאלו הטומאות לא הותר לו להכנס למקדש עד שיעריב שמשו, ולא הותר לו להכנס בלילה למקדש פירוש אפילו משיעריב שמשו כמו שהתבאר במדות ובתמיד, ובלילה הוא ישכב עם אשתו על הרוב או תתחדש לו סבה מסבות הטומאה וישכים ביומו כאתמולו, ויהיה זה כולו סבה להתרחק מן המקדש ושלא יזרכו בו בכל עת, וכבר ידעת אמרם אין אדם נכנס לעזרה לעבודה ואפילו טהור עד שהוא טובל, באלו הפעולות תתמיד היראה ויגיע ההתפעלות המביא לכניעה המכוונת. וכל אשר תהיה הטומאה יותר נמצאת יהיה הטהרה ממנה יותר כבדה וזמנה יותר ארוך,

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

וכל המסיך את רגליו טעון טבילה, וכל המטיל מים טעון קידוש ידים ורגלים¹⁴², יצא חוץ לחומת העזרה אם לשהות בחוץ יצא [כשחוזר טעון טבילה ואם לחזור מיד יצא] כשחוזר טעון קידוש ידים ורגלים בלבד, ואם לא טבל ולא קידש ועבד הואיל ולא הסיח דעתו ולא הסיך רגליו ולא הטיל מים עבודתו כשירה¹⁴³, הוציא ידיו חוץ לחומת העזרה אינו צריך לחזור ולקדש.

הלכה ו

נטמאו ידיו מטבילן והן טהורות, ואינו צריך לחזור ולקדש, נטמא גופו באכילת אוכלין טמאין או שתיית משקין טמאין וטבל אף ע"פ שאינו צריך הערב שמש חוזר ומקדש אחר טבילה¹⁴⁴, שכל טובל מקדש ידיו ורגליו ואח"כ עובד, ואם לא קידש הואיל ולא הסיח דעתו לא חילל¹⁴⁵.

הלכה ז

---

¹⁴² כתב בחידושי הריטב"א (מסכת יומא דף כח.): 'כל המסיך את רגליו טעון טבילה. וא"ת ותיפוק לי דאין אדם נכנס לעזרה עד שיטבול, וי"ל דהתם כשנכנס לעבוד עבודה, אבל הכא אפילו בלא עבודה טעון טבילה, ואליבא דרש"י ז"ל שפירש לקמן דאפילו בביאה ריקנית טעון טבילה, י"ל דהכא אפילו בשהסיך רגליו לפניו מן העזרה באותן לשכות כגון לשכת פרהדרין וכיוצא בו. וכל המטיל מים טעון קדוש ידים ורגלים. הקשו בתוספות דהא במסכת זבחים (כ' ב') איבעיא לן יציאה לחוץ אם היא פוסלת בקדוש ידים משום היסח הדעת או לא, ולא איפשיטא, ואמאי לא פשטוה מהכא דדוקא מפני שהטיל מים הא לאו הכי אינו טעון קדוש, ותירצו דמשום שהיה מועטת כזו לא איבעיא לן התם, וכי מיבעיא לן כששהה יותר מהטלת מים ושמא הסיח דעתו, עוד י"ל דהא מיירי אפילו בשלא יצא לחוץ והטיל מים בלשכת פלהדרין וכיוצא בה.'

¹⁴³ כ' הקרן אורה (מסכת זבחים דף כ:): ודין טבילה אחר הסכת רגליו נראה קצת מלשון הרמב"ם ז"ל שכ' שם הלכה ה' אם לא טבל ולא קידש ועבד הואיל ולא הסיח כו' ולא הסיך רגליו ולא הטיל מים עבודתו כשרה. משמע דאם הסיך רגליו ולא טבל עבודתו מחוללת. ולא משמע הכי ביומא, אלא כל טבילת שחרית אם לא טבל לא מחיל עבודה, ועדיין צ"ע בזה.

¹⁴⁴ וכתב האבן האזל (הלכות ביאת המקדש פרק ה): בגמ' דף כ' איבעיא להו טומאה מהו שתועיל לקידוש ידים ורגלים, ופשיט מברייתא דיצאו ידיו מטבילן והן טהורות ואמר ע"ז דמיבעי ליה בנטמא כל גופו ופריך תיפוק ליה כיון דבעי למיעבד הערב שמש אסוחי מסח דעתיה, ל"צ כגון דאיטמי סמוך לשקיעת החמה, והרמב"ם כתב הך דינא באכל אוכלים טמאים דל"צ הערב שמש, וכתב ע"ז הכ"מ דמשום דהאי מילתא לא שכיחא כתב במקום זה אכל אוכלין טמאים, ואינו מיושב כלל דהא נ"מ לדינא דאם נטמא סמוך לשקיעת החמה ג"כ לא חילל העבודה ובודאי לא הי' להרמב"ם להשמיט אופן זה.

ונראה דכיון דאם נטמא ביום אין נ"מ כמה זמן הי' קודם שקה"ח ואין שיעור לדבר א"כ קשה דמה מהני מה שנטמא סמוך לשקיעת החמה כיון דמזמן שקה"ח עד צה"כ יש זמן מסויים וא"כ אמאי לא הוי היסח הדעת, ולכן סובר הרמב"ם דע"כ הך אבעיא קאי אליבא דר' יוסי דסובר בין השמשות כהרף עין זה נכנס וזה יוצא, אבל לדידן דקיי"ל כר' יהודה א"א לאוקמי כן ולכן כתב באכל אוכלין טמאין.

¹⁴⁵ ועיין מש"כ בס' ערוך השולחן העתיד (ביאת מקדש מא, יט). ועי' אבן האזל ביאת מקדש פ"ה ה"ו שדקדק שאין העבודה מחללת מספק, אבל לא שעבודתו כשרה, ונ"מ שאם עדיין לא זרק הדם ואפשר לתקן יתקן, ועי' מש"ש במלואים והשמטות.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

כהן גדול שלא טבל¹⁴⁶ ולא קידש ידיו ורגליו בין בגדים לבגדים ובין עבודה לעבודה¹⁴⁷ ביה"כ ועבד עבודתו כשירה, הואיל ואותן הטבילות והקידושין אינן שוים באהרן ובניו ונאמר ורחצו אהרן ובניו ממנו דבר השוה בכל הכהנים מעכב שהוא קידוש ראשון.

הלכה ח

קידש ידיו היום צריך לחזור ולקדש למחר אף על פי שלא ישן כל הלילה¹⁴⁸, שהידיים נפסלות בלינה¹⁴⁹, קידש בלילה והקטיר החלבים כל הלילה צריך לחזור ולקדש ביום לעבודת היום.

הלכה ט

---

¹⁴⁶ הנה בתוספתא (פ"א דיומא ה"טו) איתא: כהנים שלא טבלו וכו'. וכן כה"ג וכו'. ועמד בחסדי דוד (שם) על כך שבגמ' שלפנינו איתא כן רק לגבי כה"ג ולא בסתם כהנים והוא כותב: וכן נראה [דענין זה רק בכה"ג וכוונסחא דש"ס דידן] דמה שייך בשאר כהנים טבילה וקידוש בין עבודה לעבודה, שהרי לא נזכר זה אלא בכהן גדול ביום הכיפורים. ומה גם בין בגדים לבגדים דנראה דלא שייך כלל בשאר כהנים. אבל בתוספתא דמנחות [פ"א ה"ז] גרסינן כי הכא.

ובדוחק יש ליישב דהכי קאמר, כי היכי דשאר כהנים פשיטא שאם לא טבלו ולא קדשו בין עבודה לעבודה כגון שבאו לעשות ב' עבודות זו אחר זו, אף על פי שהא' במזבח החיצון וא' בהיכל, אם לא טבלו לית לן בה, שהרי לא נתחייבו בזה כלל, והכי נמי בין בגדים לבגדים כגון כהן שתרם את המזבח שלובש בגדים פחותים משל שאר עבודות כמ"ש הרמב"ם בפ"ב מהל' תמידין ומוספין [דין י'], ובא אח"כ ללבוש בגדים מעולים לעבודה אחרת, דפשיטא שאם לא טבל ולא קידש אין בזה כלום שהרי מעיקרא לא נתחייב. כך כהן גדול אף על פי שנתחייב לטבול ולקדש בין עבודה לעבודה וכו', מ"מ אם לא עשה, אף על פי שעבר על עשה אפילו הכי אינו מעכב עבודה כלל ועבודתו כשרה. וטעמא ילפינן התם בזבחים מדכתוב [שמות ל, כא] לו ולזרעו לדורותם, דבר המעכב בזרעו מעכב בו, שאינו מעכב בזרעו אינו מעכב בו. ע"כ.

ובס' מעשי למלך כתב ע"כ: בס' חסדי דוד על התוספתא כ' דלא גרסינן כהנים רק כה"ג דבכה"ד ל"ש הא דתני התם בין בגדים לבגדים ובין עבודה לעבודה אבל לק"מ דהא דקתני בין בגדים לבגדים קאי בוודאי אכה"ג אמאי דסליק מיניי אבל לעולם גם כהן הדיוט שהפליג ויצא צריך טבילה אף דיעבד עבודתו פסולה.

¹⁴⁷ בחידושי הגר"ז מסכת זבחים דף יט: כתב: כתב הרמב"ם פ"ב מעבודת יוה"כ ה"ג, וכל כהן שלא טבל בין בגדים לבגדים או שלא קידש בין בגד לבגד, ובין עבודה לעבודה ועבד עבודתו כשרה, וצ"ב שינוי לשונו דבטבילה נקט בין בגד לבגד, ובקידוש הוסיף בין עבודה לעבודה, ועי' בפ"ה מביאת מקדש ה"ז ששם לא כ' כן, אלא כ' שלא טבל ולא קידש ידיו ורגליו בין בגדים לבגדים ובין עבודה לעבודה, ובפשטות היה אפשר לבאר דכוונת הרמב"ם לחלק דטבילה לא הוי כלל דין חלות בכהן גדול שמכשירו לעבודה, ולכן נקט רק לשון בין בגד לבגד, ואילו קידוש ידים ורגלים מכשירו לעבודה ולכן הזכיר גם בין עבודה לעבודה, אבל לפי דברי הגר"ז דאף י' קידושין אינם הכשר לעבודה אלא דין בסדר היום, צ"ב שינוי לשון הרמב"ם. [א"ה, עי' מרומי שדה יומא ל' ע"ב שהביא משו"ת רמ"ע מפאנו סי' קב שפי' דכוונת הר"מ בין בגד לעבודה ובין עבודה לבגד].

¹⁴⁸ עיין באבן האזל מש"כ בזה.

¹⁴⁹ ובמנ"ח (מצוה ק"ו ס"ק ג') כתב, דמדלא כתב הרמב"ם דאם לא חזר וקידש, עבודתו כשרה, כמש"כ בכמה דינים קודם לזה, שכתב דצריך לחזור ולקדש וכתב דאם לא קידש עבודתו כשרה, וכאן סתם וכתב דצריך לחזור ולקדש שהידיים נפסלות בלינה, נראה דסובר דהוא מה"ת ועבודתו מחוללת וחייב מיתה. וע"ע בקרן אורה (שם בזבחים כ א).

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

קידוש ידיו ורגליו לתרומת הדשן אף ע"פ שהוא מקדש קודם שתעלה השמש¹⁵⁰ אינו צריך לחזור ולקדש אחר שהאיר היום שהרי בתחלת עבודה קידוש¹⁵¹.

---

¹⁵⁰ כתב הקרן אורה מסכת זבחים דף כ. מזה נראה דעלות השמש הוא זמן פסול לינה. וקשה מנלן הא, הא עמוד השחר יום הוא לכל מילי. ועוד דמשמע ממתניתין דסדר התמיד דאח"כ אמר להם הממונה צאו וראו אם הגיע זמן שחיטה, משמע דכל המעשים דלעיל היו קודם אור היום, ובפ"ו מהל' תמידים בסדר התמיד כתב דהממונה היה בא סמוך לעלות השחר, אבל כל העבודות אפילו הרמת הדשן הכל היה אחר עמוד השחר, וא"כ הקידוש של אחיו הכהנים היה ביום, וצ"ע. וע"ע בערל"נ סוכה נא: ובמקדש דוד.

¹⁵¹ עיין בס' מעשי למלך שהקשה דדבריו אלו תמוהים ביותר כיון דפסק כרבי א"כ איך מחלק בין תחילת עבודה לסוף עבודה דזהו דעת רבא אליבא דראב"ש אבל לרבי אין חילוק בין תחילת עבודה וצע"ג. ועי"ש שהאריך בזה.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה י

מצוה לקדש ממי הכיור¹ ואם קידש מאחד מכלי השרת ה"ז כשר², אבל כלי החול אינם מקדשין, קידש בכלי שרת בחוץ³ או בכלי חול בפנים ועבד עבודתו פסולה, ואין מקדשין בתוך הכיור או בתוך כלי השרת אלא מהן שנאמר ורחצו אהרן ובניו ממנו ולא בתוכו, ואם קידש בתוכו ועבד לא חילל⁴.

הלכה יא

הטביל ידיו ורגליו במי מקוה אפילו במעין אין זה קידוש כלל עד שירחץ בכלי⁵, ובכל כלי הקדש מקדשין בין שיש בהן רביעית בין שאין בהן רביעית. /השגת הראב"ד/ בין שאין בהן רביעית. א"א ובקודח מן הכיור שיש בו לקדש ממנו ד' כהנים⁷.

¹ אמנם לשיטת הרמב"ן אין מצוה לכתחילה לקדש מן הכיור יותר משאר כלי שרת וכמו שכתב (שמות ל, יט) וז"ל: "והרחיצה היא המצוה, אבל הכיור צוה בו להזמנה ואינו מעכב ולא מצוה, כי ביום הכיפורים כהן גדול מקדש ידיו ורגליו מקיתון של זהב שהיו עושים לכבודו", עכ"ל. יש מקום לראיה משאר ימות השנה שאין לעזוב דבר מקודש אפילו לצורך כהן גדול, אלא ביום הכיפורים. ועיין מש"כ בבבא מציעא על ספר המצוות לר"ס"ג (הרב פערלא, מנין שישים וחמש הפרשיות פרשה נה נו). ועיין בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ג סימן לב) שכתב שכדברי הרמב"ן מוכח שסובר כן גם הר"ש (בפ"א מידיים מ"ב) שכותב וכיור לאו דוקא אלא שיהא כלי שרת, והיינו כדברי הרמב"ן שכל עיקר הלימוד שאנו למדים מציווי עשיית הכיור הוא שיהא כלי שרת. ועי"ש עוד מש"כ בזה.

² וכתב הקרן אורה (זבחים דף כא): "משמע דלכתחילה צריך לקדש ממי כיור דווקא, ובדיעבד כשר מכל כ"ש, אף על פי שאינן ממי הכיור. ויש לדקדק אי מה"ת מצוה לכתחילה לקדש מן הכיור, וכ"ש לא איתרבו אלא דיעבד. א"כ כה"ג ביוה"כ אמאי מקדש לכתחילה מקיתון של זהב (יומא מ"ג ע"ב), וכי משום כבודו של כה"ג לא יעשה מצוה כתיקונה, כיון דלכתחילה מצוה לקדש מן הכיור. וראיתי בירושלמי פרק טרף בקלפי (יומא פ"ד ה"ה) דפליגי התם ר' יונה ור' יוסא, ר' יונה אמר חוץ מקידוש ראשון, דקידוש ראשון צריך לקדש מן הכיור, ור' יוסא אמר אפילו קידוש ראשון. ופריך לר' יונה מברייתא דכל הכלים של מקדש ראשון לקדש. פתר לה חוץ מקידוש ראשון, מתניתא פליגא על ר' יוסא, הכיור והכין מעכבין, אלמא דקידוש ראשון עכ"פ הכיור מעכב, ומשני פתר לה מקומן מעכב. והשתא אי נימא דלכתחילה מצוה בכיור מה"ת מאי פריך לר' יונה מהא דכל הכלים ראשון לקדוש, דילמא היינו דיעבד, אבל לכתחילה מצוה בכיור, ולהכי קאמר חוץ מקידוש ראשון. אלא וודאי משמע דמאן דמכשיר שאר כלים לקידוש ראשון אפילו לכתחילה יכול לקדש בשאר כלים, ור' יונה ס"ל דלקידוש ראשון בעינן דווקא כיור. אלא דקשה לי אמאי לא פריך לר' יונה מר"י דמתניתין שם, דאמר דכה"ג מקדש בכל יום בקיתון של זהב, ובכל יום היינו קידוש ראשון. דשאר קידושי ליכא. הרי דס"ל לר' יהודה דאפילו קידוש ראשון לאו דוקא כיור. וכי תימא דלר' יהודה מודה ר' יונה דכל הכלים כשרים אפילו לקידוש ראשון. וכי קאמר ר' יונה לת"ק קאמר, דמחלק בין יום הכפורים לכל יום, והיינו משום דלא הוכשר כלי אלא לשאר קידושין של יוה"כ. דאם כן מאי פריך עליו מברייתא דכל הכלים ראשון לקדש כו' דילמא אתי כו' יהודה, וצ"ע. ועי' ק"ע שם.

ועיין בגר"י על הרמב"ם (הל' עבודת יוה"כ פ"ב ה"ג) שכתב בזה דדין קידוש ידים ורגלים ביוה"כ פ"ב שונה מדין קידוש ידים בכל השנה, ולכן בעינן בקידוש יו"ר פסוק מיוחדת בענין שיהיה בפנים, ואף דבכל ימות השנה איתא בזבחים דף כ' דאם קידש ידיו ורגליו בחוץ פסול, אלא משום דקידוש ידים ביוה"כ הוא דין אחר דילפינן לה (לעיל ל"ב ע"ב) ורחץ את בשרו וכו' אם אינו ענין לטבילה תנהו ענין לקידוש ע"ש עוד.

כיוצא בזה כתב בשו"ת קרבן (יומא דף כ"ג ע"ב) דקידוש ראשון של הכה"ג הי' בכיור, וזהו כדן קידוש ידים ורגלים של כל השנה דבעי כלי שרת, ומש"כ הרמב"ם דמקדש בקיתון היינו בשאר התשע קיורי, והכי איכא מאן דאמר בירושלמי שם, ועיין לעיל י"ב ע"ב בתוס'.

בכלי חמדה (פר' כי תשא אות ג') כתב ליישב על פי מה שכתב בשו"ת חתם סופר (או"ח סי' קע"ג) ליישב מש"כ הרמב"ם (הל' ביאת מקדש ה"ה הי"ג) דשיעור כיור הוא כדי לקדש ד' כהנים שנאמר אהרן ובניו, והם היו אהרן אלעזר איתמר ופנחס. והק' בכסף משנה דבימי המילואים היו גם נדב ואביהוא עמהם. ותיירץ החתם סופר דס"ל להרמב"ם דבימי המילואים שהיו חיובים בטבילה, שהיא רחיצת כל גופם, לא היו צריכים קידוש ידים ורגלים, שבכלל מאתים מנה, וא"כ לא הוצרכו לקדש ידים ורגלים מהכיור רק אחר ימי המילואים ואז כבר מתו נדב ואביהו.

וכתב דאין להקשות מיוה"כ דהכהן גדול מתחייב בטבילה וגם בקידוש ידים ורגלים. דהרי כתב הרמב"ם דביוה"כ פ"ב אם טבל ולא קידש ידיו ורגליו אינו חייב מיתה, הרי דבמקום טבילה ל"צ קידוש ידים ורגלים. עכנת"ד החת"ס. ולפ"ז מיושב למה היום קידוש הכה"ג מקיתון של זהב ולא מהכיור כאן דמעיקר הדין לא הי' צריך טבילה, אלא שתמה ע"ז דלא מצא ברמב"ם דין זה דביוה"כ פ"ב לא הי' מעכבת קידוש ידים ורגלים.

³ ומשמע שאם מכניסו לפניו כשר בכל מקום ומאן הקשו ע"ד המשך חכמה (שמות ל, יח) שדייק במש"כ שם "ועשית כיור נחושת וגו' ונתת שמה מים", ולא כתיב "ונתת בו מים", ומוכח שמקום הכיור מעכב. והיינו, דאע"ג דמבואר בגמ' דילפינן מקרא "ורחצו לרבות כלי שרת", היינו דאפשר לקדש ידים ורגלים שם בשאר כלי שרת, אך מ"מ בעינן שיהיה דוקא במקום הכיור. וסמך דבריו על הירושלמי יומא [ד, ה] דאיתא שם שר' יונה סובר דאפשר לקדש אף בשאר כלי שרת, והקשה הירושלמי דמתניתא פליגא על ר' יונה הכיור והכין מעכבין, והיינו דאם אין כיור וכן חשיב כאילו לא קידש ולא מהני שאר כלי שרת. ותיירץ הירושלמי "פתר לה מקומן מעכב", ופירש הפני משה "מקומן מעכב בעזרה בין אהל מועד ובין המזבח, אבל לענין קידוש כל כלי שאר ראיין לקידוש", ומבואר דאף שיכול לקדש בשאר כלי שרת צריך לעשות זאת דוקא במקום הכיור. עכ"ד.

והנראה בדעת הפני משה והמשך חכמה, שכל דבריהם הם דוקא בקידוש בשאר כלי שרת חוץ מכיור, דבזה המקום הוא לעיכובא, אבל אם קידש בכיור עצמו כשר בכל מקום בעזרה. והיינו, דאמת צריך דוקא כיור לקידוש ידים ורגלים, ומה שריבתה התורה שאר כלי שרת, זהו דוקא כשמקדש במקומו של הכיור, דבזה חשיב כאילו קידש בכיור עצמו. וזה מדויק היטב בלשון הברייתא "הכיור וכונו מעכבים", דאין זה סתם תנאי שצריך להיות במקום כיור, אלא שחשיב כאילו קידש בכיור עצמו, וממילא אפשר לומר שהכיור מעכב. אך כשמקדש בכיור עצמו, כשר אף בשאר העזרה משום שמקום הכיור אינו מעכב בקידוש.

ולפ"ז מה שאיתא בסוגיא בזבחים דאם קידש בכלי שרת בחוץ פסול, ומשמע דבפנים כשר, "כלי שרת" היינו כיור דוקא, אך בשאר כלי שרת, בעינן מקום כיור דוקא. דמה שאמרה הגמ' "כלי שרת" הוא לאפוקי כלי חול וכמו שכתוב בספא "בכלי חול בפנים פסול" היינו אף במקום הכיור, וזהו משום שלא אתרבי אלא שאר כלי שרת במקום הכיור ולא כלי חול. (דף על הדף זבחים דף כב).

⁴ וכתב הכסף משנה שפסק "שלא חילל" כי הוא בעיא דלא איפשטא, ומספק לא מחללינן עבודה. ובקריית ספר כתב ש"ממנו" נאמר למעט מכלי חול, ורק משום ששינה קרא וכתב "ממנו" במקום "בו" דרשינן למעט ולא בתוכו, ולכן מיעוט זה אינו גמור לפסול אלא רק לכתחילה.

ובקרן אורה הקשה אם לא נפשט הספק כיצד הביא הרמב"ם את הדרשא "ממנו" ולא בתוכו שממנה למדו לפסול קידוש בתוכו. וראה לב אריה בחולין [קז א] ודבריו תמוהים.

ומדברי הרמב"ם מוכח לכאורה שהנידון לפסול קידוש בתוכו אינו מדיני הכיור, אלא משום צורת מעשה הנטילה, שהרי פסל גם בתוך כלי שרת, אך בקריית ספר כתב שהוא הדין בשאר כלי שרת שהתברר דומיא דכיור, ומשמע שאינו מדיני מעשה הנטילה.

⁵ ועי' או"ש פסוה"מ פ"א הי"ח, ומראה כהן זבחים שם, ושו"ת בית יצחק יו"ד ח"א סי' ב בשוליי המכתב אות ג, בטעם שאין העבודה נפסלת מספק.

⁶ כתב התשובות והנהגות (קונטרס בדיני קריעה, אנינות, קבורה וכו') (ח"ד סי' רעד) - הערות פרק ז - טהרת מת)

תמהני שהרמב"ם בפ"ה דביאת מקדש הלכה י"א פוסק הטביל ידיו ורגליו במי מקוה אפילו במעין אין זה קידוש כלל עד שירחץ בכלי, ומשמע שבידיו ורגליו לא מועיל כשטבל אותם, ולא פירש שאפילו טבל כל גופו לא מועיל לקידוש ידים ורגלים וכדמשמע ברש"י בזבחים כ: דקמ"ל שטבילה דבר חשוב, והיינו טבילה ממש ומ"מ לא מועיל וצ"ב).

⁷ ובכסף משנה נקט שגם הרמב"ם לא הכשיר אלא בקודח מתוכו, וביאר כתוספות שנוטל מים מהכיור וסמך על דבריו בסמוך שכתב ששיעור מי הכיור הם לד' כהנים. וגם הראב"ד לא התכוון לחלוק על הרמב"ם אלא שהוסיף ביאור בדבריו.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה יב

כל המימות כשרים לקידוש בין מים חיים בין מי מקוה, ובלבד שלא ישתנה מראיהן⁸, אלא יהיו כמים הכשרים לטבילה¹⁰⁹, טיט הנרוק שהפרה שוחה ושוחה ממנו משלים למי כיוור¹⁴¹, זה הכלל כל המשלים למי מקוה משלים למי כיוור¹⁴².

הלכה יג

כמה מים צריכין להיות בכיוור אין פחות מכדי לקדש¹⁴³ ממנו ד' כהנים שנאמר אהרן ובניו והיו אלעזר ואיתמר ופינחס עמהם הרי ארבעה¹⁴⁴.

אולם בזבח תורה כתב שדעת הרמב"ם שרק לכתחילה צריך שיעור ד' כהנים, וכיון שכאן כתב את דין הקידוש מכלי שרת שהוא עצמו דיעבד, כי לכתחילה נוטל מן הכיוור, לכן לא הצריך שיטול לכתחילה ממי הכיוור. ועיי' בזה בחידושי הגרי"ז (מסכת זבחים דף כא.).

כתב בשו"ת צ"ץ אליעזר (חלק ג סימן לב): בפירוש בקודח בתוכו נחלקו רש"י ותוס', רש"י מפרש הכוונה שקודח דופנו של כיוור ותוחב בתוכו כלי קטן ומקצתו לחוץ ויונק ממי הכיוור ומצויא, ומוסף וכותב אבל באפי נפשיה בעינן שיעור ארבעה כהנים (עיי' שם בנ"א) והתוס' מפרשים הכוונה של קודח מתוכו, שנוטל ממימיו בכלי קטן וכשירה לקדש כיון דבאין מכלי גדול.

הרי לנו מזה מחלוקת בהלכה בין רש"י לתוס'. והיינו אם הכהן ירצה לקחת ממי הכיוור אל תוך כלי וליטול מהכלי האחד, לדעת רש"י צריך שגם הכלי האחר יהא בו נמי שיעור ארבעה כהנים, ולדעת התוס' אין צריך ומספיק במה שהמים באין מכלי גדול המחזיק זה השיעור, ועיין בזה ברמב"ם בפ"ה מה' ביאת המקדש הי"א ובהשגת הראב"ד ובכ"מ שמוכיח שדעת הרמב"ם וגם הראב"ד כדעת התוס'.

ונראה לענ"ד להביא הוכחה כדעת התוס' מדברי תרגום יונתן בן עוזיאל בפ' כי תשא (ל' - י"ט) על הפסוק של ורחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם, שכותב ויסבון מנייה בנטילא דריא ויקדשו במוהי אהרן ובניו ית ידיהון וית רגליהון, וכן כותב בפ' פקודי (מ' - ל"א) ונסבין משה ואהרן ובניו מנייה בנטילא ומקדשין מניה ית ידיהון וית רגליהון, הרי לנו שהיונתן בן עוזיאל מפרש שאופן הקידוש לא היה ישר מהכיוור כי אם היו לוקחים ממימיו אל כלי טהור ומהכלי הטהור היו רוחצים ידיהם ורגליהם, ובע"כ שהכלי הזה לא היה מחזיק כדי ארבעה כהנים דאל"כ לשם מה היו צריכים הכיוור בכלל, דהא הכלי הזה בודאי היה כלי שרת דמכלי חול אין מקדשין כדאייתא בזבחים שם (ד' כ"ב), ואם היה גם מחזיק כדי ד' כהנים כפילות הכלים לשם מה, וא"כ הרי מזה ראייה לדעת התוס' דלא איכפת אם נוטלין בכלי קטן מכיון שהמים באין מיהת מכלי גדול. עיי"ש עוד.

⁸ כתב העמודי אש (סימן טז): בשו"ת משכנות יעקב [חלק יורה דעה סימן מד] תמה על מה שפסק בשלחן ערוך סימן כא דמעיינן אינו פוסל בשינוי מראה. דהא בסוגיא דסוטה משמע דגם מעיין נפסל בשינוי מראה, מדאמרו שם כל שנעשה בהם מלאכה לא נקרא מים חיים, ורבנן דר"י דסברי דלא גמרין ממצורע, סברי מה מים שלא נשתנו. ומשמע דסתם מים לא נשתנו, ואם כן כל שכן ר"י דבעי מים חיים דבעי גם כן שלא נשתנו דמצריך כלי חדשה ממש, וכל שכן דפסול נתאכמו. ומשמע לכאורה מכאן דגם מעיין הוא מים חיים נפסל בשינוי מראה, דכל שנשתנו לא מקרי מים חיים אף במעיין. עכ"ל. ודבריו תמוהים ולא עיין במקור הדברים בדברי הראב"ד בבעלי הנפש [שער המים] שכתב וזה לשונו: הא דאמרין שאין מעיין נפסל בשינוי מראה, דוקא לטבילות נדה וזבה ושאר טבילות דלא בעינן מים חיים, אבל לקדש בהן מי חטאת נפסלין. ואפילו שנשתנו בשריית סמינים או מחמת עשן כו'. ולענין מצורע נמי אמרין במסכת סוטה כו'. עכ"ל. הרי דהיכא דבעינן מים חיים גם הראב"ד מודה דגם במעיין פסול נשתנו ואם כן לא קשה מהסוגיא דסוטה. ובאמת הזכיר הראב"ד בעצמו שם אותה הסוגיא דהתם לפי דר"י למד הגזירה שוה ממצורע, ואם כן בודאי יהיה אסור גם במעיין שנשתנו כמו גבי מצורע דבעינן מים חיים, מה שאין כן גבי נדה וזבה. וכן נראה להדיא מדברי הרמב"ם הלכות מקוואות [פרק ז הלכה א] ששם כתב רק גבי מקוה שנשתנה מימיו וכן בכל הפרק, שמע מינה שרק גבי מקוה סובר כן. ומה שכתב בהלכות ביאת המקדש [פרק ח הלכה יב]: 'כל המימות כשרים לקידוש בין מים חיים בין מי מקוה ובלבד שלא ישתנו מראיהן', על כרחן צריך לומר דקאי רק אסיפא אמקוה ולא אמעיין. ועיין משנה למלך שם שרמזו להלכות מקוואות, כוונתו כמו שכתבתי. ומה שכתב המשכנות יעקב: 'ולא ידעתי למה כתב הראב"ד בפשיטות דאין מי מעיין נפסלין בשינוי מראה', כבר כתב הראב"ד שם דבכל לשון משנתנו לא נאמר רק גבי מקוה. ונראה לי להוסיף לפי מה שכתב הראב"ד שם דעיקר הפסול של שינוי מראה דפוסל המקוה למדו בתורת כהנים [פרשת שמני פרשה י סימן ט]: 'מקוה מים יהיה' - ולא מקוה של שאר משקים, אלא קשה מהסוגיא דסוטה פסול מראיהן פסול אפילו מחמת עצמן וכמוש"כ. ועיי' בשו"ת יהודה יעלה (אסאד, חלק א - יורה דעה סימן רכו).

מיים יהיה, שמע מינה שרק גבי מקוה הדין כן, ומנין לנו ללמוד כן גבי מעיין. וכן פסק הרשב"א להדיא בשער המים, וכן ראוי להורות דלא כהמשכנות יעקב.
⁹ כתב הראש יוסף (מסכת חולין דף קו). דמדכתב שיהיו כמים כשירים לטבילה ובטבילה מי צבע אין פוסלין, ה"ה בכיוור דאין פוסלין. עיי"ש בדבריו.
¹⁰ כתב המרומי שדה (מסכת סוטה דף טו): ועדיין צ"ע בסוגיא זו, דלפי דבריו מבואר דמים שנשתנו מראיהם פסול לקידוש ידיים ורגלים ואפילו שנשתנו מחמת עצמן. והרי הרמב"ם בהל' ביאת מקדש פ"ה הי"ב כתב כל המימות כשרים לקידוש בין מים חיים בין מי מקוה ובלבד שלא ישתנה מראיהן אלא יהי' כמים הכשרים לטבילה. וזה תמוה דהא מים לטבילה כשר בשינוי מראה אפילו שנשתנה מחמת דבר אחר, ורק שנשתנה ע"י יין וכדומה אז פסול, ואין מקום לבאר אלא ע"י הגהה כמים הכשרים לנטילה, וכתב קאמר דנשתנה מראיהן פסול אפילו מחמת עצמן וכמוש"כ. ועיי' בשו"ת יהודה יעלה (אסאד, חלק א - יורה דעה סימן רכו).

עוד ראה אריכות רבה בזה לחיד"א בברכ"י סי' קס.
¹¹ כתב האבן האזל (הלכות ביאת המקדש פרק ה) דבקרן אורה בזבחים כב הקשה דמה מהני במי כיוור הא בעינן שיעור מים שירחצו ד' כהנים ובטיט הא אין רוחצין, ובשלמא לרביעית של נטי' דלשני סגי בפחות מרביעית רק דבעינן לראשון שיעור רביעית שהוא שיעור חשוב ולכך טיט הנרוק משלים, אבל בכיוור הא בעינן שירחצו ד' כהנים אם לא שנאמר דהתם נמי שיעורא בעלמא גמירי כדי לקדש ד' כהנים עכ"ד. ועיי"ש עוד מש"כ בזה.

ובחידושי הגרי"ז במסכת זבחים דף כב כתב: אמר ר"ל כל המשלים למי מקוה משלים למי כיוור לרביעית אינו משלים אילימא למעוטי טיט הנדוק היכי דמי אי דפרה שוחה ושוחה ממנו אפי' לרביעית נמי. והנה לשיטת התוס' דטיט הנדוק אינו משלים רק לשיעור מ' סאה, אבל להטביל בו אינו מועיל, ואם ננקוט כן כדעת הרמב"ם, [שלכאורה כן מבואר ברמב"ם הל' מקוואות (פ"ח ה"ט) דכ' להא דטיט הנדוק "דהרי זה נמדד עם המקוה" דמשמע דרק נמדד לשיעור, אבל לא להטביל בו], א"כ גם לגבי טבילות ידיים אינו יכול להשלים טיט הנדוק רק לשיעור רביעית, אבל מעשה רחיצה לא יהיה כשר ליטול ידיו בו, והניחא לדעת התוס' (ד"ה בין) דמרבועית נוטלים לידים ואפילו לשנים, דקאי על מים הראשונים, הרי דגם רביעית דנטילת ידיים הוא רק שיעור רביעית, אבל למעשה רחיצה לא בעי דוקא רביעית, ולכן אם רק נקרא שם רביעית נוטלים ממנו אפילו לשנים, אבל לשיטת הרמב"ם (פ"א ממקוואות ה"ח) דהא דנוטלים אפילו לשנים הוא רק על מים שניים, אבל מים הראשונים בעי רביעית שלם אף למעשה נטילה, וא"כ טיט הנדוק אינו כשר למקוה לטבול בו רק להשלים לשיעור, אין יושכר לנטילת ידיים, כיון דשם לא שייך השלמה כלל דהא בעי רביעית שלם למעשה נטילה וצ"ע.
¹² כתב בשו"ת יהודה יעלה (אסאד, חלק א - יורה דעה סימן רכו): 'צל"ע דמסקנא בזבחים כ"ב נטל סאה ונתן סאה וכו' קאמר אבל יחוש' אדומים אפילו בעיניהו נמי. ועיין רש"י בשבת קמ"ד ע"ב בד"ה ר' פפא וכו' וברכ"י יוסף סי' קנ"ט ותוס' שבת רס"י ש"ך מזה ותל"מ בזה.

¹³ כתב השפת אמת במסכת זבחים דף יט: בגמ' כיוור שאין בו כדי לקדש כו' פירש"י שצריך להחזיק כל כך ולפ"ו אפשר דאפי' נתרוקן אח"כ כל שיש בו כדי קידוש כהן א' סגי וברמב"ם (פ"ה מה' בהמ"ק ה' י"ג) כ' הלשון כמה מים צריכין להיות בכיוור אין פחות מכדי לקדש כו' ולפ"ו י"ל דלעולם צריכין להוסיף בו מים כשיעור זה:

¹⁴ כתב האבן האזל (הלכות ביאת המקדש פרק ה): שנאמר אהרן ובניו וכו', בגמ' איתא משה אהרן ובניו והוא פסוק בפ' פקודי, ופירש"י משה ואהרן תרין ובניו תרין, וכונתו ליישב דלא יקשה הלא באותה שעה היו גם נדב ואביהוא אלא דלא ילפינן אלא מדרכתי ובניו דמשמע לפחות שנים והרמב"ם כתב פסוק הנאמר בפ' תשא גבי ציווי עשיית הכיוור ובודאי היה גירסתו כן בגמ' אלא שהקשה ה"כ שבוזמן שנאמרה אותה פרשה עדיין לא מתו נדב ואביהוא, וא"כ הוה ליה לאצרוכי שיהיו מים בכיוור כדי לקדש חמשה או ששה, וכונתו דבלא פנחס יהיו חמשה ועם פנחס ששה, ומביא הכ"מ גירסתו רש"י דלגירסתו מיושב. והנה מתחלה נבאר למה לא ניחא להרמב"ם בגירסת רש"י, ונראה דסובר דמפסוק הנאמר בפ' פקודי לא נוכל ללמוד דהוא עיכוב לדינא, דהא לא כתיב בגדר ציווי וכתוב רק ויעש את הכיוור וגו' ורחצו ממנו משה אהרן ובניו, אח"כ ראייתו שכבר עמד ע"ז הבה"ז והצ"ק דחק ליישב ע"ש, וא"כ מיושב מה דלא ניחא להרמב"ם בגירסת רש"י.

ובשו"ת דברי יציב חלק חושן משפט סימן צה כתב עוד דיש לומר דל"מ שזבחים ק"א ע"ב לא נתכנה פנחס עד שהרגו לזמרי וכו' עד ששם שלום בין השבטים, א"כ לא כיהן עם אהרן ובניו בשעת ציווי ורחצו אהרן ובניו שברפת תשא, וההכרח לומר מקרא דפרשת פסוקי שנאמר משה עמהם בקרא. ושם בדף ק"א ע"א ר' יהודה ור"ש אמרין מפני טומאה נשרפה שאם אתה אומר מפני אנינות וכו' הלא פנחס היה עמהן עיני שם, ומבואר דל"ל שכבר נתכנה פנחס מעיקרא, ור' נחמיה סבר כד"א אמר ר' חנינא שלא נתכנה וכו' כמבואר שם בע"ב. וכן נראה מ"ש בתרגום יוב"ע [במדבר כ"ד ח'] בנסים שנעשו לפנחס שלא נטמא על ידם מן בגלל דלא יסתאב כהנא באהלי דמיתא עיני שם, ומוכח דכהן היה מאז. ולפ"ו א"ש גירסת הרמב"ם דפנחס בכלל הד' כהנים לעיכובא ולא משה [שלא היה בכלל הציווי]. ועיין בברה"ז וצאן קדשים שם בדף י"ט ודר"ק. ועיי' מה שפלפל בזה בשו"ת צ"ץ אליעזר חלק ח סימן ז.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה יד

מי כיוור נפסלין בלינה כמו שביארנו¹⁵, וכיצד היו עושין משקעים אותו¹⁶ במי מקוה או במעיין ולמחר מעלין אותו או ממלאין אותו בכל יום בבקר.

הלכה טו

הים שעשה שלמה כמקוה היה, מפני שאמה של מים היתה עוברת בתוכו מעין עיטם, לפיכך לא היו מימיו נפסלין בלינה כמי הכיור¹⁷ וממנו היו ממלאין הכיור.

הלכה טז

כיצד מצות קידוש, מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ושוחה ומקדש¹⁸, וכל החוצץ בטבילה חוצץ בקידוש ידים, ואינו מקדש כשהוא יושב מפני שהוא כעבודה, ואין עבודה אלא מעומד שנאמר לעמוד לשרת.

¹⁵ הרמב"ם [פ"ג מבית הבחירה הי"ח] כתב "שהכיור מכלי הקודש, ומקדש, וכל דבר שיתקדש בכלי קודש אם לן נפסלי", וכן כתב [בפ"ה מביאת מקדש הי"ד] מי כיוור נפסלין בלינה. ובקריית ספר כתב שפסול מי כיוור הוא רק מדרבנן.

אך באבן האזל [בביא"מ שם] דייק שנפסלין בודאי מן התורה, ולפיכך תמה הרי להלן [קד ב] מספקא לן אם לינה פוסלת בדבר שאינו נאכל, ופסק הרמב"ם [פי"ט מפסוהמ"ק ה"ג] שדינם ספק, ולמה במי כיוור הכריע מספק לחומרא. [ודן אם הם ראויים לשתיית סוטה, או שבעל כרחיה אין חשובה שתיה]. וכתב שקושיא זו לכאורה תלויה אם חל על הידים פסול לינה, שאם כן גם במי כיוור חל פסול אף שלא הוקדשו בכלי כיוון שעומדים לצורך הקידוש, אבל אם לא חל פסול, אלא חסר בקידוש לגישה חדשה, אם כן הפסול במי כיוור הוא מפני קידוש כלי, ויש בהם ספק, וקשה כנ"ל.

¹⁶ הנה הרמב"ם כתב בפירושו המשנה [פ"ג מ"ח] דמוכני הוא כלי סביב לכיור שלא נתקדש בכלי שרת, ושם היו מניחין את המים תמיד כדי שלא יתקדשו ויפסלו בלינה, והיו שותתין מאותו כלי לכיור כדי הצורך ראשון ראשון, ע"כ. וכך הם דבריו בספ"ג מהלכות בית הבחירה (הי"ח). והשיגו הראב"ד וז"ל: א"א, דברים זרים אני רואה בכאן, ואנו מקובלים שהמוכני אינו מקבל מים, והוא גלגל שהיו קושרים בו את הכיור בחבל ומשקעין אותו הוא ומימיו בבור העזרה בערב כדי שיהיו מימיו מחוברים ולא יפסלו בלינה, ומפורש כל זה ביומא ובזבחים], ופירש כדברי רש"י.

וכתב הבאר שבע (מסכת תמיד דף כח): נראה שהרמב"ם ז"ל גופיה חזר בו בפ"ה מהלכות ביאת המקדש (הלכה י"ד), שכתב שם וז"ל מי כיוור נפסלין בלינה, וכיצד היו עושין משקעים אותו במי מקוה או במעיין ולמחר מעלין אותו, ע"כ. וזהו ממש כדפרש"י. ותמיה אני על הראב"ד שלא הזכיר זה בהשגותיו. וכן מוכני של השידה בפרק י"ח דכלים (משנה ב') פירש הרמב"ם ז"ל בפירושו המשניות שלו שהוא גלגל ואופן, ואלו בחבורו בפ"ג דכלים (הלכה ה') כתב שהוא תיבה, והראב"ד השיגו וכתב עליו מעולם לא שמענו מוכני פירושו תיבה, אלא גלגל ואופן כמו ששינונו אף הוא עשה מוכני לכיור כו'.

ובאמת שכבר כתב הכ"מ בהל' בית הבחירה שם נראה מדבריו האלה שהם כפירש"י והראב"ד. ואפשר שרבינו מפרש שני הפירושים וכאן כתב האחד ושם כתב האחר עכ"ל. ובפ"י מראה הפנים לירושלמי מסכת יומא פרק ג כתב דנראה שאין הדבר כן אלא דכך היא שהרי בין לפירוש"י ובין לפירש"י ע"כ שמקודם שעשה בן קטין המוכני היה צריך ג"כ תיקון לשקע אותו כדי שלא יהו מימיו נפסלין בלינה א"כ לרש"י היו משקעין מקודם בחבל ותיקן בן קטין שיהא נוח לשקעו בגלגל ולהרמב"ם בתחלה היו משקעין אותו בחבל וזהו דבריו בפ"ה מביאת המקדש וכשעשה בן קטין המוכני לא היו צריכין לשקעו כלל כמבואר וזהו דבריו בבית הבחירה דשם קחשיב מה שעשו בני הגולה וכן מה שעשו אח"כ וזהו פשוט. עוד ראה אריכות בשו"ת ציץ אליעזר חלק ח סימן ז. ובהערות הגרי"ש אלישיב למסכת יומא דף לו. ובס' מעשי למלך על הרמב"ם.

¹⁷ בתוס' בזבחים כא'. ד"ה כיוור השני מבואר ששיקוע הכיור אינו מועיל אלא למנוע ממימיו להיפסל בלינה, אבל אינו מועיל להכשיר מימיו שכבר נפסלו בלינה

¹⁸ בס' דף על הדף זבחים דף יט: ציין שכותב הגאון ר' משה שטרנבוך שליט"א בספר זבחי קודש (ע' פד): יש לעיין האין היה צורת הקידוש, לכאורה ברגלים נטלו עד הברכים וכן מפורש בגר"א בפירושו לתוספתא רפ"ב ידיים וא"כ א"א לרחוץ רגליו אלא כשמרימם, וכן ברמב"ן בחומש מפרש בטעם מצות קידוש, שהרגלים מלוכלכות, ומשמע שרוחץ גם תחת עקביו, וא"כ רש"י מפרש בפרשת כי תשא שקידש ידיו ורגליו בבת אחת, וזה תמוה שמרים שניהם ואי אפשר, ע"ש בסוגיא דמקשה על ריב"ז כן, וצ"ל שזה אחר זה קידש, ימין ושמאל, והיה בבת אחת שניהם.

ושאלתי למרן הגאון בעל הקהלות יעקב זצ"ל בצורת קידוש, דמסוגיין משמע שלא הגביה, ומסברא משמע כל הרגלים, ואמר לי, שעבודת ביהמ"ק אין בכוחנו להשיג האין היו כל העבודות ולא אמר דבר ברור ורפאי בידיה, ובמהרה נזכה ונחזה בביהמ"ק בב"א ונראה האין מצות הקידוש.

עוד כותב (שם): עוד יש להעיר דאם מניח ידו על רגליו צריך לחזור וליטול שנגע ברגליו. ובשפת אמת כתב שהיה מקום מגולה, אכן לעיל הבאנו מהגר"א דמהברכים רחץ והרים המכנסים, וא"כ היה ממקומות המכוסים, וא"כ נצטרך לומר שלא נגע אלא החזיק בסמוך לרגליו [ולמ"ש הבן איש חי שמקומות המכוסים אחר רחיצה דינם כמקומות המגולים, א"ש], ועכ"פ עניני קידוש ידים ורגלים אינו ברור לי, ובמהרה יבנה ביהמ"ק ונזכה לראות כהנים בעבודתם, והכל יתחוו כמשה מפי הגבורה.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

פרק ו

הלכה א

כל כהן שיש בו מום¹⁵² בין מום קבוע בין מום עובר לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים¹⁵³, שנאמר אל הפרוכת לא יבוא ואל המזבח לא יגש, ואם עבר ונכנס לוקה¹⁵⁴ אף ע"פ שלא עבד¹⁵⁵,

¹⁵² בס' מעשי למלך ציין דהנה במג"א סי' נ"ג וכן בא"ר הביאו תשובת מהר"ם שכ' וז"ל שאלת על אדם שנפלו זרעותיו אם ראוי להיות ש"ץ פשיטא דראוי וראוי הוא דאין מומין פוסלין אלא בכהנים ולא בש"צ אדרבא מצוה מן המובחר דמה הקדוש ברוך הוא חפץ להשתמש בכלים שבורים דכ' לב נשבר ונדכה ומשמע אפי' לש"ץ קבוע וראי' מפ"ק דחולין דאין מומין פוסלין בלויים וכשרים לעבודת השיר והביא במג"א דברי הזוה"ק דהא דהקב"ה משתמש בכלים שבורים היינו דוקא בלב נשבר דכא ושפל רוח אבל מי שיש בו מום הוא פגום ולכן כהן בע"מ פסול לעבודה ע"כ בש"ץ יש ליזהר. ועי"ש עוד מש"כ בזה. עוד ראה בזה בשו"ת הרב"ז חלק א (אורח חיים, יורה דעה) סימן ג.

¹⁵³ עי' במשנה למלך שחקר אם פ"י מן המזבח ולפנים הוא מסוף המזבח דהיינו ממקום שמתחיל הכ"ב אמה שהיו בין האולם ולמזבח אבל מקום המזבח שהיה ל"ב אמה אינו בכלל האיסור או דלמא מתחילת המזבח היה האיסור.

עוד ראה באבן האזל שכתב: הנה צריכים אנו לבאר עיקר דין כניסה למזבח דכאן בהלכה כתב הרמב"ם לא יכנס למקדש מן המזבח ולפנים, ובמנין המצות שלפני הלכות ביאת המקדש כתב במצוה י"ב שלא יכנס בע"מ להיכל ולמזבח, וכן בסה"מ ל"ת ס"ט כתב שהזהיר כהן בע"מ מהכנס למקדש ר"ל המזבח ובין האולם והמזבח וההיכל, ומבואר דמה שכתב כאן מן המזבח ולפנים היינו מתחלת המזבח, והרמב"ן בסה"מ כשהשיג עליו לומר דאינו חייב אלא בעבודה כתב וז"ל וכן נ"ל עוד מלשונם שלא אסרו עליו אלא המקום הנקרא בין האולם ולמזבח כ"ב אמה כלשון ששנינו המזבח ל"ב בין האולם ולמזבח כ"ב ואילו הי' מן הכתוב הזה היתה המניעה נ"ד אמה לפני ההיכל אלא שהם מעלות וכל דלהדי מזבח כיון דאיכא מזבח אית ליה היכרא גם זו שלא כדברי הרב בכניסת המזבח ובין האולם ולמזבח וההיכל עכ"ל.

¹⁵⁴ כתב המעשה רקח: הקשה מרן ז"ל דבפי"ט מסנהדרין נראה מדברי רבינו שאינו לוקה אא"כ נכנס להיכל ע"כ. ולכאורה היה נראה דהתם דבר בקיצור וסמך למ"ש בפרקין ותדע עוד דכתב סמוך לו שתוי יין שנכנס לשם ובפ"א פסק רבינו דשתוי יין אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים וידוע דאזהרתו מ"יין ושכר אל תשת וכו' אך אם באנו לדייק דברי רבינו שכתב ואם עבר ונכנס לוקה אף על פי שלא עבד דהך אף על פי שלא עבד הוי שפת יתר אפשר דכוונת רבינו דאם נכנס בשעת עבודה אפי' מן המזבח ולפנים דהיינו מתחילת הל"ב אמות של המזבח לוקה אך שלא בשעת עבודה אינו מתחייב אלא מן ההיכל ולפנים וכן יש לכונן דברי רבינו בספר המצוות לאוין ס"ט שכתב שהזהיר כהן בעל מום מהכנס למקדש ר"ל המזבח ובין האולם והמזבח וההיכל וכו' ע"כ כלומר דהאי כדיניה והאי כדיניה ומכוון ג"כ למאי דתנן פ"ק דכלים בין האולם והמזבח מקודש מהם שאין בעלי מומין ופרועי ראש נכנסין לשם כלומר בהחלט אפילו שלא בשעת עבודה והרב חיים אבולעפיה ז"ל בס' עץ החיים פרשת אמור חילק באופן אחר עיין עליו ועיין עוד להמל"מ ז"ל:

¹⁵⁵ בחידושי ר' חיים הלוי ציין דנחלק ע"כ הרמב"ן במצוה ס"ט שם וכתב דליכא איסור מיוחד בבעל מום על ביאה וכניסה אלא על עבודה בלבד, והא דתנן בפ"א דכלים דבין האולם ולמזבח מקודש ממנו שאין בעל מום ופרועי ראש נכנסין לשם, לדעת הרמב"ן הוא זה מעלות דרבנן, אכן הראב"ד לא נחלק על בעלי מומין.

ובשו"ת בית הלוי חלק א סימן ב ציין שכתב המשנה למלך בפרק ט' מה' ביאת המקדש דלדידי כ"ש דזר חייב גם בביאה רקנית בין האולם ולמזבח יעו"ש

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

ואם עבד במקדש¹⁵⁶ פסל וחילל עבודה ולוקה אף על העבודה, שנאמר אשר יהיה בו מום לא יקרב, מפי השמועה¹⁵⁷ למדו שאזהרה זו שלא יקרב לעבודה.

הלכה ב

וכן בעל מום עובר שעבד פסל ולוקה שנאמר כל איש אשר בו מום לא יקרב¹⁵⁸, מפי השמועה למדו שזו אזהרה לבעל מום עובר¹⁵⁹, ואין בעלי מומין שעבדו במיתה אלא במלקות בלבד.

---

¹⁵⁶ בס' צרור החיים ציין דראיתי למוהר"י אלפאנדארי ז"ל בספר מוצל מאש סימן נ"א שנסתפק אם צריך שיעבוד עבודה תמה או אפי' מקצת עבודה כמו שכתב הרמב"ם בפרק ט' מהלכות אלו גבי זר דאינו חייב רק בעבודה תמה יעו"ש וטמא שעבד שכתב הרמב"ם בפרק ד' דכל קירוב עבודה כעבודה וחייב עכ"ד:

והנה לכאורה עלה על דעתי לומר שאין כאן מקום להסתפק כלל דמאי דבעינן גבי זר וטמא עבודה תמה אינו אלא לענין מיתה דתרווייהו מחד קרא נפקי כמו שכתב רש"י בפ' פרת חטאת דף קי"ב ע"ב על מתניתין דהיוצק והבולל וכו' דאין חייבין לא משום זרות ולא משום טומאה וכו' יעו"ש וכל חייבי מיתות בפסולי עבודה מזרות גמרינן וכדמוכח מהך מתניתין דפרק פרת חטאת וכמו שכתב רש"י נמי בריש פרק ב' דזבחים דף י"ח ע"א אבל לענין מלקות הזר גופיה מחוייב אף בעבודה שאינה תמה כדמוכח מההיא מתניתין דפרק חטאת וכמו שכתב רבינו ז"ל בפרק ט' מהלכות אלו גבי זר. ואם כן כיון שבכהן בעל מום לית ביה מיתה כי אם מלקות ודאי דכשם דבזר לוקה אף בעבודה שאינה תמה הכא נמי בכהן בעל מום דחייב מלקות בעבודה שמחייב עליה זר מיתה או מלקות וכו'. עיי"ש.

¹⁵⁷ כתב בשו"ת הרדב"ז (ללשונו הרמב"ם): עוד שאלת על לשון הרב וז"ל כל כהן שיש בו מום וכו' ואם עבד במקדש פסל וחילל עבודה ולוקה אף על העבודה שנאמר אשר יהיה בו מום לא יקרב מפי השמועה למדו שאזהרה זו שלא יקרב לעבודה וקשיא לך מקרא מלא דבר הכתוב ומאי מפי השמועה.

תשובה מפי השמועה למדו שאפי' נכנס לצורך הקרבה לוקה משום נכנס בעל מום למקדש דסד"א דלהוי פטור וקרא דאך אל הפרוכת לא יבא וגו' היינו היכא דנכנס שלא לצורך עבודה אבל לצורך עבודה הו"א דפטור אמר קרא לא יקרב להקריב דהו"ל למכתב לא יקריב מאי לא יקרב להקריב אפי' להקריב לא יקרב וודאי מפי השמועה הוא דדרשינן להאי קרא הכי ולזה דקדק הרב ז"ל כשהביא הפסוק לא סיימו וכתב שנאמר אשר יהיה בו מום לא יקרב משמע דקרא לא מיירי אלא לענין קריבה ומה שכתב בסוף לשונו אזהרה זו שלא יקרב לעבודה הכי פירושו שלא יקרב אפילו לצורך עבודה. וא"ת גם זו מאידך קרא נפקא דכתיב ואל המזבח לא יגש לא קשיא דאתא קרא לחייב הנכנס אפי' למזבח שלא לצורך הקרבה ולא זו אף זו קאמר.

¹⁵⁸ ובסהמ"צ ל"ת עא; החינוך מצוה רעו, מנו זאת במנין המצוות ללאו מיוחד, ועי"ש שהביא מפסוק כא: כל איש אשר בו מום מזרע אהרן וגו'.

¹⁵⁹ ובדרך אגב נציין למש"כ בשו"ת בית יצחק דרשות (בסוף חלק חושן משפט) דרוש ז שכתב: הנה חתני הרב הגדול מ' נתן נ"י (וכעת הוא הרב הגאון הגדול אבד"ק רישא) הערני להסתפק במקדיש בעל מום עובר אי עובר משום מתפיס בעלי מומין למזבח. ועיין רמב"ם פ"א מאיסורי מזבח הלכה ה' שכ' אחד בעל מום קבוע או בעל מום עובר אם הקריבו עובר בכל אלו שנאמר לא תזבח לד' וגו' מפי השמועה למדו שזו אזהרה לבעל מום עובר והיא מהספרי. וע' בכסף משנה דמייתי להרמב"ן בהשגותיו שכ' וכך אמרו בספרי וישנו בגמ' תמורה אשר בו מום אין לי אלא מום קבוע מום עובר מנין ת"ל כל אשר בו מום ובשניהם עובר בכל חמשה שמות הללו. הנה מ"ש וישנו בגמרא תמורה לא מצאתי לע"ע בגמ'. ועכ"פ מבואר מדברי הראב"ד דעובר בחמשה שמות ומשמע דה"ה דעובר משום בל תקדיש. ושוב מצאתי במנחת חינוך מצוה רפ"ח שמסתפק אי עובר משום בל תקדיש בבעל מום עובר. א"כ שפיר מקשה בגמ' למ"ל קרא דל"ל קרא דאסור להקדיש לשעיר המשתלח. ות"ל דאין הגורל קובע אלא בראוי לשם ואי דה"א שיקדיש בעל מום שיכול לתקנו איך יטיל הגורל הרי הגורל קבעו לשם קודם שיחתוך המום ואז עובר משום בל תקדיש שהרי הוא מקדיש לשם בעל מום ולע"ע הוא בעל מום ושפיר מקשה. ואף אם נאמר דבעל מום עובר אינו עובר משום בל תקדיש מ"מ יקשה שפיר דהרי קרא מיירי בבעל מום קבוע ורק שהקשיתי לתוס' דיש בעל מום קבוע שיש לו תיקון דילמא קרא להכי איצטרך ולהנ"ל ל"ק דבעל מום קבוע ודאי עובר משום בל תקדיש ואיך יטיל הגורל

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה ג

כל המומין כולן אחד שהיו בו מתחלת ברייתו ואחד שנולדו בו אחר כן בין עוברין בין שאינן עוברין הרי זה פסול עד שיעבורו¹⁶⁰.

הלכה ד

מום קבוע כגון שבר רגל או שבר יד, ומום עובר¹⁶¹ כגון גרב או ילפת והיא החזזית¹⁶², ולא המומין הכתובין בתורה בלבד הן שפסולין בכהנים אלא כל המומין הנראין בגוף שנאמר כל אשר בו מום מכל מקום ואלו הכתובים בתורה דוגמא הן¹⁶³.

ויעבור בשעת הגורל משום כל תקדיש וזה ישוב נכון וברור. שוב ראיתי ברמב"ם פ"ג מאיסורי מזבח ה' י' שכ' וכן המקדיש מחוסר זמן הרי זה כמקדיש בעל מום עובר ואינו לוקה וכ' המ"ל דאיסורא איכא א"כ הדין מבואר:

¹⁶⁰ וכתב המעשי למלך הלכות ביאת המקדש פרק ו: אבל אח"כ כשר, וקשה לי הא כיון שנדחה א"ח ונראה דהרי בקרבנות למ"ד בע"ח נדחים צריך קרא מום במ עבר מומם ירצו וא"כ באדם דלכו"ע שייך דיחוי כמש"כ הרא"ש סוף פ' ואלו מגלחין וקרא ליכא דאם עבר כשר וא"ל יען דכ' קרא כל אשר יהי בו מום ודריש בת"כ לבע"מ עובר א"כ נדע דאם עבר כשר לעבודה דז"א דהרי גם בבהמה יליף מקרא דאשר יהי בו מום דפסול להקרבה כמש"כ רבינו בפ"א מאימ"ז אפ"ה צריך קרא דאם עבר מום ראוי להקרבה למ"ד בע"ח נדחים והנה בת"כ דריש באמת מקרא אחר מום בו פרט לשעבר מומו א"כ באמת גם באדם איכא קרא דאם עבר מומו ראוי לעבודה. ועי"ש עוד מש"כ בזה.

¹⁶¹ בס' שמחת עולם כתב: וראיתי לרבינו בפ"ו מהלכות אלו ה"ד שכתב מום קבוע כגון שבר רגל או שבר יד ומום עובר כגון גרב או ילפת והיא החזזית ע"כ, וכן כתב בלאוין ע"א ותמהני דהא אמרינן בגמ' דגרב דקרא יבש בפנים ומבחוץ דלא מיתסי ואף אם נדחוק לומר דרבינו לא קאי אגרב דקרא אלא אגרב דמתני' מ"מ ילפת קשה דאמרינן למה נקרא שמה ילפת שמלפפת והולכת עד יום המיתה ובפ"א מהלכות איסורי מזבח כתב רבינו כגון שהיה בבהמה גרב או חזזית ע"כ, ולא הזכיר ילפת והרלב"ג כתב וז"ל ואמנם בסוף הענין זכר מומין עוברים כגון גרב וילפת וסמך ליה כל איש אשר בו מום וכו' והוא אזהרה לבעל מום עובר ולזה אמר מום בו להעיד שאינו נפסל אלא בעת שהמום בו לא אחר עוברו.

¹⁶² רבי יוסף יצחק מונטיקיי מחכמי שאלוניקי כותב דתימה למה סתם רבינו בפרק ששי שם ולא פירש לא לח ולא יבש ולא מצרית וכו' וז"ל שכתב שם בהל' ד' מום קבוע כגון שבר רגל או שבר יד ומום עובר כגון גרב או ילפת והיא החזזית ואם כן למה סתם דבריו ולא פירש באיזה גרב מיירי אי הוי לח או לא וכן נמי למה לא פירש באיזה ילפת מיירי אי הוי מצרית או לא כמו שפירש כאן באיסורי מזבח והתם בפ"ז מכלל הן וכו' וכאן פירש כראוי דמיירי בלח וכו' והתמיה הוא יותר על הר"ב כ"מ שלא הרגיש מזה דכאן דכתב רבינו לח פירש פירוש לפירושו וכתב דהוי לח מבפנים ומבחוץ והתם דלא כתב לא לח ולא כלום ואפילו הכי לא הרגיש מזה ולא פירש לו באיזה ענין מיירי וכו' ודוחק גדול הוא לומר דרבינו סמך שם על מה שפירש כאן דמום עובר הוי לח מבפנים ומבחוץ וילפת הוא שאינה מצרית ומשום הכי לא פירש שם וזהו דוחק גדול וכו' ויעו"ש בפרק ששי. וע"ע מש"כ האבן האזל.

¹⁶³ וכתב האבן האזל (הלכות ביאת המקדש פרק ו:): ואף דפסוק זה שהביא הרמב"ם הוא בספרא לרבות מום עובר, וכן הוא בהל' ב' מ"מ עכ"פ מוכח מזה דיש עוד מומין שאינם נזכרים בכתוב דלהנזכרים כמו גרב דהוא מום עובר לא צריך לרבות מכל אשר יהי בו מום, ולפי"ז מבואר דיש בכתוב שני גדרי מומין א' מה שהוא מום לכל בזמן שהותרו הבמות וממילא גם בבהמה לגבי בכור וקדשים, ב' מה שהוא מום בזרע אהרן, ובקרא דחלול עבודה גלי קרא במה דכתיב כי מום בו דדוקא מום כללי שהוא מום לכל בין לישראלים בין לבהמות קדשים זה מחלל עבודה, ועכשיו לא קשה מה שהקשה החק נתן דהא בקרא כתיב גבן וחרום בהדי עור או פסח דהא כבר כתב הרמב"ם דהמומין הכתובים בתורה דוגמא הן, ואה"נ דבהנך קראי כתיבי בין מומין הפוסלין בכהנים וישראלים ובהמות קדשים ובין מומין המיוחדים בכהנים, דהא תחלת הפרשה ג"כ נאמרה לאהרן איש מזרעך וכו"ל, ואותם המומין דאין פוסלין בבהמה וממילא בזמן היתר הבמות לא פסלו בישראל נחשבים רק למומין הפוסלים רק בכהנים וזהו שאינו שוה בזרעו של אהרן, ולהדיא תנן במתני' אחר

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה ה

שלשה מיני מומין הם, יש מומין שהן פוסלין הכהן מלעבוד והבהמה מליקרב, [ויש מומין שפוסלין באדם בלבד מלעבוד], ויש מומין שאין פוסלין אבל מפני מראית העין אמרו שכל כהן שיש בו אחד מהן אינו עובד.

הלכה ו

כל מי שיש בו מום שפוסל באדם ובהמה ועבד בין בשוגג בין במזיד עבודתו פסולה, ואם היה מזיד לוקה¹⁶⁴, וכל מי שיש בו מום מן המומין המיוחדין לאדם ועבד אף ע"פ שהוא לוקה לא חילל עבודתו, ואם היה בו דבר מדברים שהם מפני מראית העין אינו לוקה ועבודתו כשירה.

הלכה ז

אין פוסל באדם אלא מומין שבגלוי¹⁶⁵, אבל מומין שבחלל הגוף כגון שניטל כולייתו של אדם או טחול שלו או שניקבו מעיו אף על פי שנעשה טרפה עבודתו כשירה שנאמר שבר רגל או שבר יד מה אלו בגלוי אף כל בגלוי.

הלכה ח

הערל הרי הוא כבן נכר שנאמר כל בן נכר ערל לב וערל בשר, לפיכך ערל שעבד חילל עבודתו ולוקה כזר שעבד, אבל אינו חייב מיתה.

הלכה ט

כהן שהיה נושא נשים בעבירה אינו עובד עד שידירוהו ב"ד על דעת רבים כדי שלא יהיה לו הפרה שלא יוסיף לחטוא ועובד ויורד ומגרש, וכן אם היה מטמא למתים פסול עד שיקבל עליו בב"ד שלא יטמא, ואם עבר ועבד קודם שידיר או שיקבל אף על פי שהוא נשוי בעבירה לא חילל עבודה.

הלכה י

כהן שעבד ונבדק ונמצא חלל עבודתו כשירה לשעבר ואינו עובד להבא, ואם עבד לא חילל שנאמר ברח"י חילו ופועל ידיו תרצה אף חולין שבו תרצה.

הלכה יא

אלו דיתר עליהן באדם גם אין לו גבינין דזהו גבן האמור בתורה וכן תנן החרום משום דאלו מומין אינם אלא בכהנים, אלא שהרמב"ם תלה רק במומין הפוסלים בהמה כיון דעכשיו כבר נאסרו הבמות כמש"כ הרמב"ם בפ"א מהל' ביה"ב הל' ג' ע"ש ולא שייך איסורי מום בישראלים.

¹⁶⁴ כתב המשנה למלך דמ"ש שהוא לוקה הוא תימה בעיני דבגמרא אמרינן דליכא אלא עשה וכן פירש"י התם בהדיא ועיין בתיו"ט פ"ז דבכורות משנה ג' וצ"ע. וראה עוד מ"ש בס'

¹⁶⁵ ראה בס' היכל מלך (הלכות עבדים פרק ה) שהביא ששאלתי מהח' הש' דוד ברזאני תושב ק"ק אשור יע"א בביאה ראשונה. יגיד לנו מר מ"ש הר"ם במז"ל פ"ו מהלכות ביאת מקדש אין פיסול באדם אלא מומין שבגלוי. ובפ"ז כתב מי שנתמעכו בצים שלו כו' משמע דבצים הוו מומין גלויין וכן מי שניטל רוב המדבר שבלשונו. ובפ"ה דעבדים כתב בראשי איברים כיצד כו' ולע"ד ק' לזווגן יודיע אותי כת"ר הענין לאמיתו להאיר עיני ויבא שכמ"ה. עי"ש מה שהשיבו. וע"ע מש"כ הלחם יהודה הלכות עבדים פרק ה.

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

ב"ד הגדול היו יושבין בלשכת הגזית, ועיקר מעשיהם התדיר שהיו יושבין ודנין את הכהונה ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומין, כל כהן שנמצא פסול בייחוסו לובש שחורים ומתעטף שחורים ויוצא מן העזרה, וכל מי שנמצא שלם וכשר לובש לבנים ונכנס ומשמש עם אחיו הכהנים.

הלכה יב

מי שנמצא כשר בייחוסו ונמצא בו מום, יושב בלשכת העצים ומתלע עצים למערכה וחולק בקדשים עם אנשי בית אב שלו ואוכל שנאמר לחם אלהיו מקדשי הקדשים ומן הקדשים יאכל.

פרק ח

הלכה א'

כל המומין המיוחדין באדם תשעים וזהו פרטן: שמונה בראש ואלו הן: מי שאמצע קדקדו שוקע למטה כמו שדחקו בידו¹⁶⁶, מי שאמצע קדקדו עולה למעלה כמו ביצה, מי שפאת ראשו יוצא כנגד פניו כמו מקבת, מי שראשו יוצא מאחוריו כנגד ערפו, מי שראשו רחב ויוצא מכאן ומכאן עד שתמצא ראשו על צוארו כמו ראש הלפת על העלין שלו, הקרח שאין בכל ראשו שער כל עיקר, ואם יש בו שיטה של שיער מוקפת מאחוריו מאזן לאזן כשר, מי שהיה השער מקיף מאזן לאזן מלפניו בלבד ושאר הראש קרח הוא הרי הוא פסול¹⁶⁷, מי שהיה השער שלו מקיף את כל הראש סביב מלפניו ומאחוריו ואין שם שער באמצע גם זה קרח ופסול. +/השגת הראב"ד/ מי שאמצע [קדקדו עולה למעלה]. א"א דומה שלא בא זה אלא לערבב את העולם שלא תפס דרך הגמרא ופרטיו לא באו דרך הגמרא. +

הלכה ב

שנים בצואר ואלו הם: מי שצוארו שוקע הרבה עד שנמצא ראשו כאילו הוא מונח על כתיפיו, מי שצוארו ארוך הרבה עד שנראה כשמוט מבין כתיפיו.

הלכה ג

ארבעה באזן ואלו הן: מי ששתי אזניו קטנות הרבה, מי ששתי אזניו נפוחות דומות לספוג, מי שאזניו מדולדלות למטה, מי שאחת מאזניו משונה מחברתה במראה.

---

¹⁶⁶ כתב התוספות יום טוב (מסכת בכורות פרק ז): ושראשו שקוע - וכן גורס הרמב"ם ומפרש שיהיה דמות ראשו כמי שנתן ידו על גובה ראשו ונתפשט עד שבלטו צדדיו. ומי שראשו כדמות זה קורין אותו בני אדם [בערבי] קובי. ע"כ. ובחבורו רפ"ח מה' ב"מ. כתב מי שאמצע קדקדו שוקע למטה כמי שדחקו בידו.

ועיין השגת הראב"ד וכס"מ מש"כ בזה.

¹⁶⁷ ועיין בשו"ת עין יצחק חלק א - אבן העזר סימן כח אות ה. ובערוך השולחן אבן העזר סימן יז כתב: ויראה לי דכל המומין הפוסלין בכהנים שבפ"ז דבכורות וחשבן הרמב"ם ז"ל בפ"ח מביאת מקדש כולם לא פחות מסימן אמצעי והרבה יש בשם דהוי סימן מובהק כמו כשאמצע קדקדו שוקע למטה או עולה למעלה כמו ביצה ופאת ראשו יוצא כנגד פניו או מאחוריו כנגד ערפו או ראשו רחב ויוצא מכאן ומכאן וכן צוארו שוקע הרבה עד שנמצא ראשו כאלו מונח על כתיפיו או ארוך הרבה עד שנראה כשמוט מבין כתיפיו וכל כיוצא באלו וא"א לבאר הכל בכתב והחכמים יראו לפי הענין ולפי הכללים שנתבארו וד' עמהם שיוציאו הדין לאמיתה של תורה:

מראי מקומות על הרמב"ם - בהוצאת בית מדרש גבוה לכהנים

הלכה ד

חמשה בגבינים ואלו הן: מי שאין לו שיער בגביניו והוא גבן האמור בתורה, מי שגביניו שוכבין, מי שאין לו אלא גבין אחד, מי שיש לו גבינין יתר על שנים, מי שאחד מגביניו משונה מחבירו בין ששערו של זה ארוך ושערו של זה קצר בין ששערו של אחד שחור ושערו השני לבן או אדום הואיל ויש ביניהם שינוי זה הרי זה פסול.

הלכה ה

ארבעה בריס העין ואלו הן: מי שאין לו שער כלל בריסי עיניו, מי ששער ריסי עיניו מרובה מעובה הרבה, מי ששער אחד מריסי עיניו משונה משער ריס אחר כגון שאחד שחור ואחד לבן או שאחד נושר והשני מעובה, מי שעפעפיו סגורות מעט ואינן נפתחות הרבה כשאר כל האדם.

הלכה ו

אחד עשר בעינים ואלו הן: מי שהיו שתי עיניו למעלה מן המקום הראוי להם קרובות מפדחתו, מי שהיו שתי עיניו למטה ממקום הראוי להם, מי שהיו שתי עיניו עגולות ואינם נמשכות באורך מעט משאר העינים, מי שעניו מוזרות והן יוצאות כעיני הנמר וכמי שהוא מסתכל בעת שכועס כעס הרבה, מי שעניו גדולות הרבה כשל עגל, מי שעניו קטנות כשל אווז, מי שדמעיו זולפות תמיד, מי שלחלוחית נמשכת מראש עינו מכנגד החוטם או מזנב עינו מצד צדעיו, מי שמקבץ ריסי עיניו ועוצמן מעט בשעה שרואה אור או בשעה שהוא רוצה לדקדק בראיה, מי שראיית עינו מעורבבת עד שרואה את החדר ואת העלייה כאחת, ויודע דבר זה בעת שידבר עם חבירו ונראה כאילו הוא מסתכל באיש אחר, מי שאחת מעיניו משונה מחברתה בין במקומה בין במראה כגון שהיתה אחת שחורה ואחת פתוכה או אחת קטנה ואחת גדולה הואיל ויש בין שתיהן שינוי מ"מ פסול.

הלכה ז

ששה בחוטם ואלו הן: מי שעיקר חוטמו שוקע, אף על פי שאינו כוחל שתי עיניו כאחת וזה חרום האמור בתורה, מי שאמצע חוטמו בולט למעלה, מי שעוקץ חוטמו נוטף למטה, מי שחוטמו עקום לצד אחד, מי שחוטמו גדול מאיבריו, מי שחוטמו קטן מאיבריו, וכיצד משערין אותו באצבע קטנה שעל ידו אם היה חוטמו גדול ממנה או קטן ממנה הרי זה מום.